

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

**HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
AÇIK ÖĞRETİM DAİRE BAŞKANLIĞI**

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI

1

YAZARLAR

Abdulkadir ALTAN

Gönül METİN

Osman BABADAĞ

Firdes POLAT

ANKARA - 2021

MEB HAYAT BOYU ÖĞRENME GENEL MÜDÜRLÜĞÜ YAYINLARI
AÇIK ÖĞRETİM OKULLARI

Görsel Tasarım Uzmanı

Fatih SAĞLAM

Grafik Tasarım Uzmanı

Harun DİŞÇİ

Hayat Boyu Öğrenme
Lifelong Learning

Copyright © MEB
Her hakkı saklıdır. Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Tümü ya da bölümleri izin alınmadan hiçbir şekilde çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz.

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden îlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerâhamdan îlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

GENÇLİĞE HİTABE

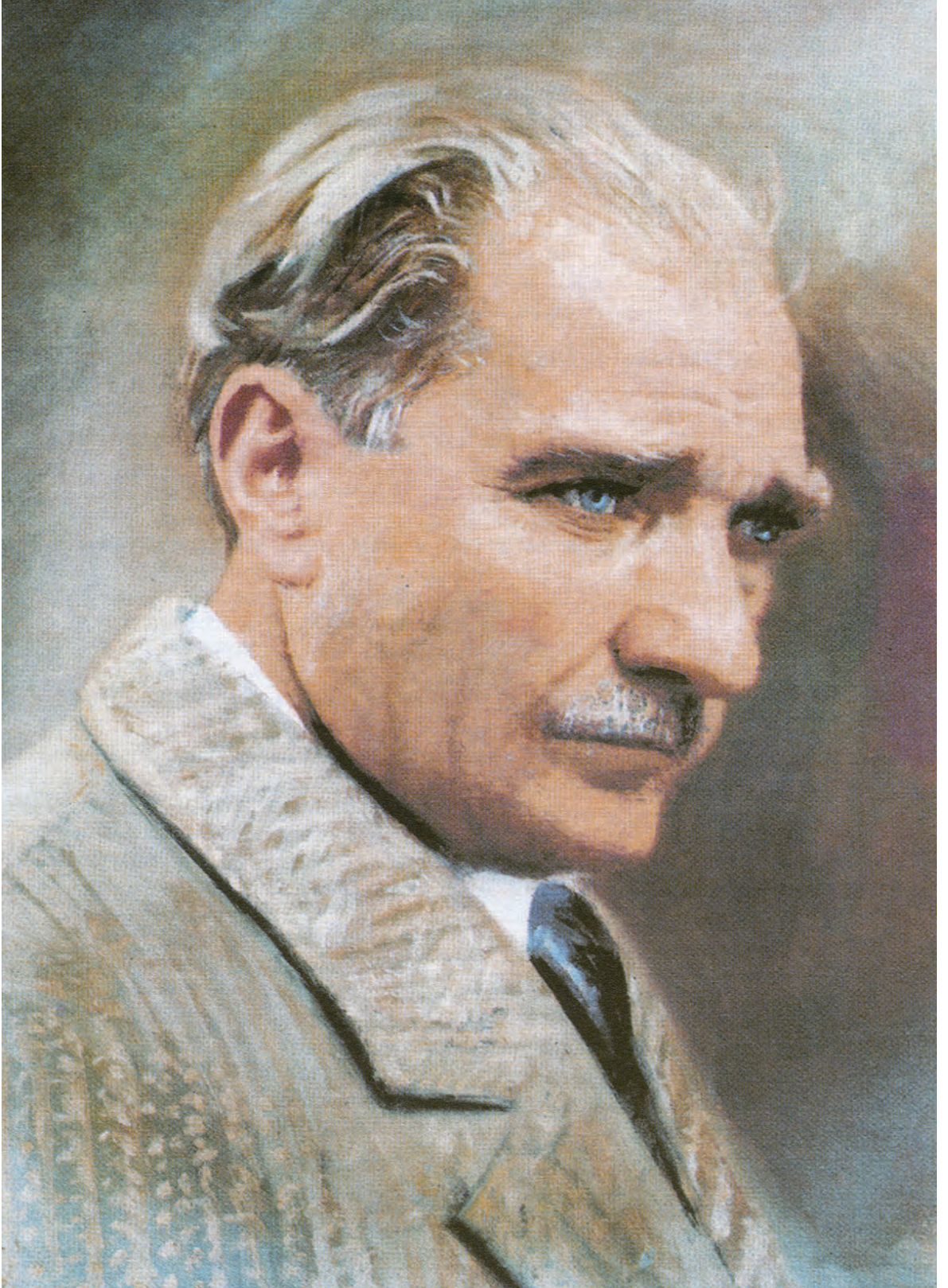
Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namûsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal ATATÜRK

Mustafa Kemal ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE

GİRİŞ

OKUMA Edebiyat	10
Edebiyatın Bilim Dallarıyla İlişkisi	13
Edebiyat Türleri	16
Dil Bilgisi: Coğrafi, Siyasi ve Kültürel Özelliklerden Kaynaklanan Farklılıklar.....	21
YAZMA: Yazma Süreci	22
SÖZLÜ İLETİŞİM: İletişim, Dilin İşlevleri	27
1. Ünite Ölçme ve Değerlendirme.....	32

2. ÜNİTE

HİKÂYE

OKUMA Gözyaşı	40
Hişt Hişt	52
Dil Bilgisi: İsim (Ad)	60
YAZMA: Hikâye Yazma Teknikleri, Hikâye Yazma	68
SÖZLÜ İLETİŞİM: Sunu Hazırlamanın Temel İlkeleri	70
2. Ünite Ölçme ve Değerlendirme.....	74

OKUMA Gece	84
Bu Vatan Kimin?.....	90
Ben Sana Mecburum	97
Dil Bilgisi: Sıfatlar (Ön Adlar)	107
YAZMA: Şiir Yazma	118
SÖZLÜ İLETİŞİM: Şiir Defteri Oluşturma	119
3. Ünite Ölçme ve Değerlendirme.....	134

OKUMA: Açıl Sofram Açıl	138
Har-nâme.....	146
Ağustos Böceği ile Karınca.....	151
Dil Bilgisi: Edat (İlgeç), Bağlaç, Ünlem	155
YAZMA: Fabl Yazma Teknikleri.....	161
SÖZLÜ İLETİŞİM: Etkili Dinleme	162
4. Ünite Ölçme ve Değerlendirme.....	165
Sözlük.....	175
Kaynakça.....	179

Ünite Kapağı: Ünitenin adı ile üniteye işlenecek konular yer alır.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Bu üniteyi tamamladığımızda;
- Hikâye türünün genel özellikleri
  - Hikâye türünün yapı unsurları
  - Hikâye çeşitleri

Hazırlık Çalışmaları: Bu aşamada, işlenecek metne dikkat çekmek ve okuma çalışmalarıyla ulaşılabilecek bilgi ve becerilere yönelik olarak öğrencilerde bir beklenti ve merak oluşturmak amacıyla yapılacak hazırlık çalışmaları yer alır.

1. Metin Hazırlık

Metin: “Ünite, Süre ve İçerikleri” başlıklı tabloda verilen esaslara göre seçilen metinlere yer verilir.

AÇIL SOFRAM AÇIL

Zaman zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirrit oynarken eski hamam içinde; Aç tavuk düşünde darı görmüş; hastalar dersin, narı görmüş; ben de ben olalı

Metinde Geçen Bazı Kelime ve Kelime Grupları: Metinde cümlelerin bağlamından hareketle tahmin edilemeyecek bazı kelime ve kelime gruplarının anlamının verildiği bölümdür.

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

Bilgi Kutusu: Bu bölümde metin ve metnin türü ile ilgili temel bilgiler metne atıflar yapılarak açıklanır.

Bilgi Kutusu

Metni Anlama ve Çözümleme: Bu bölümde kazanımlar çerçevesinde metne yönelik soru ve etkinliklere yer verilir. Bu bölümde gerektiğinde kısa, açıklayıcı bilgilere yer verilebilir.

Metni Anlama ve Çözümleme

Çözümlü Örnek Soru/Uygulama: Üniteye konularla ilgili çözümlü örnek soruların ya da uygulamaların bulunduğu bölümdür.

Çözümlü Örnek Soru

1. Uygulama

Yazarın/Şairin Biyografisi: Metnin yazarının/şairinin kısa biyografisi ve önemli eserlerine yer verilir.

Biyografi

Dil Bilgisi: “Ünite Süre ve İçerikleri” başlıklı tabloda belirtilen dil bilgisi konularının işlendiği bölümdür.

Dil bilgisi

İsim (Ad)
Evrendeki bütün canlı ve cansız varlıkları, duygu ve düşünceleri, durumları, bütün bunların birbirleriyle olan ilişkilerini karşılayan sözcüklere isim denir.

1. Varlıklara ve Nesnelere Verilişlerine Göre isimler

A. Özel isim: Benzerleri bulunmayan varlıkları tek olan varlıklara verilen isimlerdir.

Yazma Çalışmaları: Yazma çalışmalarının “Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma” ve “Uygulama” şeklinde iki aşamada gerçekleştirildiği bölümdür.

Sözlü İletişim: Sözlü iletişim çalışmalarının “Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma” ve “Uygulama” şeklinde iki aşamada gerçekleştirildiği bölümdür.

SÖZLÜ İLETİŞİM

Ünite Ölçme ve Değerlendirme: Her ünitenin sonunda o üniteye kazandırılması amaçlanan bilgi ve becerileri değerlendirmeye yönelik olarak “Ünite Ölçme ve Değerlendirme Çalışmaları”na yer verilir.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1.ÜNİTE

GİRİŞ

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Edebiyatın tanımını,
- Edebiyatın bilimlerle ilişkisini,
- Metinlerin sınıflandırılmasını,
- Dilde coğrafi, siyasi ve kültürel özelliklerden kaynaklanan farklılıkları,
- Yazma sürecinin aşamalarını,
- İletişim ve iletişimin öğelerini öğreneceksiniz.

OKUMA

1. Metin Hazırlık

Gündelik hayatınızda sanatsal etkinliklerden (sinema, tiyatro, konser, şiir dinletisi vb.) hangisini daha çok seversiniz?

Bir insan; duygu, düşünce ve hayallerini sizce en iyi nasıl ifade edebilir?

EDEBİYAT

Edebiyatın farklı dönemlerde birçok tarif ve tanımı yapılmıştır. Bunlar ortak noktaları yanı sıra farklı bakış açılarını da yansıtmaktadır. Yapılan tarif ve tanımlarda edebiyatın sanat kaygısı her zaman ön planda tutulmuştur. Kullanılan dilin duygu, düşünce ve hayalleri etkili bir şekilde anlatacak nitelikte olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Duygu, düşünce ve hayallerimizi kimi zaman söz kimi zaman da yazıyla anlatırız. Bu anlatımı yapan kimsenin meydana getirdiği esere edebiyat, bu eseri meydana getirene de edebiyatçı denilmektedir. İnsanın iç dünyasında oluşan bütün gelişmeler edebiyatın konusudur. Edebiyatçı; insanlar arası ilişkileri, dış dünyanın güçlüklerini, bu güçlüklerin insanda meydana getirdiği sıkıntıları, sevinçleri, mutlulukları yazılı ve sözlü olarak anlatabilir. Bu anlatım esnasında kelimeleri, söz gruplarını hatta heceleri belirli bir güzellik anlayışı ile yan yana getirir.

Mehmet Âkif Ersoy, “Edebiyat hayattır.” der. İnsan düşünen, duyan, hoşlanan, üzülen ve sevinen bir varlıktır. Bu özelliklerin hepsini kendine konu olarak seçen edebiyat, doğrudan insanı esas alır ve insana hitap eder. İnsan davranışlarını inceleyen psikoloji, toplumda gruplar arası ilişkileri değerlendiren sosyoloji, insan sağlığını inceleyen tıp ve insanın dışında tabiat, bitki, hayvan ve gökyüzünü araştıran fizik, biyoloji ve astronomi gibi bilimlerle edebiyatın yakın ilişkisi vardır.

Daha da özelleştirecek olursak insanda estetik bir duygu oluşturan ve bu çerçeveden kaleme alınan her türlü esere; bu eserleri inceleyen bilim dalına edebiyat denilmektedir.

Edebiyatın bir sanat ve bilim dalı hâline gelişi, çeşidi ölçütlere tâbidir. Bu ölçütlerin başında, onun etkileyici bir duygu ve yüksek bir düşüncenin aracı olması gelir. Bu açıdan bakıldığında birçok eserin edebiyatla olmadığı görülecektir. Bununla birlikte bu özelliklere uymayan kimi eserler, edebiyat eseri olarak kabul görmektedir. Bu durum, edebî zevk ve kültür birikiminin her zaman aynı olmadığını ortaya koymaktadır. Yüksek bir seviyeye sahip olmasa bile toplum tarafından kabul edilen ve beğenilen eserleri edebiyat başlığı altında değerlendirebiliriz.

(...)

Arapça “edep” sözcüğünden türetilen edebiyat kavramı, Avrupa’da daha çok “literatür” kelimesi ile karşılanır. Günümüzde şu karşılıklarıyla birlikte anlaşılmaktadır:

1. Dil ürünü olan her türlü sözlü ve yazılı eser.
2. Yalnız sanat gayesi ile meydana getirilen sözlü ve yazılı eserler.
3. Söz ve yazı sanatını öğreten bilim dalı.
4. Sözlü, yazılı dil ürünlerini meydana getirme işi.
5. Edebî ürünlerin bağlı bulunduğu saha (Türk edebiyatı, Fransız edebiyatı, divan edebiyatı, halk edebiyatı gibi).

Tanım ve açıklamalar ne şekilde olursa olsun hemen hepsi edebiyatın dille meydana getirilen sözlü ve yazılı eserler olduğu konusunda birleşmişlerdir. Edebiyat; zevk aldırma, heyecan uyandırma, güzellik duygusunun devamını sağlamanın yanında, içeriğinde taşıdığı çeşitli değerler ve anlatımlar bakımından da güzel sanatlar içerisinde ayrı ve özel bir yere sahiptir. (...)

Kemalettin DENİZ, Edebiyat Bilgi ve Kuramları

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

estetik: Güzellik duygusuna uygun olan.

literatür: Edebiyat

Bilgi Kutusu

Edebiyat nedir? Herhangi bir söz veya metni, “edebiyat” olarak isimlendirmemize imkân veren objektif değer ve nitelikler söz konusu mudur? Edebî metin/eser nedir? Söz veya metni “edebî” kılan nitelikler ne/neler olabilir?

Herkesin bildiği ve konuşabildiği dil, şair ve yazarın kaleminde nasıl sanata dönüşür? Edebiyatın, tüm bu sorulara cevap olabilecek ortak bir tanımını yapılmasa da edebiyat kelimesini iki yönden ele alırız: edebiyat sanatı ve edebiyat bilimi. Edebiyat sanatı; duygu, düşünce ve hayallerin, olayların, eşyanın ve diğer unsurların, estetik haz uyandıracak

tarzda ve özgün bir biçimde kelimelerle ifade edilmesine dayanır. Edebiyat sanatı bir dil ürünü olan yazılı ve sözlü eserlerin/metinlerin hepsini karşılar. Edebiyat bilimi ise edebî metinleri farklı yönleriyle inceleyen bilim dalının adıdır. Örneğin; Ömer Seyfettin’in öyküleri edebiyatın; Ahmet Hamdi Tanpınar’ın inceleme, araştırma mahsulü olan 19. Asır Türk Edebiyatı ise edebiyat biliminin kapsamına girer. Edebiyat sanatının ve biliminin hareket noktası metinlerdir.

İnsanların iletişim kurmak, kendilerini ifade etmek amacıyla bir araya getirdikleri cümleler topluluğuna “metin” denir. Genel manasıyla metin; herhangi bir konu veya olayın dil vasıtasıyla - yazılı veya sözlü olarak ifadesinden oluşan söz bütünüdür.

Edebiyatın Güzel Sanatlar Arasındaki Yeri

Güzellik ve zevkle ilgilenen sanatlara “güzel sanatlar,” sanat ürünlerini meydana getiren kişiye de “sanatçı” denir. Sanatkârlar uğraştıkları dallara göre şair, edip, müzisyen, heykeltıraş gibi adlarla anılır. Sanat, insanların çevresinde görüp algıladıklarını heyecan ve güzel duygular uyandıracak şekilde kendi bakış açısı ve yorumu ile yeniden oluşturmaktır. Başka bir ifadeyle sanat, “insanda estetik duygular uyandıran eserleri yaratma gücü ve yeteneği”dir. Sanatçı, eserinde duygu ve düşüncelerini anlatırken hem akla hem de ruha seslenir. Sanatın en temel amacı güzele ulaşmak ve güzeli yansıtmaktır. Güzel sanatların sınıflandırılması şöyledir:

GÜZEL SANATLAR		
Fonetik (İşitsel) Sanatlar	Plastik (Görsel) Sanatlar	Ritmik (Dramatik) Sanatlar
Edebiyat Müzik	Resim Heykel Fotoğraf Mimari Hat Ebru Marangozluk...	Tiyatro Dans Sinema Bale Opera
Malzemesi Kelime Ses Nota...	Malzemesi Taş Toprak Boya Tunç...	Malzemesi Hareket Sahne Oyuncu...

Fonetik sanatlardan biri olan edebiyat; duygu, düşünce, istek ve hayallerin kelimeler-

le yazılı ya da sözlü olarak güzel ve etkili bir şekilde anlatma sanatıdır. Edebiyatın malzemesi dildir. Edebiyat; diğer sanat dallarından kullandığı malzeme, üslup, yöntem ve teknikler ile ortaya çıkan yapısal ve içerikle ilgili hususlarla ayrılır. Malzeme farkı, sanatların birbirinden ayrıldıkları noktadır. Bu ayrışma, sanatçının ele aldığı aşk, özlem, ayrılık, çocukluk gibi bir temayı edebiyatta kelimeleri, resimde ise boyayı kullanarak anlatmasına sebep olur. Edebî eser olarak yaratılan şiir ile resim olarak yaratılan obje bu yüzden farklı sanat dallarına aittir. Bu iki eser aynı temayı ele alsalar bile muhatabında farklı çağrışımlar uyandırdıkları için farklı anlamlara sahiptir. Bunlar arasında ortak olan ise muhatabında bir güzellik duygusu uyandırmasıdır.

Metni Anlama ve Çözümleme

- Okuduğunuz metnin konusunu belirleyiniz.

Konu: .....
.....

- Okudunuz metne göre duygu, düşünce ve hayallerin kimi zaman söz kimi zaman da yazıyla anlatma işine ne denir?

- Edebiyat sanatının konusunun neler olabileceğini aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....
.....
.....

- Mehmet Âkif Ersoy, “Edebiyat hayattır.” der. Sizce yazar bu sözle ne anlatmak istemiştir?

Bilgi Kutusu

Edebiyatın bilim dallarıyla ilişkisi: Bir edebî eser oluşturulurken az ya da çok bilim dallarının verilerinden yararlanır. Örneğin bir hikâyedeki kahramanın öğretmen ya da asker olduğunu düşününüz.

Yazarın hikâyesini oluşturabilmesi için ele aldığı konu, kahramanların meslekleri gibi hususlar hakkında yeterince bilgi sahibi olması gerekir. Aksi hâlde yazacağı hikâyenin gerçekliği ve inandırıcılığı da zayıf olacaktır. Kimi zaman da bilim insanları mevcut edebî eserlerden esinlenebilirler. Sonuç olarak bilim dalları ile edebiyatın yöntemleri ve kullandıkları araçlar farklı olsa da aralarında etkileşim söz konusudur. Bunlardan bazıları şunlardır:

Edebiyat-tarih ilişkisi: Tarih, insanların geçmişte bıraktığı yazılı belgeler ve yaptıkları eserle dayalı, onların hayatlarını birçok yönden ele alarak araştıran bilim dalıdır. Yazarlar, edebî eserlerinde tarihin verilerinden yararlanırlar. Konusunu tarihten alan yüzlerce

edebî eserin varlığı bunun en önemli göstergesidir. Tarihi bir olay, tarih açısından olduğu kadar edebiyat için de önemli bir kaynak olabilir. Buna en güzel örnek seyahatnamelerdir. Yine insanlığın karanlık dönemine ışık tutan destanlar da tarihin kaynakları arasında yer alır. Örneğin; “Oğuz Kağan Destanı” incelenirken o dönemin tarihi ile ilgili önemli bilgilere ulaşılır. Bu eserler, aynı zamanda tarihçilerin bilgi almak için başvurdukları önemli kaynaklardır. Bu örnekler de gösteriyor ki edebiyatla tarih arasında birçok bakımdan yakın bir ilgi bulunmaktadır.

Edebiyat-toplum bilimi (sosyoloji) ilişkisi: Edebî türler içinde roman, hikâye, tiyatro vb. türlerin çoğunlukla insan ilişkilerine yöneldiği bilinmektedir. İnsan topluluklarının yapısı, gelişmesi olaylar karşısında tepki ve tutumları ise toplum biliminin alanına girmektedir.

Dolayısıyla edebiyat bize toplum hayatındaki dalgalanmaları, gelişme ve olgunlaşmayı göstermektedir. Yazarların kaleme aldıkları eserler aracılığı ile toplumların sosyal yapıları, kültürel gelişimlerinin yanında, bir toplumun değişim ve gelişimleri hakkında ipuçları elde etmekteyiz. Toplum bilimini öğrenmeden bu türlerde edebî eser yazmak çok zordur.

Edebiyat-psikoloji ilişkisi: Psikoloji, insanın bireysel oluş ve olgularını ele alırken bunun diğer bireylerle olan ilişkiler düzlemini de sorgular. Bir edebî eserin içinde yer alan bütün unsurlar ve bu unsurların birbirleriyle bağlantılarını da ele alır. Sonuç olarak psikoloji, tek başına bir bilim alanı olmanın yanında edebiyatın da en önemli kaynaklarından ve ilgi alanlarından biridir.

Edebiyat-felsefe ilişkisi: Edebiyatın birçok alanla ilişkisi olmakla birlikte, en etkin ve iç içe geçmiş ilişkisi de felsefe ile dir. Felsefe ve edebiyat ilişkisi iki açıdan değerlendirilebilir. Felsefe edebiyat arasındaki en temel ilişki sistemi, edebiyat kuram ve akımlarında görülmektedir. Bununla birlikte edebî eserde ortaya konulan bir dünya ve bu dünyanın ilişkiler sistemi sorgulanırken felsefe devreye girer. Felsefe, bu ilişkiler sisteminin neden ve köklerini araştırır; bunları tanımlar.

Edebiyat-coğrafya ilişkisi: Her eser bir mekânın üzerinde ve o mekânın etkileri ile kaleme alınır. Mekân söz konusu olduğunda coğrafya da devreye girer. Bu yüzden bir edebiyat eserini, dolayısıyla edebiyatı coğrafyadan ayrı düşünmek mümkün değildir.

Edebî bir metin bilgi vermek amacıyla yazılmaz. Edebî bir metinde öncelikli amaç güzelliştir. Bilimsel eserlerin öncelikli amacı ise bilgilendirmektir. Bir edebî eserin değişik bilim dallarından faydalanması edebî esere bilimsel bir eser niteliği kazandırmaz. Çünkü edebî eserde kişisel yorumlar ve kurmaca söz konusudur.

Çözümlü Örnek Soru

Ağaçların bile sıhhatine imrenerek yürürdüm. Ben de onların arasındaydım ve onların arasında büyüğüm de yoktu. Yalnız bende meçhul bir hastalık vardı, sekiz yaşımdan beri çekiyordum. Ben de o muayene odasının ve nice muayene odalarının önünde sene-lerce bekledim.

Benim yanımda büyüğüm de yoktu. Yalnız başıma demir parmaklıklı kapıdan içeriye girerdim, dokuzuncu hariciye koğuşuna doğru ağaçların bile sıhhatine imrenerek yürürdüm, camlı kapıların garip bir beyazlıkla gözlerime vuran ve içimde korku ile karışarak yuvarlanan parıltıları arasında o dehlize girerdim ve yalnız başıma bir köşeye ilişirdim, kımıldamazdım, susardım, beklerdim, korkudan büzülürdüm, rengimin uçtuğunu hissedirdim.

Bu parçada, yazar eserini oluştururken aşağıdaki bilim dallarından hangisinden yararlanmıştır?

- A) Psikoloji   B) Tarih   C) Felsefe   D) Sosyoloji

Çözüm

Bu parçada hasta bir çocuğun iç dünyası yansıtılmıştır. Yazar, bu çocuğun ruh çözümlemesini yapar. Bu romanda psikoloji biliminden yararlanılmıştır. Psikolojik aynı zamanda otobiyografik roman türünde yazılmış bu tür eserlerde yazarlar; yaşantılarını, duygularını birebir yansıtmaları da onlardan izler taşır. “9. Hariciye Koğuşu” adlı roman edebiyat ve psikoloji arasındaki etkileşimini gösteren güzel bir örnektir. **CEVAP: A**

2. Metin Hazırlık

- Sizce, günümüz okurlarının en çok sevdiği edebî tür hangisidir?

EDEBİYAT TÜRLERİ

Edebiyat türü, biçim ve öz bakımından (şekil ve muhteva) ortak kurallara göre yazılmış (veya söylenmiş) eser kümelerine takılan isimdir. Mesela: biçim ve öz bakımından roman kurallarına uyan bütün yazılı eserler, “roman türü”nü teşkil ederler. Tür kavramı, tabiat bilimlerinden alınmıştır. Adı geçen bilimde, soy ve nitelikçe birbirine benzeyen bitki ve hayvan kümelerine tür denmektedir.

Batı edebiyatlarında 19. yüzyıl başlarına kadar edebî tür sayısı azdı. Nesirde nutuk, roman, tarih, tenkid, mektup adlarıyla beş, nazımda ise lirik, epik, dramatik, didaktik diye dört edebiyat türü sayılıyordu.

Bugün biz, o klasik tasnife bağlı değiliz. Eskiden edebî sayılmayan birçok tür çağımızda sanat çerçevesine alınmıştır. 20. yüzyıl başından beri, toplu edebiyat çığırları devrinin kapanması ve şahsî çığırlar açılması, yepyeni türlerin doğuşunu sağlamıştır. Milletlerarası kültür ilişkilerinin çoğalması, bu yeni türleri dünyaya yaymıştır. Basın ve yayın araçlarının artması da başka türlerin doğuşunu sağlamıştır. Öte yandan bugünkü edebiyatlarda tür kavramı oldukça bulanmış, türler birbirine karışmıştır. Hikâye ile röportaj, deneme; hatta şiirle masal, felsefe arasında benzemeye varan yaklaşımlar görülmektedir. Bununla birlikte yerleşmiş diyebileceğimiz edebiyat türleri üç bölümde toplanabilir:

1. Sözlü Edebiyat Türleri
2. Nazım Türleri
3. Nesir Türleri

Tekrar önemle belirtmek istediğimiz nokta: edebiyat türü ile anlatım yolu kavramlarının birbirlerinden ayrılması gerektirir.

Aynı edebiyat türü içinde (mesela roman) tasvir, tahkiye, söyleşme, hitap gibi anlatım yollarının hepsi bulunabilir. Çünkü tasvir bir tür değil ifade ediş tarzıdır.

Ahmet KABAKLI, Türk Edebiyatı

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

Anlamını bilemediğiniz kelime ve kelime gruplarının anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz veya sözlüklerden yararlanarak belirleyiniz.

Bilgi Kutusu

Metin, kelimesi bir kitabın içindeki kısımları, başlı başına tek bir konuyu, makaleyi veya birkaç paragraftan oluşan ve bir ana fikre sahip olan yazıları anlatmak için kullanılır.

Metin Türleri

Edebiyat eserlerinin biçimlerine, teknik özelliklerine ve konularına göre ayrıldığı çeşitlere “tür” denir. Metin türleri, değişmeyen yazı kalıpları değildir. Toplumlarda zamanla kendini gösteren değişiklikler, yeni ihtiyaçların ortaya çıkması, bunların edebiyata yansması da yeni türlerin doğmasına yol açmıştır. Sözgelimi, İlk Çağ edebiyatında şiir, tiyatro gibi sadece birkaç tür varken daha sonraki dönemlerde hikâye, roman türleri doğmuş; gazetelerin yaygınlaşmasından sonra da makale, fıkra gibi türler ortaya çıkmıştır.

Her metnin kendine özgü anlamı, yazılış amacı, anlatım biçimi, dili ve yapısı vardır. Bazı metinler öğretmeyi, bazıları düşündürmeyi, bazıları da sezdirip duygulandırmayı amaçlar. Metinler bu özelliklerine göre sınıflandırılır.

Sanat Metinleri

1. **Coşku ve heyecan dile getiren metinler** (şiir)
2. **Olay çevresinde gelişen metinler**
  - a. Göstermeye bağlı metinler (trajedi, komedi, dram; Karagöz, meddah, orta oyunu)
  - b. Anlatmaya bağlı metinler (fabl, masal, halk hikâyesi, roman)

Öğretici Metinler

1. **Kişisel hayatı konu alan metinler** (mektup, günlük, anı, biyografi, otobiyografi, gezi yazısı)
2. **Gazete çevresinde gelişen metinler** (eleştiri, makale, deneme, fıkra, haber metni, sohbet)
3. **Felsefî metinler**
4. **Tarihî metinler**
5. **Bilimsel metinler**

Edebî metinler, bir dilin imkânlarıyla birtakım estetik uyarılara yol açarak insanı etkileyen, insanda güzel duygu, düşünce ve hayaller uyandıran yazılı ya da sözlü olarak oluşturulan, edebî değer taşıyan ve yüksek bir haberleşme kuran metinlerdir. Edebî metinler, bir şairin veya yazarın kaleminden çıkmış edebî değerine sahip, bireysel ya da anonim olan şiir, hikâye, roman, tiyatro metinleri, masal, halk hikâyesi gibi metinlerdir. Her edebî metin, kelimelerle oluşturulan konuyu ele alışı, şekil özellikleri vb. bakımından orijinal bir yanı olan sanat eseridir. Mutlaka kendisinden önce kaleme alınmış ve söylenmiş diğer edebî eserlerden farklı bir yanı olmalıdır.

Öğretici metinler, okuyucuya bilgi vermek, onun düşünce ve kanaatlerini değiştirmek veya kuvvetlendirmek amacıyla kaleme alınan metinlerdir. Bu tür metinlerde amaç okuyucuyu bir konuda aydınlatmak ve bilgi vermektir. Bu yüzden de öğretici metinlerde genel olarak açıklayıcı ve tartışmacı anlatım ile tanımlama, tanık gösterme, örnekleme, sayısal veriler kullanma gibi düşünceyi geliştirme yollarına başvurulur.

Edebî Metinlerin Özellikleri	Öğretici Metinlerin Özellikleri
<ul style="list-style-type: none"> Muhatabında estetik heyecan (güzellik duygusu) uyandırır. Doğrudan bilgilendirme amacı taşımaz. Günlük dilden farklı edebî bir dile sahiptir. Kelimeler yan ve mecaz anlamlarıyla kullanılır. Ferdî, tek ve biricik eserlerdir. Edebî metni oluşturan birimler bütün içerisinde anlam kazanır. Çok anlamlılık söz konusudur. Anlatıcı öznel bir tutum izler. Estetik bir kaygıyla yazılır. Sanatlı mecazlı anlatıma başvurulur. Özel bir iletişim aracıdır. Yaratıldığı dili konuşan topluluğun yaşamış olduğu duygusal ve düşünsel gelişmeleri yansıtır ve kültür taşıyıcısıdır. Gerçeğimsi (kurmaca) bir yapıya sahiptir. 	<ul style="list-style-type: none"> Bilgi verme amaçlıdır. Nesnel bilgilere yer verilir. Kelimeler gerçek anlamlarıyla kullanılır. Tanımlar, yer, zaman, miktar gibi somut ve kesin bilgiler içerir. Sunulan somut, sayısal bilgiler grafiklere, çizelgelere, tablolara dönüştürülür. Anlatıcı nesnel bir tutum izler. Anlatım sade, cümleler kısadır. Terimler ve teknik kelimeler yoğun olarak kullanılır. Söz sanatlarına başvurulmaz. Anlatım açık ve nettir. Kurmaca söz konusu değildir.

Metni Anlama ve Çözümleme

- Okuduğunuz metnin konusunu bulunuz.
- Metne göre edebî türler, hangi ölçütlere göre sınıflandırılabilir?
- Metne göre yeni türlerin ortaya çıkmasının nedenleri nelerdir?
- Yazar, türleri kaç bölüme ayırmıştır? Bu bölümler nelerdir?
- Okuduğunuz metnin, yazılış amacı ve metinde kullanılan anlatım biçimi nedir? İlgili kutucuklara tik işareti koyunuz.

Betimleyici anlatım	Varlığı belirgin nitelikleriyle tanıtmak, varlık hakkındaki izlenimleri belirtmek.
Öyküleyici anlatım	Olmuş ya da olabilecek bir olayı oluşuyla, gelişmesiyle vermek, okuyucunun gözünde canlandırmak.
Açıklayıcı anlatım	Okuyucuyu bilgilendirmek, ona bir şeyler öğretmek veya herhangi bir düşünceyi aydınlatmak.
Tartışmacı anlatım	Herhangi bir düşünceyi savunmak, okuyucuyu ya da dinleyiciyi bu düşünceye inandırmak.

- Aşağıdaki yargıları okuduğunuz metne göre değerlendirerek doğruysa (D) yanlışsa (Y) yazınız.

ÖLÇÜTLER	D	Y
Metinde verilen bilgiler, konuya uygundur.		
Yazılış amacı bilgi vermektir.		
Betimleyici ve öyküleyici anlatım biçimleri kullanılmıştır.		
Metni oluşturan paragraflar giriş, gelişme ve sonuç bölümleri olarak düzenlenmiştir.		
Metindeki bilgi ve düşünceler, konuyla ilgili genel bilgilerle örtüşmektedir.		
Nesnel bir anlatım kullanılmıştır.		
Kurmaca bir metindir.		
Söz sanatlarına başvurulmuştur.		
Metinde düşüncenin akışını bozan paragraflar vardır.		
Paragrafların düzenlenişi ve yazı planı başarılıdır.		

Çözümlü Örnek Soru

Fuzulî, Koca Nişancı'nın Dicle'ye sırtını dayamış konağının kapısına varıp kâhyasına kendisini tanıtırken yüreğinin duracağını sandı. Yiyeceklerle donatılmış gümüş tepsilerin sıra sıra sedirleri donattığı salona girdiğinde yüzüne çarpan sıcaklığın ortadaki büyük pirinç mangaldan mı, içini kaplayan heyecandan mı, yoksa kendisine gülümseyen dost yüzlerden mi kaynaklandığını anlayamadı. Çeng ve santur nağmelerinin doldurduğu salonda bulunanların yarısı o içeri girince ayağa kalkmış, diğer yarısı da onun şiirlerinden dizeler

okuyarak ayrı ayrı hoş geldin demişlerdi. Nişancı Bey'in sağ yanındaki şilteye oturduğunda kendini ilk defa bir sınav heyeti huzurundaymış gibi hissetti.

Bütün gözler üzerindeydi. Servi boylu sakiler sofraları donatmaya başladıklarında aradaki resmiyet kalkıp senli benli bir şiir sohbeti ve müzik ziyafeti başladı. Kimi gazel okuyor, kimi muamma soruyor, kimi mesnevi anlatıyordu.

Bu metnin türü aşağıdakilerden hangisidir?

A) Roman

B) Deneme

C) Sohbet

D) Anı

Çözüm:

Verilen edebî metinde yazar, Fuzulî gibi tarihsel kişiliklerden ve üzerinde yaşadığımız gerçek dünyadan hareketle kurmaca yani hayali bir dünya oluşturmuştur. Sanatçının oluşturduğu kurmaca dünyada da kişiler, varlıklar, bunların duygu, düşünce, hayali ya da başından geçen olay ve durumlar vb. vardır. Örneğin Fuzulî'nin Koca Nişancı'nın konağına gelerek şiir sohbeti ve müzik ziyafetine katılması kurmaca dünyada gerçekleşir. Ancak tüm bunlar gerçeğin bir yansımasıdır. Edebiyatçı, yaşanan gerçekliği eserinde ele alırken seçer, ayıklar, değiştirir ve kurgular. Bu yeni bütünlük yaşanan gerçeğe ait birtakım izler taşımakla beraber hayatın tıpkısı değildir, bu bir edebî gerçekliktir.

Bu metnin temel amacı ve işlevi sahip olduğu estetik değerlerle muhataplarında güzellik duygusu uyandırmaktır. Ayrıca metinde kullanılan dil ile günlük konuşmalarımızda kullandığımız dilden farklı olarak edebî dil kullanılmıştır. Bu nedenlerden dolayı metnin türü romandır. B, C ve D seçenekleri ise öğretici metin türleridir. **CEVAP: A**

1. Uygulama

Her metnin yazılış amacı, dil ve anlatım özellikleri ve yapısı aynı değildir. Buna göre metinler öğretici ve edebî metinler gibi türlere ayrılır. Aşağıda verilen iki metni tabloda verilen yargılara göre değerlendiriniz. Değerlendirme sonucuna göre bu metinlerden hangisinin öğretici metin hangisinin edebî metin olduğuna karar veriniz.

1. metin	2. metin
<p>Orman Haftası</p> <p>20. yüzyıla kadar, usulsüz faydalanmalar, doğal nedenler, savaşlar ve yangınlarla tahrip edilen orman alanları, günümüzde hızlı nüfus artışı sonucunda ortaya çıkan yeni tarım alanları kazanma arzusu, daha fazla yapacak ve yakacak ihtiyacı gibi yeni sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Çeşitli kaynaklara göre bugün dünyamızda her otuz saniyede, bir hektar orman yok edilmekte olup, insanlığın geleceğini tehdit eder boyutlara ulaşmıştır. (...)</p>	<p>Davet</p> <p>(...)</p> <p>Yaşamak bir ağaç gibi tek ve hür ve bir orman gibi kardeşçesine, bu hasret bizim...</p> <p><i>Nâzım Hikmet Ran, Bütün Şiirleri</i></p>

Ölçütler	1.Metin	2.Metin
Kullanılan dil, günlük dilden farklıdır.		
Muhatabında güzellik duygusu uyandırır.		
Kendine özgü bir yapısı vardır ve bu yapıyı oluşturan birimler bütünlük taşır.		
Asıl konusu insandır.		
Gerçeği estetik bir tarzda yansıtır.		
Kurmacadır.		
Çok anlamlıdır ve her okunuşunda yeniden yaratılır.		
Orijinal ve tektir.		

Dil Bilgisi

Coğrafi, Siyasi ve Kültürel Özelliklerden Kaynaklanan Farklılıklar

Lehçe: Bir dilin tarih içerisinde bilinmeyen bir dönemde kendinden ayrılmış olup büyük farklılıklar gösteren kollarına denir. “Çuvaşça ve Yakutça” Türkçenin lehçeleridir.

Şive: Bir dilin bilinen tarihî seyri içinde kendinden ayrılmış olup bazı farklılıklar gösteren kollarına denir. “Kırgızca, Kazakça, Azerice...” Türkçenin şiveleridir.

Ağız: Bir ülke içinde aynı dilin farklı konuşma şekillerine denir. Yörelere göre söyleyiş farklılıkları vardır ama yazılış aynıdır. “Karadeniz ağızı, Ege ağızı...” Türkçenin ağızlarıdır.

Argo: Bir sosyal sınıfın, bir meslek grubunun ya da bir topluluğun üyelerinin kullandığı, genel dilin kelimelerine yeni anlamlar yükleyerek ya da yeni kelimeler, deyimler katarak oluşturulan özel dil.

Jargon: Dilcilerin grup dili ya da özel dil adını verdikleri diller; bir toplumda bireyin içinde bulunduğu sınıfa, yaşa, özellikle mesleğe göre belirlenen dillerdir.

Bir ülkedeki ağızlardan biri çeşitli sebeplerden ortak kültür dili durumuna gelir, bu ortak kültür dili zamanla ülkenin **standart dili** olur.

YAZMA

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Yazı; insanların karşısındakilere duygu, düşünce ve isteklerini aktarmak için kullandığı bir araçtır. İnsanlar yazı aracılığıyla iletişim kurmanın yanı sıra tarih, coğrafya, sanat ve kültür gibi birçok alandaki bilgi birikimlerini ve deneyimlerini nesilden nesile aktarmıştır. Yazma en genel manasıyla ele alınan konuyla ilgili duygu, düşünce ve hayallerin yazıya aktarılmasıdır. Yazmak kelimesinin sözlükteki karşılıkları ise şöyledir: “Söz ve düşünceyi özel işaret veya harflerle anlatmak”, “Yazı ile anlatmak, yazıya dökmek”, “Yazı ile bildirmek, haber vermek”.

“Nasıl yazmalıyız?”

Yazma eylemi çeşitli aşamalarla gerçekleşen bir sürece dayanır. Yazma süreci:

1. Hazırlık Aşaması
2. Planlama
3. Taslak metin oluşturma
4. Düzeltme ve geliştirme
5. Yazılan metni paylaşma

Yazmaya istekli çoğu kişi hemen yazma aşamasına geçmek ister. Bu kimseler yazılarını bitirdiklerinde genellikle iyi düzenlenmemiş olduğunu ve birçok yerinin gözden geçirilmesi gerektiğini fark ederler fakat nereden başlayacaklarını bilemezler! Bu yüzden yazılarınızı yazma sürecini takip ederek oluşturmalsınız.

1. Hazırlık Aşaması

Öncelikle yazının teması belirlenir. Her temada yazı yazılabilir: özlem, aşk, dostluk, yardımlaşma, dürüstlük, iyilik, barış, yalnızlık vb. yazının amacı ve hedef kitlesi de göz önüne alınarak tema sınırlandırılarak güncel ve ilgi çekici bir konu seçilir. Seçilen konuyla ilgili düşünce, bilgi ve olayları belirlemek için araştırma, kavram ağı, fikir haritasından yararlanılabilir. Elde edilen bilgilerden gereksiz olanları ayıklanır.

Gerçekten ilgi duyulan veya yeterince bilgiye sahip olunan konular hakkında yazmak genellikle başarılı sonuç verir!

Yazının amacı belirlenir. Yazıların genel olarak iki temel amacı vardır: bilgi vermek ve güzellik duygusu uyandırmak. Yazar ile okuyucu arasındaki iletişim sürecinde ortaya çıkan ilişki, yazının amacını da oluşturur. Kısaca amaç, yazarı okurla iletişim kurmaya iten, yazarın okura vermek istediği temel iletidir. Yazının amacı belirlenirken hedef kitle de dikkate alınır. Hedef kitle, iletinin ulaşması amaçlanan (kişi, grup, kitle, kurum ya da kuruluş) alıcıdır. Hedef kitlenin yaşı, cinsiyeti, eğitim durumu, mesleği, kişilik özellikleri, tutum ve inançları, sosyal statüleri, kültür düzeyleri vb. dikkate alarak yazmak yazının başarısı ve etkisi açısından önemlidir.

Sadece kendinizi ifade etmek için değil başkalarının okuması amacıyla da yazmalısınız!

Hazırlık aşamasında bir sonraki adım, metin türünü ve anlatım biçimini belirlemektir. Yazının amacına göre anlatım biçimi ve metin türü farklılık gösterir. Örneğin yaptığımız araştırma sonuçları hakkında bilgi vermek amacıyla bir makale yazmak istersek açıklayıcı anlatım biçimini tercih etmemiz gerekir.

2. Planlama

Plan, ele alınan konuyla ilgili verilerin, ayrıntıların, duyguların, düşüncelerin önceden tasarlanıp düzenlenmesi, sıraya konulmasıdır. Yazar, yazmak istediği bir konuda ön hazırlıklarını yaptıktan sonra, konu ile ilgili görüşünü destekleyecek düşüncelerini düzene koyar. Yazısını artık bu plan çerçevesinde yazar. Yazıya nasıl başlayacağını, neyi, nerede, ne kadar anlatacağını, konuyu nasıl geliştireceğini, nasıl sonuçlandıracağını önceden düşünüp tasarlar. Böylece düşünceler bir sıra ile verilerek ana düşünceye ulaşır.

Ele alınan konuyla ilgili bilgiler, düşünceler gelişigüzel anlatılamayacağı için mutlaka metin türüne uygun bir yazı planı (olay, duygu ve düşünce ağırlıklı) oluşturulmalıdır. Anlatımda düşünce dağınıklığının önlenmesi, yazının tutarlı olması ve bütünlük taşıması plan yapmanın yararlarından bazılarıdır.

Yazınıza başlarken mutlaka önce yazı planını oluşturunuz.

Yazı planında üç bölüm vardır: giriş, gelişme ve sonuç bölümü.

Giriş bölümü: Konunun ortaya konduğu, okuyucuyu konuya hazırlamak amacıyla düzenlenen bölümdür. Olay ağırlıklı yazılarda giriş bölümüne “serim” de denir. Konuya soru sorarak, betimleme yaparak ya da doğrudan bir hikâye, bir özdeyiş, bir atasözü ile farklı şekillerde giriş yapılabilir.

Gelişme bölümü: Yazının gövdesi sayılabilen bölümdür. Bir yazıda en az iki üç paragraftan oluşur. Bu bölümde konu çeşitli yönleriyle ele alınır, açıklanır, tartışılır. İspatlar, örnekler, belgeler yine bu bölümde yer alır. Olay ağırlıklı yazılarda “düğüm” adını alır.

Sonuç bölümü: Yazının son bölümüdür. Konu bu bölümde bir yargı ile biter. Okuyucunun veya dinleyicinin kafasındaki soruların cevaplandırıldığı, ilk iki bölümde anlatılanlardan çıkan temel yargının veya çözümün verildiği bölümdür. Sonuç bölümü, tıpkı giriş bölümü gibi kısadır. Olay ağırlıklı yazılarda bu bölüme “çözüm” denir.

Yazıdaki giriş, gelişme ve sonuç bölümleri paragraflarla gösterilir.

Paragraf

Paragraf; bir fikri, bir duyguyu, bir düşüncüyü, bir yargıyı, bir durumu, bir isteği belirten; bir fikrin, bir yardımcı fikrin anlatıldığı cümle ya da cümleler topluluğudur. Paragraf tek bir cümleden oluşabileceği gibi konunun genişliğine göre cümle sayısı artabilir. Şekil yönünden paragrafı, bir satır başından öteki satır başına kadar uzanan bölüm diye tanımlayabiliriz.

Paragraf, yazıda düşünce birimidir. Her paragrafta ana fikri destekleyen, besleyen, geliştiren bir yardımcı fikir işlenir. Paragraflar arasında anlam, fikir, dil ve üslûp bütünlüğü olmalıdır. Yapı bakımından paragraflar; giriş, gelişme, sonuç cümlelerinden meydana gelir. Giriş cümlesi, paragrafın ana fikrini ortaya koyan; amacını, konusunu belli eden cümledir. Gelişme cümleleri, giriş cümlesiyle ortaya konan düşüncenin, konunun, benzerlikler, zıtlıklar ve örneklerle geliştirildiği bölümdür. Sonuç cümlesi, verilmek istenen duygu, düşünce veya hayâlin vurgulandığı son cümledir.

Paragraf Çeşitleri	
Olay paragrafı	İlgi çekici bir olayı, daha çok kronolojik sıraya bağlı kalarak anlatan paragraflardır. Masal, hikâye, roman gibi türlerde kullanılır.
Fikir paragrafı	Bir fikrin delillerle desteklenerek inandırıcı, etkili, mantıklı bir biçimde anlatıldığı paragraflardır. Fıkra, makale gibi düşünce yazılarında kullanılır.
Tahlil paragrafı	Bir olayı, olay kişilerinin davranışlarını, bir meseleyi, bir fikri, bir özelliği çözümleme yoluyla ele alan paragraflardır.
Tasvir paragrafı	Olay ağırlıklı metinlerde mekân, varlık ve nesneleri ayırıcı nitelikleriyle okuyucuya tanıtmak üzere kurulmuş paragraflardır.

Metnin Ana Düşüncesini Belirleme

Metnin yazılış amacı ve yazarın konuya bakış açısına göre ana düşünce belirlenir. Ana düşünce, yazarın metinde ulaşmak istediği amacın en kısa ifadesidir.

Yazının ana düşüncesi belirlendikten sonra yardımcı düşüncelerin belirlenmesi gerekir. Ana düşüncüyü ortaya çıkaran ve destekleyen düşünce, duygu, örnekler, kanıtlar yar-

dımcı düşüncelerdir. Yardımcı düşünceler ayrı ayrı paragraflarda verilir; bu düşünceleri etkili biçimde ifade etmek için tanımlama, örnek gösterme, sayısal verilerden yararlanma gibi düşüncüyü geliştirme yollarından yararlanılır. Her yazı bir ana düşünce etrafında geliştirilir.

Düşüncüyü Geliştirme Yolları
Tanımlama: Bir varlığın, bir kavramın temel niteliğiyle ya da bir olayın belirgin özellikleriyle ifade edilmesine tanımlama denir. Tanım, kısaca “nedir” sorusuna verilen cevaptır.
Örnekleme: Bir düşüncenin ona yakın asıl düşüncüyü hatırlatıcı, destekleyici türlü kavram, isim ve durumlar ile desteklenmesine örnekleme denir.
Sayısal verilerden yararlanma: Bir düşüncüyü bilimsel, matematiksel ya da sayısal verilerden yararlanarak destekleme yoluna sayısal verilerden yararlanma denir.
Tanık gösterme: Bir düşüncenin ilgili konuda uzmanlığı ve yeterliliği kabul görmüş bir kişiden alıntı yapılarak desteklenmesi yoluna tanık gösterme denir.
Karşılaştırma: Bir düşüncenin iki varlık, iki kavram ya da iki şey arasındaki benzerlik ve karşıtıklardan yararlanma yoluyla ortaya konulmasına karşılaştırma denir.
Benzetme: Aralarında benzerlik olan iki şeyden nitelikçe zayıf olanı güçlü olanla anlatmaktır.

3. Taslak Metin Oluşturma

Yazma sürecinin en önemli aşamalarından biri de metin türünün temel özelliklerini taşıyan taslak metin oluşturmaktır. Taslak metin yazıda işlenecek görüşlerin ana hatlarıyla ele alındığı ön çalışmalardır. Taslak metnin daha önce yapılan plan ve belirlenen ana düşünce, yardımcı düşünce ile düşüncüyü geliştirme yolları doğrultusunda oluşturulur.

4. Düzeltme ve Geliştirme

Taslak metnin bilgi, duygu, düşünce ve olayların açık, anlaşılır ve ikna edici biçimde sunulup sunulmadığı; tutarlılık, yazım, noktalama, sayfa düzeni vb. açılardan gözden geçirilmesidir. Gerekli düzeltmeler yapıp taslak metin geliştirilir. Taslak metnin düzeltme işi bittikten sonra kâğıt düzenine de dikkat edilerek yazma aşamasına geçilir.

5. Yazılan Metni Paylaşma

Yazılan metinler arkadaşlarla, aile bireyleriyle ya da elektronik ortamlarda (sosyal ağlar, bloglar, web sayfası) başkalarıyla paylaşılabilir.

b. Yazma Sürecini Uygulama

Hazırlık

- “Çalışkanlık” gibi genel bir konu seçiniz.
- Yazınızın amaç ve hedef kitlesini konuya bağlı olarak belirleyiniz.
- Metnin türünü yazınızın amacına göre belirleyiniz.
- Elde edilen düşünce, bilgi ve olaylara göre seçilen konuyu bireysel olarak sınırlandırınız.

Planlama

- Metnin türüne göre bir yazı planı oluşturunuz.
- Metnin ana düşüncesini belirleyiniz.
- Ana düşünceyle bağlantılı yardımcı düşünceleri belirleyiniz ve sıralayınız.
- Yardımcı düşünceleri destekleyen düşünceyi geliştirme yollarını belirleyiniz.

Taslak Metin Oluşturma

- Hazırladığınız plandan yararlanarak düşünceleri, bilgileri veya olayları paragraf yapısına dikkat ederek ve düşünceyi geliştirme yollarından birkaç tanesini kullanarak taslak metninizi yazınız. Taslak metni oluştururken aşağıda belirtilen hususlara dikkat ediniz.
- Yazınızı, duygu ve düşüncelerinizi basit, birleşik, sıralı, bağlı, eksilteli, devrik, kurallı cümle; isim cümlesi, fiil cümlesi şeklinde farklı cümle yapılarını kullanarak yazınız.
- Cümle ve paragraflar arasındaki ilişkileri dikkate alarak yazınız. Bu ilişkilerin tamlamalar, zamirler, bağlaçlar, edatlar, eksilteli anlatım gibi dil yapılarıyla ve konu sürekliliğinin sağlanmasıyla oluşturulduğunu unutmayınız.

- Yazınızda kullanacağınız metin türüne göre açıklayıcı, tartışmacı, betimleyici, öyküleyici anlatım türlerini; betimleme, diyalog, monolog vb. anlatım tekniklerini kullanınız.
- Yazınızda, duygu ve düşüncelerinizi açık ve etkili biçimde ifade eden paragraflar oluşturmaya çalışınız. Anlatımınızın açık, akıcı, yalın ve duru olmasına dikkat ediniz.
- Taslak metninizi, daha önceden belirlediğiniz ana düşünce, yardımcı düşünce ve düşünceyi geliştirme yolları doğrultusunda oluşturunuz.

Düzeltilme ve Geliştirme

Düzeltilme aşamasında yazdığınız metni kendiniz değerlendirebilirsiniz. Metninizi içerik ve biçim açısından gözden geçirip tutarlılık, cümle ve paragraflar arası ilişki, başlık, kelime tercihleri, anlatım bozuklukları, yazım ve noktalama, sayfa düzeni, okunaklılık vb. açısından değerlendiriniz. Değerlendirme sonucuna göre yazınızda gerekli düzeltmeleri yapınız. Taslağınızı kâğıt düzenine de dikkat ederek tekrar yazınız.

Yazılan Metni Paylaşma

Yazılarınızı arkadaşlarınız ve aile bireylerinizle ya da elektronik ortamlarda (sosyal ağlar, bloglar, web sayfası...) başkalarıyla paylaşınız.

Verilen bilgiler ışığında belirleyeceğiniz bir tema ve konuyla ilgili aşağıdaki yönergeleri de dikkate alarak bir metin yazınız. Yazılarınızı sayfa 27 ve 28'deki noktalı yerlere yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

This image shows a full page of white paper with horizontal dotted lines, typical of primary school writing paper. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

İletişimin Genel Özellikleri

İletişimin Tanımı

Gönderici ve alıcı konumundaki iki insan ya da insan grubu arasında gerçekleşen duygu, düşünce, davranış ve bilgi alışverişine iletişim denir. İletişim sadece dille gerçekleştirilmez; jest ve mimiklerle, resim, şekil, çizgi gibi sembol ve simgelerle de gerçekleştirilir. İnsan duygu ve düşüncelerini en iyi, dil ile anlatır. Dille gerçekleştirilen iletişim; resim, şekil, işaret ve vücut diliyle yapılan iletişimden daha güçlü ve daha kullanışlıdır.

İletişimin Öğeleri

İletişimin kurulması için gönderici (kaynak), alıcı, ileti (mesaj), kanal (iletim yolu), bağlam (ortam), dönüt (geri bildirim), kod gibi temel öğelere ihtiyaç duyulur.

Gönderici: Duygu, düşünce ve isteklerin aktarılmasında sözü söyleyen kişi veya topluluktur.

Alıcı: Duygu, düşünce ve isteklerin iletildiği, aktarıldığı kişi ya da topluluktur.

İleti: Gönderici ile alıcı arasında aktarılan duygu, düşünce, isteğe denir.

Kanal: Göndericinin, iletiyi alıcıya gönderirken kullandığı yol veya araçtır.

Bağlam: İletişimin gerçekleştiği yerdir.

Dönüt: Alıcının göndericiye verdiği her türlü cevaptır.

Kod: İletişimin dil biçimi hâlinde düzenlenmesi, şifrelenmesidir. Nesneler kelimeler hâlinde kodlanır. Gönderici; iletisini yazıyla, resimle, rakamla vb. aktarabilir. İşte bunlardan her biri şifredir.

ÖZET

Edebiyat sanatı; duygu, düşünce ve hayallerin, olayların, eşyanın ve diğer unsurların, estetik haz uyandıracak tarzda ve özgün bir biçimde kelimelerle ifade edilmesine dayanır. Edebiyat sanatının ve biliminin hareket noktası metinlerdir. İnsanların iletişim kurmak, kendilerini ifade etmek amacıyla bir araya getirdikleri cümleler topluluğuna **metin** denir. Metinler farklı yapı, farklı şekil, farklı muhteva gibi değişikliklerle karşımıza çıkar. Bu ölçütlere göre metinler iki ana gruba ayrılır:

Öğretici metinler, bilgi vermek amacıyla yazılan metinlerdir. **Edebî metinler** ise duyguya, hayale ve estetik heyecana dayalı uyarımlar yoluyla zihinde yer edebilme gücüne sahip olan sözlü veya yazılı metinlerdir. Edebî metinlerde hayalî unsurlar, öğretici metinlerde ise gerçeğin kendisi vardır.

Edebiyatın Güzel Sanatlar Arasındaki Yeri

Güzellik ve zevkle ilgilenen sanatlara güzel sanatlar, sanat ürünlerini meydana getiren kişiye de sanatçı denir. Sanatın en temel amacı güzele ulaşmak ve güzeli yansıtmaktır. Güzel sanatların sınıflandırılması şöyledir: fonetik (işitsel) sanatlar, plastik (görsel) sanatlar ve ritmik (dramatik) sanatlar.

Fonetik sanatlardan biri olan edebiyat; duygu, düşünce, istek ve hayallerin kelimelerle yazılı ya da sözlü olarak güzel ve etkili bir şekilde anlatma sanatıdır. Edebiyatın malzemesi dildir. Edebiyat diğer sanat dallarından, kullandığı malzeme, üslup, yöntem ve teknikler ile ortaya çıkan yapısal ve içerikle ilgili hususlarla ayrılır.

Edebiyatın Bilim Dallarıyla İlişkisi

Bir edebî eser oluşturulurken az ya da çok bilim dallarının verilerinden yararlanılır. Kimi zaman da bilim insanları mevcut edebî eserlerden esinlenebilirler. Sonuç olarak bilim dalları ile edebiyatın yöntemleri ve kullandıkları araçlar farklı olsa da aralarında etkileşim söz konusudur. Bunlardan bazıları şunlardır:

Edebiyat-tarih ilişkisi: Yazarlar edebî eserlerinde tarih biliminin verilerinden yararlanırlar.

Edebiyat-sosyoloji ilişkisi: Edebî metinlerden toplumların sosyal yapıları, kültürel gelişimlerinin yanında, bir toplumun değişim ve gelişimleri hakkında ipuçları elde etmekteyiz. Toplum bilimini öğrenmeden bu türlerde edebî eser yazmak çok zordur.

Edebiyat ve psikoloji:Psikoloji, tek başına bir bilim alanı olmanın yanında edebiyatın da en önemli kaynaklarından ve ilgi alanlarından biridir.

Edebiyat ve felsefe: Felsefe edebiyat arasındaki en temel ilişki sistemi, edebiyat kuram ve akımlarında görülmektedir. Bununla birlikte edebî eserde ortaya konulan bir dünya ve bu dünyanın ilişkiler sistemi sorgulanırken felsefe devreye girer. Felsefe, bu ilişkiler sisteminin neden ve köklerini araştırır; bunları tanımlar.

Edebiyat ve coğrafya: Her eser bir mekânın üzerinde ve o mekânın etkileri ile kaleme alınır. Mekân söz konusu olduğunda coğrafya da devreye girer. Bu yüzden bir edebiyat eserini, dolayısıyla edebiyatı coğrafyadan ayrı düşünmek mümkün değildir.

Metinlerin Sınıflandırılması

Edebiyat eserlerinin biçimlerine, teknik özelliklerine ve konularına göre ayrıldığı çeşitlere tür denir. Edebî türler değişmeyen yazı kalıpları değildir. Toplumlarda zamanla kendini gösteren değişiklikler, yeni ihtiyaçların ortaya çıkması, bunların edebiyata yansması da yeni türlerin doğmasına yol açmıştır. Her metnin kendine özgü anlamı, yazılış amacı, anlatım biçimi, dili ve yapısı vardır. Bazı metinler öğretmeyi, bazıları düşündürmeyi, bazıları da sezdirip duygulandırmayı amaçlar. Metinler bu özelliklerine göre sınıflandırılır.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1. Çocuklar okulda dilimizi Latin alfabesi ile yazıyor. (Türkiye Türkçesi)
Uşaklar şkolada / okulda dilimizi Latin alfavitindä yazêr. (Gagavuzca)
Uşaqlar mektebde dilimizi latin elifbası ile yazır. (Azerice)

Bu cümlelerde aşağıdakilerden hangisi örneklenmiştir?

- A) Lehçe   B) Şive   C) Ağız   D) Jargon

2. • Dil ürünü olan her türlü sözlü ve yazılı eser
• Yalnız sanat gayesi ile meydana getirilen sözlü ve yazılı eserler
• Söz ve yazı sanatını öğreten bilim dalı
• Sözlü, yazılı dil ürünlerini meydana getirme işi
• Edebî ürünlerin bağlı bulunduğu saha

Bu cümlelerde tanımlanan kavram aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sanat   B) Edebiyat   C) Bilim   D) Zanaat

3. **Aşağıdakilerden hangisi ritmik sanat dallarından biri değildir?**

- A) Tiyatro   B) Dans   C) Sinema   D) Fotoğraf

4. **Aşağıdaki sanat dallarından hangisi kullandığı malzeme ve teknik bakımından diğerlerinden farklıdır?**

- A) Resim   B) Edebiyat   C) Heykel   D) Mimari

5. Fonetik sanatlardan biri olan (...); duygu, düşünce, istek ve hayallerin kelimelerle yazılı ya da sözlü olarak güzel ve etkili bir şekilde anlatılması sanatıdır.

Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Müzik   B) Hat   C) Sinema   D) Edebiyat

6. • Resim
• Sinema
• Hat
• Müzik
• Opera

Yukarıdaki sanatlar ikiyeşerli gruplandırıldığında hangisi dışarıda kalır?

- A) Müzik   B) Sinema   C) Hat   D) Resim

7. **Aşağıdakilerden hangisi edebî metinlerin oluşmasında etkili olan bir unsur değildir?**

- A) Dil kullanımı   B) Estetik olma   C) Kurgusallık   D) Yenilik

8. Kanundur, beylik kul ile olur, kul hazine ile olur, hazine reaya ile olur, reaya adalet ile olur” demişsin. “Beyde hazine olmayınca Tebriz İlhanı’na, Moğol valilerine, Konya Sultanı’na yıllık vergiler, salgılar, armağanlar nerden gidecek?” diye sormuşsun. Arada başka korkunçlu sözler edilmiş... “Armağan da neymiş?” diyerek dikilmiş Dünder Bey, “Bildığımız haraçtır. Müslüman’ın haraç vermesi kitapta var mı? Biz bu Hisarı sultanın, Moğol’un arkalamasıyla mı kaptık, hayır, gazilerin çabalamasıyla vireledik. Sultan sultansa, biz de beyiz. Selçukluysa, biz de Gök Alp soyundanız. Aslında biz bu ülkeye onlardan önce geldik,” diye bağırır.

Bu parçada aşağıdaki bilim dallarının hangisinden yararlanılmıştır?

- A) Sosyoloji   B) Psikoloji   C) Tarih   D) Coğrafya

9. Edebî türler içinde roman, hikâye, tiyatro vb. türlerin çoğunlukla insan ilişkilerine yöneldiği bilinmektedir. İnsan topluluklarının yapısı, gelişmesi olaylar karşısında tepki ve tutumları ise bu bilim alanına girmektedir. Dolayısıyla edebiyat bize toplum hayatındaki dalgalanmaları, gelişme ve olgunlaşmayı göstermektedir.

Bu parçada sözü edilen bilim dalı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tarih   B) Toplum bilim   C) Felsefe   D) Psikoloji

10. (I) Edebî bir metinde öncelikli amaç güzelliştir. (II) Bilimsel eserlerin öncelikli amacı ise bilgilendirmektir. (III) Bir edebî eserin değişik bilim dallarından faydalanması edebî esere bilimsel bir eser niteliği kazandırmaz. (IV) Çünkü edebî eserde kişisel yorumlar ve kurmaca söz konudur.

Numaralanmış cümlelerin hangisi bu parçanın ana düşüncesidir?

- A) I   B) II   C) III   D) IV

11. Aşağıdakilerden hangisi **metin türlerinin sınıflandırılmasında kullanılan ölçütlerden biri değildir**?

- A) Yazıldığı dönem   B) Biçimi
C) Teknik özellikleri   D) Konusu

12. I. Toplumsal değişiklikler
II. Gazetelerin yaygınlaşması
III. Ekonomik gelişmeler
IV. Matbaanın bulunması

Numaralanmış sebeplerden hangi ikisi yeni edebî türlerin ortaya çıkmasında doğrudan etkili olmuştur?

- A) I-II   B) II-III   C) I-III   D) II-IV

13. Aşağıdakilerden hangisi **göstermeye bağlı metinlerden biri değildir**?

- A) Dram   B) Meddah   C) Masal   D) Komedi

14. Aşağıdakilerden hangisinde edebî metinlerin özellikleriyle ilgili bir **bilgi yanlışı vardır**?

- A) Muhatabında güzellik duygusu uyandırır.
B) Dil, sanatsal işleviyle kullanılır.
C) Kelimeler yan ve mecaz anlamlarıyla kullanılır.
D) Yazar, nesnel bir tutum izler.

15. • Bilgi verme amaçlıdır.

- Nesnel bilgilere yer verilir.
- Terimler yoğun olarak kullanılır.
- Söz sanatlarına başvurulmaz.

Bu özellikleri taşıyan metin türü aşağıdakilerden hangisi olabilir?

- A) Roman   B) Şiir   C) Makale   D) Hikâye

16. Bir yazıda konunun tanıtıldığı bölüm aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Giriş   B) Gelişme   C) Sonuç   D) Derleme

17. Bir ulusun çağlar boyu oluşturduğu sözlü ve yazılı dil ürünlerini ve onların yazarlarını bilimsel bir yöntemle tarihî akış içinde inceleyen bilim dalına edebiyat tarihi denir. Edebiyat tarihi bir ulusun geçmişteki düşünce yapısını, dünya anlayışını, kültür ve uygarlık birikimini yeni kuşaklara aktarır. Böylece kuşaklar arasında köprü kurarak yeni kuşakların daha iyiyi, doğruyu, güzeli bulmalarına yardımcı olur.

Bu parçada düşünceyi geliştirme yollarından hangisine başvurulmuştur?

- A) Örnekleme   B) Tanımlama
C) Tanık gösterme   D) Karşılaştırma

18. Yazıda işlenecek görüşlerin ana hatlarıyla ele alındığı ön çalışmalardır.

Bu cümlede bahsedilen yazma çalışmalarının hangi aşamasını oluşturur?

- A) Hazırlık aşaması   B) Planlama
C) Taslak metin oluşturma   D) Düzeltme ve geliştirme

19. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlış yapılmıştır?

- A) Şimdi ne desem bilemedim ki...
B) Demek ki önceden gelmişler.
C) Aramızda ki sorunları giderdik.
D) Bu soruyu o da bilemez ki.

20. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde yazım yanlış yapılmıştır?

- A) Çocuk, henüz onbeş yaşına girmemişti.
- B) Yeni çıkan kitap elden ele dolaşıyor.
- C) Göz göre göre hata yapılıyordu.
- D) Yana yakıla kaybettiği çantasını arıyor.

21. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde büyük harflerin yazımıyla ilgili yanlışlık yapılmıştır?

- A) Alanya Kalesi'ne mutlaka gitmelisin.
- B) Çanakkale Boğazı çetin bir savaş gördü.
- C) Bir de “Yaban” romanını okuyacağız.
- D) Sadece mars gezegeni hakkında bilgisi var.

22. Rüya gibi bir yazdı. Yarattın hevesinle

Her anını, her rengini, her şîrini hazdan.

Hâlâ doludur bahçeler en tatlı sesinle!

Bir gün, bir uzak hatıra özlersen o yazdan

Bu parçayla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Sanatsal bir metindir
- B) Kelimeler gerçek anlamında kullanılmıştır
- C) Öznel ifadeler içermektedir
- D) Yorumlamaya açıktır

23. Okulda ders zili çaldıktan sonra Ömer'le Yavuz arasında şöyle bir konuşma geçer:

Ömer: Merhaba arkadaşım, ders çıkışı ders çalışalım mı?

Yavuz: Merhaba Ömer! Ders çıkışı küçük bir işim var, onu bitirdikten sonra saat altıda buluşup çalışalım.

(I) Bu konuşmada gönderici Ömer, alıcı Yavuz'dur. (II) Konuşmanın iletisi “Ders çalışalım mı?”dır. (III) İletişim dille gerçekleştiği için kanal, yazılıdır. (IV) İletişimin gerçekleştiği bağlam okuldur. (V) Dönüt ise “Ders çıkışı küçük bir işim var, onu bitirdikten sonra saat altıda buluşup çalışalım.” ifadesidir.

Yukarıdaki anlatımda kaç numaralı cümlede yanlışlık yapılmıştır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

24. Aşağıdakilerden hangisi bir paragrafın giriş cümlesi olamaz?

- A) Bir diğer deyişle, popüler kültürün egemen olduğu bir dönemi yaşıyoruz.
- B) Gelişen teknoloji ile dünyamızın gerçek anlamda küreselleştiğini görüyoruz.
- C) Saygı, sevgi, aile bağlılığı, dürüstlük, gibi insani değerler unutulmaya başlandı.
- D) Ünlü Fransız yazar ve filozof Alain, “Kültürler birbirlerinden beslenir.” der.

25. Sevinç Çokum, önemli sayıdaki roman ve hikâyesinde millî kimlik kavramı üzerinde durmuştur. O, millî kimliği; dil, din, devlet, tarih, gelenek, görenek, sanat gibi unsurlardan meydana gelen değerler manzumesi olarak görmektedir. Türk dünyasına yönelik ilgisi bilinen Çokum, Kırım Türkleri aracılığıyla dünya üzerindeki tüm Türklerin vatan sevgisine de dikkat çekmektedir.**Bu parçanın konusu aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Sevinç Çokum’un romanlarının mekân özellikleri
- B) Sevinç Çokum’un romanlarındaki millî kimlik
- C) Sevinç Çokum’un romanlarındaki kişiler
- D) Sevinç Çokum’un romanlarında Anadolu

CEVAP ANAHTARI

1. Metin: “Edebiyat” Metni Anlama ve Çözümleme Soruları Cevap Anahtarı

1. Metinde “edebiyatın tanımı ve farklı anlamları” üzerinde durulmuştur.
2. Edebiyat denir.
3. İnsanın iç dünyasında oluşan bütün gelişmeler edebiyatın konusudur.
4. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.

2. Metin: “Edebiyat Türleri” Metni Anlama ve Çözümleme Soruları Cevap Anahtarı

1. Metinde “edebî türlerin sınıflandırılması “ üzerinde durulmuştur.
2. Şekil ve muhteva bakımından ortak kurallara göre sınıflandırılmıştır.
3. 20. yüzyıl başından beri, toplu edebiyat çıgırları devrinin kapanması ve şahsi çıgırlar açılması, yepyeni türlerin doğuşunu sağlamıştır.
4. Yazar, türleri üç bölüme ayırmıştır: sözlü edebiyat türleri, nazım türleri , nesir türleri.
5. Açıklayıcı anlatım biçimi kullanılmıştır. Okuyucuyu bilgilendirmek, ona bir şeyler öğretmek veya herhangi bir düşüncayı aydınlatmak.
6. D,D,Y,D,D,D,Y,Y,Y,D.

1. Uygulama

Ölçütler	1. metin	2. metin
Kullanılan dil, günlük dilden farklıdır.		X
Muhatabında güzellik duygusu uyandırır.		X
Kendine özgü bir yapısı vardır ve bu yapıyı oluşturan birimler bütünlük taşır.	X	X
Gerçeği estetik bir tarzda yansıtır.		X
Kurmacadır.		X
Çok anlamlıdır.		X
Orijinal ve tektir.		X

1. Ünite Ölçme ve Değerlendirme Cevapları

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
B	B	D	B	D	A	D	C	B	C	A	D	C

14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25
D	C	A	B	C	C	A	D	B	C	A	B

2. ÜNİTE

HİKÂYE

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Hikâye türünün genel özelliklerini,
- Hikâye türünün yapı unsurlarını,
- Hikâye çeşitlerini,
- İsimleri,
- İmlâ ve noktalama çalışmalarını,
- Hikâye yazma aşamalarını,
- Sunu hazırlamanın temel ilkelerini öğreneceğiz.

OKUMA

1. Metin Hazırlık

- Savaşlar; insanların, kadınların, çocukların ve yaşlıların ölmelerine veya sakat kalmalarına sebep olmaktadır. Buradan yola çıkarak “En kötü barış, savaştan iyidir.” sözünden ne anlıyorsunuz?

GÖZYAŞI

Yeni tuttuğu hizmetçi kadına dedi ki: “Dilin Anadolu’ya benzemiyor. Rumelili misin sen? Erfiçe köylerindendim. Alnımın yazısı imiş, buralara düştüm.” Anlıyor ki önceleri sarışın imiş, mavi gözlü imiş.

Şimdi saçlar küçük aktar dükkânı bebeklerinin ne kıla, ne de ota benzeyen, dokunsanız hışırdayacağını sandığınız cansız, kuru, soluk rengini, şeklini almış. Gözleri eski şekerlenmiş şuruplar kadar donuk, cansız, katı, suyu çekilmiş... Dibe çökmüş bir tasa, kaygı tortusu. Bu kadar kuru, kabuğa benzeyen göze hiç rastlamamıştı. İçinden: “Bir başkasını bulunca savarım!” Balkan Savaşı kopunca, hududa çok yakın olan köyde, bir akşamüstü şu korku yayılmış: Düşman geliyor! (...) Bütün köy halkı mal, mülk ne varsa bırakıp kaçmaya karar veriyor; bir anda at, öküz, araba, kaçış için ne taşıt varsa hepsi hazır oluyor.

Dul Ayşe de hazırdır; bir atın üstündedir. Terkisinde, beş yaşındaki oğlu, belinden sımsıkı sarılmış, önünde üç yaşındaki kızı bir kuşakla dizlerinden eğere bağlı, kucağında bir yaşına basmayan yavrusu uykuda...

Tepelerden, ara vermeyen, soluk aldırmayan bir yağmur iniyor; kış başlangıcı yağmuru...

Biliyorlar ki bu böylece sürerse ovayı su basacaktır; çaylar kabaracak, nehirler taşacak, köprüler çökecek, yol, iz kalmayacaktır. Islak gece içinde, sırsıklam bir katile, kimi atla

koşuyor, kaçıyor. Öndeki ümit, ordumuza yetişmek, arkadaki korku düşman ordularına çığnenmek!

Öne bakıyorlar: Çamur, yağmur, karanlık... Şimşek bile çakmayan koyu, değişmez bir karanlık. Arkaya bakıyorlar: Gene öyle bataklıklar, su katmanları, gece... Dinliyorlar: Uzaklarda kabaran derenin yüklü uğultusu ve yakınlarda çamura batıp çıkan ayakların boğuk hışırtısı... Ayşe, beline dolanan ufak kolların ara sıra gevşediğini, duruyor. “Uyuma Ali, diyor, uyuma!” Önündeki baş yavaş yavaş dikliğini kaybediyor, dizine doğru eğiliyor: “Uyuma Ali, diyor, uyuma!” Önündeki baş yavaş yavaş dikliğini kaybediyor, dizine doğru eğiliyor: “Uyuma Emine’im, diyor uyuma!” “Sonra kucağında kıpırdamalar başlayıp hafif ağlamalar işitince: “Uyu ciğerim, diyor, uyu Osman’ım!

At ikide bir sürçüyor, kapanıyor, soluyor, kendisini toparlıyor; gömülüyor, gene silkiniyor, gene ilerlemeye çabalıyor. O, yaşlı, romatizmalı, yılgın bir beygirdir. Toprak ise gittikçe vıcık bir hale gelmektedir. Yağmur kesilmek bilmediğinden saplanıp kalmaları veya taşan bir ırmağın akıntısına kapılarak boğulmaları olasılığı çoğalıyor.

Ayşe, yavrularına sarılarak ölmeyi, artık, atın ve kendisinin güçsüzlüğüne bakarak kötü kötü düşünmektedir. İçindeki en ürkütücü korku şimdi şudur: Atından ayrılarak üç canlı yükü ile yayan kalmak.

Önce çöken, sonra da başını uzatıp yan üstü uzanan, bir türlü kalkmak gücünü bulamayan attan iniyorlar; çarçabuk iniyorlar. Çünkü durmadan ilerleyen felâket topluluğundan ayrı düşmek Ayşe’ye her şeyden daha korkunç geliyor. Fakat geride kaldığını anlayıp bir süre sıkı yürüyünce artık bu üç çocuğu birden taşımak, sürüklemek olanağı kalmadığını görüyor, hem koşuyor, hem düşünüyor: İkisini olsun kurtarmak için birini feda etmek, hafiflemek gerekir.

Hangisini?

Ayşe, yanında diz kapaklarına kadar çamurlara bata çıka yürümeye çalışan Ali’nin minimini elini bırakmak istemiyor. Boynuna dolanan güçsüz kolları da çözmeye cesareti yoktur. Kucağındaki ıslak, kımıltısız, sessiz bohça ona zaten cansız gibi görünüyor. Belki kendiliğinden, soğuktan, sudan, havasızlıktan, ezilmekten ölmüştür. Ananın bir ümidi budur: Yaşamadığını anlayarak, acı çekmeden, kundağı bir tarafa, en az çamurlu, en az bataklık yere bırakıvermek... Bütün o kıyamet içinde, elinden tuttuğunu ve omuzlarında taşıdığını sürüklerken kucağındakine eğiliyor, dinliyor... Ses işitmek, hareket duymamak ümidiyle dinliyor ve yavrusunun kısıp kısıp, ılık ılık ağladığını duyuyor, “eyvah!” diyor.

Bu sırada, ilerleyen kabile, selin batıra çıkara, vura çarpa sürüklediği bir yıkıntıdan başka bir şey değildir. Karanlığın içinde düşerek çamurlara gömülenler, üstüne basılarak ezilenler çoktur. Ayşe, hâlâ yükünü atmaya razı olamıyor. Yüzü ve vücudu belki de, yağmurdan fazla döktüğü soğuk terle ıslanmıştır. Soluk soluğadır. Dizlerinde, ayaklarını çamurdan çekebilecek güç gittikçe azalıyor, kollarında ve boynunda öyle bir kesiklik, bir uyuşma, bir karıncalanma, sonunda bir duymayış var ki... Gözlerini kapıyor, sol kolunun

açılıp yükünü, kendiliğinden bıraktığını ancak yarı anlayabiliyor.

Şimdi göğsünün üstünde başka bir yük, daha ağır fakat daha sıcak, daha canlı, soluyan ve sarılan birini duyuyor: Ali, gemi azıya almış, bir atın arkasından, üzengiye takılı çekilen bir ceset gibiydi, yürümüyordu, yüzükoyun, elinden anasına bağlı sürükleniyordu. İşte o, şimdi, bağrının üzerindedir. Uzun bir özleminden sonra birbirlerine kavuşmuşlar gibi sokuluyorlar, belki seviniyorlar. Kaçma süregitmede, yağmur ve çamur da beraber...

Böyle birkaç saat mi, yoksa birkaç dakika mı gene koşuyoruz sanıyorlar. Ayşe tükeniyor, demin yolda bıraktıkları at gibi yere uzanıvereceğini anlayarak, haykırmak, birini imdadına çağırarak istiyor. Gene koşuyor ve birden, şaşılacak bir hafiflik, bir canlılık duyuyor, ileriye atılıyor. Neden sonra anlıyor ki boynundan sarılan zayıf ufak kollar artık yoktur: Emine de dökülmüştür.

Çık sırtıma Ali, diyor, iyice sarıl, sıkı sarıl, sakın gevşeme!

Ve böyle, kanının son ateşini yakarak, kayıp düşerek, gene kalkarak, gene yuvarlanarak yağmur, ter, gözyaşı yüzünü yıkaya, sürekli, mola vermeden, yürüyor. Ali'sini kurtarmış olmak sevinciyle. Öbür felâketlere katlanıp ümit içinde yürüyor, kafiyele yetiştiriyor, kafilenin önüne geçiyor, kafiyele geride bırakıyor ve tan ağarırken ay yıldızlı bir ıslak bayrak çekili küçük bir kasabaya varıyor.

Yükünü bir cephane sandığının üstüne indiriyor: “Kurtulduk Ali, diyor. Kalk Ali!” Ali kalkmıyor, kımıldamıyor. Ayşe saatlerden beri bir ceset taşıdığını anlamıyor, anlamak istemiyor, hâlâ: “Kalk Ali, kurtulduk Ali. “Diyor, gülümsüyor, kesintisiz, geceki yağmur gibi dökülen coşkun gözyaşları içinde gülümsüyor. Hizmetçi donuk, cansız, katı, suyu çekilmiş kuru böcekkağıdı gözlerini işaret etti:

- Bey, dedi, işte o günden beri ben ağlayamam, ağlamak istesem de bilmem ki neden gözlerimden yaş gelmiyor!...

Refik Halit KARAY, Gurbet Hikâyeleri

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

beygir: At.

eğer: (eyer) Binek hayvanlarının sırtına konulan, oturmaya yarayan nesne.

kafiye: Birlikte yolculuk eden topluluk.

üzengi: Eyerin iki yanında asılı bulunan ve hayvana binildiğinde ayakların basılmasına yarayan, altı düz demir halka.

terki: Eyerin arka bölümü.

Bilgi Kutusu

Hikâye (Öykü)

Gerçek ya da gerçeğe yakın bir olayı aktaran kısa, düzyazı şeklindeki anlatılara denir. Hikâye kısa oluşu, yalın bir olay örgüsüne sahip olması, genellikle önemli bir olay ya da sahne aracılığıyla tek ve yoğun bir etki uyandırması ve az sayıda karaktere yer vermesiyle roman ve diğer anlatı türlerinden ayrılır.

İnsan yaşamının bir bölümünü, yer ve zaman kavramına bağlayarak ele alınan hikâyede olay ya da durum söz konusudur. Olay ya da durum kişilere bağlanır; hikâyenin geçtiği yer ve zaman belirtilir; bunlar sürükleyici ve etkileyici anlatımla kurgulanır.

Dünya edebiyatında bilinen ilk hikâye örneği İtalyan yazar Boccaccio'nun (Bokaçyo) Decameron (Dekameron) adlı eseridir. Eser temel olarak 1348 yılında İtalya'da ortaya çıkan bir veba salgınına konu alır. Rusya'da Gogol (Gogöl), Dostoyevski, Turgenyev ve Çehov hikâye türünün gelişmesine büyük katkı sağlamıştır.

Batılı anlamda hikâye, Türk edebiyatına 19. yüzyılda Tanzimat'la girmiştir. İlk örneğini Ahmet Mithat Efendi "Letâif-i Rivâyat" adlı eserini yazarak vermiş; "Kıssadan Hisse" ile bu türü geliştirmiş, Samipaşazade Sezai "Küçük Şeyler" adlı eseriyle modern hikâyeyi oluşturmaya başlamıştır. Bağımsız bir tür olma özelliğini ise Millî Edebiyat Dönemi'nde Ömer Seyfettin'le kazanmıştır. Hikâyenin Cumhuriyet Dönemi'nde ulaşması ve edebiyatımızın Anadolu'ya açılması hususunda, Halide Edip, Yakup Kadri ve Refik Halit, bu dönemin hikâye türünde eser veren tanınmış diğer isimlerdir.

Hikâyenin Yapı Unsurları

Hikâyede kişiler, olay örgüsü, mekân, zaman, anlatıcı ve bakış açısı olmak üzere beş temel yapı unsuru vardır.

a. Olay: Hikâyelerde kahramanının başından geçen bir olay ya da durum anlatılır. Olay örgüsü; metinlerde olay, ya metindeki kişiler arasında cereyan eden ilişkiler ya da kahramanın iç çatışmaları sonucu ortaya çıkan olay halkalarına denir. Metindeki olay sadece somut gerçeklik değil; hayal, tasarı, izlenim ve benzeri hususlar da olay örgüsü çerçevesinde değerlendirilir.

b. Kişiler: Olayın oluşmasında etkili olan ya da olayı yaşayan insanlardır. Hikâyede az kişi vardır. Bu kişiler "tip" olarak karşımıza çıkar ve ayrıntılı bir şekilde tanıtılmaz. Hikâyede kişiler sadece olayla ilgili "çalışkanlık, titizlik, korkaklık, tembellik" gibi tek yönleriyle anlatılır. Bu bakımdan hikâyede kişilerin psikolojik özelliklerine de ayrıntılı olarak girilmez.

c. Mekân (yer): Hikâyede sınırlı bir çevre vardır. Olayın geçtiği **mekân** çok ayrıntılı anlatılmaz, kısaca tasvir edilir. Olayın anlatımı sırasında verilen ayrıntılar **mekân** hakkında okuyucuya ipuçları verir.

ç. Zaman: Olayın yaşandığı dönem, an, mevsim ya da gündür. Hikâye kısa bir zaman

diliminde geçer. Konu, yazarın kendi ağzından veya kahramanın ağzından anlatılır. Özellikle durum öykülerinde zaman açık olarak belirtilmez, sezdirilir. Hatta bu tür öykülerde zaman belli bir düzen içinde de olmayabilir. Olayın ve durumun son bulmasından başlayarak olay ya da durumun başına doğru bir anlatım ortaya konabilir.

d. Hikâyede Anlatıcı ve Bakış Açısı

Anlatıcı: Hikâyede olayı okuyucu/ dinleyiciye aktaran kurmaca kişidir.

Bakış açısı: Herhangi bir varlık, olay ve insan karşısında, sahip olduğumuz dünya görüşü, hayat tecrübesi, kültür, yaş, meslek, cinsiyet, ruh hâli ve yere göre aldığımız algı-lama, idrak etme ve yargılama tavrıdır. Bakış açıları ve anlatıcı türleri şunlardır:

1. **Hâkim bakış açısı (İlahi/Tanrısal bakış açısı):** Yaşanmış, yaşanan ve yaşanacak olan her şeyi bilir, görür ve duyar. Kahramanların gönlü veya kafasından geçenleri oku-maya kadar uzanır. Anlatıcı, anlattığı olayların dışında durur, gören durumundadır. Üçüncü tekil kişi ağzıyla konuşur. Yazarın dilini kullanır ve bu sebeple ona “yazar-an-latıcı” da denilir.
2. **Kahraman bakış açısı:** Kahramanlardan birisidir. Bu anlatıcı, aynı zamanda olay ör-güsünün bütün yükünü üstlenen asıl kahraman olabileceği gibi daha da geri planda yer almış kahramanlardan biri de olabilir. Bir insanın sahip olduğu veya olabileceği bilme, görme, duyma, yaşama imkânları ile sınırlıdır. Her zaman kendi yaşadıkları, bildikleri, duydukları ve hissettiklerini öne çıkarır. Kahraman anlatıcı, birinci tekil şahıs ağzıyla konuşur. Okuyucu ile daha sıcak, samimi ve inandırıcı bir diyalog kur-masıyla okuyucuya daha yakındır.
3. **Gözlemci bakış açısı (Ben veya O) anlatıcı:** Kurmaca dünyada olup bitenleri, sadece gözlemekle yetinir. İkinci aşamada da gözlemlerini âdeta bir kamera tarafsızlığı ile okuyucuya aktarır. Bir yansıtıcı konumundadır. Çok daha az bilgilidir. Onun bilme, görme, duyma yetenekleri geçmiş ve geleceğe uzanmadığı gibi kahramanların ruh hâllerine de yetişemez. Hem üçüncü tekil hem de birinci tekil olabilir. Anlatıcının bakış açısı sınırları ve anlattıkları karşısındaki tutumuna dikkat etmek zorundadır.

Uyarı: Hikâyede tek bir bakış açısı kullanılabileceği gibi birkaçı bir arada da kullanı-labilir.

Hikâyenin Planı

Hikâyenin planı da diğer yazı türlerinde olduğu gibi üç bölümden oluşur ancak bu bölümlerin adları farklıdır. Bunlar:

- a. **Serim:** Hikâyenin giriş bölümüdür. Bu bölümde olayın geçtiği çevre, kişiler tanıtıla-rak ana olaya giriş yapılır.
- b. **Düğüm:** Hikâyenin bütün yönleriyle anlatıldığı en geniş bölümdür.
- c. **Çözüm:** Hikâyenin sonuç bölümü olup merakın bir sonuca bağlanarak giderildiği bölümdür.

Uyarı: Ancak bütün hikâyelerde bu plân uygulanmaz, bazı hikâyeler başlangıç ve sonuç bölümü yoktur. Bu bölümler okuyucu tarafından tamamlanır.

Hikâyeler ikiye ayrılır: olay hikâyesi, durum hikâyesi. Okuduğunuz hikâye bir **olay hikâyesidir**. Bu tür hikâyeler olaylar üzerine kurulur. Olaylar belli bir mantık ve merak düzeni içinde işlenir. Birtakım iniş çıkışlarla, düğümlerle okurun merak duygusu ayakta tutulmaya çalışılır. Düğüm bölümünde oluşan merak, çözüm bölümünde giderilir. Olay örgüsü ani ve şaşırtıcı bir sonla biter.

Hikâye planı “serim, düğüm ve çözüm” olmak üzere üç bölümden oluşur. Bu teknik, Fransız sanatçı Guy de Maupassant (Gi dö Mopasan) tarafından geliştirildiği için Maupassant tarzı olarak da anılmaktadır. Bu tür hikâyelere “klasik vak’a hikâyesi” de denir. Türk edebiyatında Maupassant tarzının öncüsü Ömer Seyfettin’dir. Reşat Nuri Güntekin, Sabahattin Ali, Refik Halit Karay bu tarzın Türk edebiyatında yer alan diğer sanatçılarıdır.

Hikâyede Kullanılan Anlatım Biçim ve Teknikleri

Hikâyelerde anlatımı tekdüzelikten kurtarmak için değişik anlatım biçimleri ve teknikleri kullanılmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır:

- a. Öyküleyici anlatım:** Bir durumdan başka bir duruma geçişi, hareketli bir yaşam kesitini bir olaya bağlı olarak anlatma yöntemidir. Öyküleyici anlatımın en önemli özelliği olayların kişi, mekân ve zamana bağlı olarak anlatılmasıdır. Okur, hikâyenin içine çekilir. Olayın bir başlangıcı bir de sonucu vardır.

Örneğin: “Gözyaşı” adlı öyküde olayın kahramanı Ayşe’nin başından geçenler belirli bir zamana (Cumhuriyet öncesi) ve mekâna (Anadolu) bağlı olarak anlatılmış ve bir sonuca bağlanmıştır (Ayşe’nin bir daha ağlayamaması).

- b. Betimleyici anlatım:** Bir yer, kişi ya da nesneyi ayrıntılı olarak anlatmaya, sergilemeye denir.

Örneğin: “Gözyaşı” adlı öyküde yazar, Ayşe’yi “Yüzü ve vücudu belki de, yağmurdan fazla döktüğü soğuk terle ıslanmıştır. Soluk soluğadır.” şeklinde betimlemiştir.

- c. Diyalog (konuşma):** Hikâyede her şey anlatıcının ağzından öğrenilir. Sürekli anlatma (dedi, yaptı...) bir süre sonra okuru sıkar. Yazar, bu tek düzeliği ortadan kaldırmak ve eserine canlılık katmak amacıyla zaman zaman olay kişilerini konuşturur. Anlatıcı ortadan kaldırılarak konuşmayı, olay kişilerine bırakır. İki kişi ya da daha çok kişinin konuşmalarından meydana gelen anlatım biçimidir.

Örneğin: “Gözyaşı” adlı öyküde yazar, Ayşe’yi işvereniyle şu şekilde bir diyalog içerisine sokmuştur:

- Bey, dedi, işte o günden beri ben ağlayamam, ağlamak istesem de bilmem ki neden gözlerimden yaş gelmiyor!..

Hikâyede tema: Bir metinde üzerinde durulan duygu, düşünce ve hayallere tema denir. Hikâyede olay örgüsünü oluşturan parçaların bütünleştirilmesinden yola çıkılarak tema bulunur.

Hikâyede çatışma: Edebi eserde birbirine zıt durumların, karakterlerin bir arada anlatılması çatışmayı oluşturur. Hikâyede çatışma, hikâyenin içerisindeki kahramanların karşı karşıya gelmesi ile oluşur. Bu çatışmalar: insan ile insan, insan ile doğa, insan ile kendisi, insan ile toplum arasındaki anlaşmazlıklar şeklinde ortaya çıkar. Tema, metindeki temel çatışma belirlenerek bulunabilir.

Refik Halit Karay (1888-1965)

Yazarlığa mizah öyküleriyle başladı. 1919'dan başlayarak Türk hikâyeciliğine yeni bir sayfa açtı. Anadolu'dan çeşitli kesimlerden insanları canlandırdığı "Memleket Hikâyeleri" 1919'da yayınlandı. Bu kitapla, o güne kadar konuları İstanbul'la sınırlı olan hikâyeciliği Anadolu'ya taşıdı. Bu yönüyle sonradan gelişen "köy edebiyatı"nın öncüleri arasına girdi. 1920'lerden sonra daha arı ve anlaşılır bir dil kullandı. Hikâyelerini, Memleket Hikâyeleri ve Gurbet Hikâyeleri adlı kitaplarında topladı.

Okuduğunuz "Gözyaşı" adlı hikâye "Gurbet Hikâyeleri" isimli kitabında yer alır. Yazarın diğer eserlerinden bazıları şunlardır:

Roman: İstanbul'un İçyüzü, Yezidin Kızı, Çete , Sürgün, Anahtar, Bugünün Saraylısı, Nilgün ...

Mizah: Sakın Aldanma İnanma Kanma, Kirpinin Dedikleri, Ay Peşinde, Guguklu Saat...

Günce: Bir İçim Su , Bir Avuç Saçma, İlk Adım...

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Okuduğunuz hikâyenin kahramanı olan Ayşe, çocuklarını hangi savaşta kaybetmiştir?
2. Çocuklarını kaybetmesi, Ayşe üzerinde nasıl bir etki bırakmıştır?
3. "Gözyaşı" adlı hikâyenin tema ve konusunu belirleyiniz.

Tema: ..... Konu: .....

4. Hikâyenin temel çatışmasını belirleyiniz.

Temel Çatışma: .....
.....

5. Hikâyenin olay örgüsü aşağıdaki tabloda eksik olarak verilmiştir. Eksik olan kısımları siz tamamlayınız.

a. Ayşe'nin, hizmetçi olarak anlatıcının yanında işe başlaması
b.
c. Ayşe'nin başından geçenleri anlatmaya başlaması.
ç.
d. Bu haber üzerine çocuklarını alarak kaçmaya başlaması.
e.
f. Ayşe'nin inatla üç çocuğuyla birlikte yola yaya olarak devam etmeye çalışması.
g.
h.
1. Fakat Ali'nin de öldüğünün anlaşılması.

6. a. Hikâyedeki şahıs kadrosunu belirleyiniz.

b. Hikâyedeki şahısların rol dağılımlarını, olay akışını etkileyen fiziksel ve psikolojik özelliklerini belirleyiniz.

7. Hikâyede anlatılan olayın ne zaman ve nerede yaşandığını belirleyiniz.

8. Hikâyede hangi anlatıcı ve bakış açısı kullanılmıştır?

9. Hikâyede yararlanılan anlatım biçimlerini (öyküleme, betimleme) ve anlatım tekniğini (diyalog) örnekleyen birer cümle yazınız.

a. Öyküleme: .....

b. Betimleme: .....

c. Diyalog: .....

10. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde "Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar." yazmaktadır. Buna göre bütün insanlar birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla yaklaşırsalardı "Gözyaşı" adlı hikâyede Ayşe bu acıları yaşar mıydı? Değerlendiriniz.

Aşağıdaki hikâyeyi okuduktan sonra verilen tabloyu doldurunuz.

ELMAS GERDANLIK

Kaderin cilvesiyle memur ailelerinden birinde dünyaya gelmiş, güzel, hoş kızlardandı. Ne çeyizi, ne umutları, ne de sevmek, anlaşılacak, fark edilmek, zengin ve seçkin bir koca bulmak gibi ümitleri vardı ve bayındırlık bakanlığındaki bir memurla evleniyordu.

Çok şık giyinemeyeceğinden sade bir şekilde giyindi. Fakat sanki yanlış istasyonda imiş gibi mutsuzdu. Çünkü kadınların arasında ne kast sınıfı, ne rütbe vardı, asalet, aile yerine güzellik, zarafet, çekicilik konuşuluyordu. Doğal güzellik, neyin şık olduğunu içgüdüyle bilmek, esnek bir zeka hiyerarşiydi ve sıradan kadınları en zarif hanımefendilerle eşdeğer yapıyordu.

Üç gündür değiştirilmemiş bir masa örtüsünün örtülü olduğu yuvarlak masaya, kocasının tam karşısına oturduğunda, eşi çorba tenceresinin kapağını açıp “Oh, bundan daha güzel bir şey bilmiyorum.” dedi. Kız, gümüş takımlarla, zarif akşam yemeklerini, esrarlı ormanlarda renkli kuşların uçtuğu antika duvar halıları, harika tabaklarda sunulan lezzetli yemeklerle, bıldırcın kanadı veya alabalığın pembe etini yerken, fısıltıyla söylenen iltifatları bir sfenks gibi gülümseyerek dinlediğini hayal etti.

Ne elbisesi ne bir mücevheri vardı ve bunlar için yaratıldığını düşünmeyi seviyordu, kıskanılmak, beğenilmek, aranmak istiyordu. Manastırda zengin bir eski okul arkadaşı vardı. Ama onu gidip görmeyi istemiyordu. Çünkü döndüğünde çok üzülüyordu. Fakat bir akşam, kocası eve zafer kazanmış gibi bir havayla ve elinde büyük bir zarfla geldi.

“Burada senin için bir şey var.”

Zarflı yırttı, içindeki davetiyede şunlar yazılıydı:

“Bayındırlık Bakanlığı ve Madam ve Mösyö....18 Ocak Pazartesi akşamı bakanlık sarayındaki baloya şeref vermenizi rica eder...”

Kocasının umduğu gibi sevinmek yerine, davetiyeyi masaya koyarak mırıldandı:

“Ne yapmamı bekliyorsun?”

“Fakat hayatım, sevineceğini sanmıştım, hiç dışarı çıkmıyorsun ve bu iyi bir fırsat, bunu alana kadar korkunç sıkıntı çektim, herkes gitmek istiyordu, tüm memurlara vermiyorlar, seçiyorlar, tüm resmî kişiler orada olacak.” Kadın ona kızgın bir bakışla baktı ve:

“Sırtıma ne giymemi istiyorsun?” Bu konuda hiç fikri yoktu, kekeleydi.

“Neden, tiyatroya giderken giydiğin elbise bence çok güzel...”

Karısının ağladığını görünce durdu, dikkati dağıldı, Kadının göz pınarlarından, dudaklarının kenarına iki koca damla yaş akıyordu. Adam kekeleydi.

“Mesele ne? Mesele ne?” Fakat müthiş bir çabayla kadın kendini tuttu ve ıslak yanaklarını silerken, sakın bir sesle:

“Hiçbir şey, sadece giyecek bir elbisem yok, bu baloya gidemem, davetiyeyi karısının

benden daha güzel giysileri olan bir arkadaşına ver.”

Balo günü yaklaştı, elbisesi da hazırda ama Madam Loisel üzgün, endişeli görünüyordu, bir akşam kocası sordu: “Mesele nedir? Son üç gündür çok üzgün görünüyorsun.”

Ve kadın yanıtladı: Tek parça bile mücevherim yok, takacak tek süsüm yok, yoksul biri gibi duracağım, baloya gitmesem daha iyi”

Kocası: “Bu sene çok moda, çiçek takabilirsin, on franka iki, üç muhteşem gül alabilirsin.” Kadın ikna olmamıştı.

“Olmaz, diğer zengin kadınların yanında fakir gözükmek kadar küçük düşürücü bir şey olamaz.” Kocası bağırdı: “Arkadaşın Madam Forestier’e gidip, birkaç mücevherini ödünç vermesini istesene. Bunu isteyecek kadar samimiyetin var.” Kadın sevinçle çığlık attı. Doğru, hiç aklına gelmemişti! Ertesi gün dostuna gitti ve biraz sıkılarak ricasını söyledi

Madam Forestier, aynalı gardirobunu açtı, büyük bir mücevher kutusu alıp getirdi. Kapağını açtı ve “Seç hayatım!” dedi. Kadın önce birkaç bileziğe baktı, sonra inci bir kolyeye, sonra usta bir kuyumcunun elinden çıkmış, değerli taşlarla süslü bir haç takımına, takıları aynanın önünde denedi. Karar veremiyordu.

“Başka bir şeyin yok mu?”

“Var, biraz daha bak... Senin neyi seveceğini bilmiyorum.”

Birden siyah, saten bir kutunun içinde, süper bir elmas gerdanlık buldu. Kalp şeklindeydi. Eline aldığı anda elleri titriyordu. Boynuna taktı ve aynadaki aksinden çok mutlu oldu. Biraz endişeyle, tereddüt ederek sordu:

“Bunu verebilir misin? Sadece bunu?”

“Tabii ki niye olmasın!”

Kadın kollarını arkadaşının boynuna doladı, onu candan bir şekilde öptü ve hazinesiyle eve gitti.

Balo gecesi geldi çatı. Madame Loisel büyük sükse yaptı. Şıklığı, zarafeti, gülümseyişi ve neşesiyle oradaki hanımların hepsinden daha hoştu. Sabaha karşı dörtte balodan ayrıldı. Kocası ise eşleri balonun keyfini çıkartan üç adamla birlikte kuytu bir salonda uyukluyordu. Kocası kadının omuzlarına şalını attı, alelade, balodaki giysiyle tam bir tezat olan bir şaldı, kadın bunu fark edip vücutlarını pahalı kürklere saran diğer kadınlar görmeden hemen oradan kaçmak istedi. Kocası “Bekle biraz, üşüteceksin, fayton çağırayım.” diye onu durdurdu. Fayton onları Rue de Martrys’teki evlerine götürdü, üzgün üzgün dairelerine çıktılar, kadın için her şey bitmişti, adama gelince ertesi sabah onda bakanlıkta olması gerektiğini düşünüyordu. Kadın bir kez daha güzelliğine bakmak için şalını atıp aynanın önüne geçti. Fakat aniden bir çığlık attı, gerdanlık boynunda yoktu!

Kocası “Ne oldu?” diye sordu. Kadın, kederle adama döndü.

“Madam Forestier’in gerdanlığını kaybettim!” Adam şaşkın ayağa kalktı.

“Ne Olamaz!”

Pelerininin ceplerine, yerlere, her yere baktılar ama gerdanlık yoktu.

“Arkadaşına kolyenin kopçasının koptuğunu, tamire verdiğini yazarsın, böylece bulana kadar biraz zaman kazanırız.”

Kadın adamın söylediği gibi yazı gönderdi. Haftanın sonunda tüm ümitleri bitmişti. Sanki beş yaş ihtiyarlaşmış olan Loisel şöyle dedi:

“Mücevheri nasıl telafi edeceğimizi düşünmeliyiz.”

Ertesi gün gerdanlığın kutusunu alıp, üzerindeki mücevhercinin dükkânına gittiler. Adam kayıtlarına baktı.

“Hayır, madam, bunu satan ben değilim, sadece kutusunu biz yapıyoruz”

O dükkân senin, bu dükkân benim gittiler, ikisi de üzüntüden bitkindi, kaybolana benzeyen gerdanlığın aynısını bulmak istiyorlardı. Sonunda Palais Royal’da kaybolan gerdanlığın neredeyse aynısını buldular, 40.000 Frank’tı ama 36 Frank’a alabileceklerdi. Kuyumcuya üç gün satmaması, bekletmesi için rica ettiler. Ayrıca şubat ayının sonuna kadar kayıp gerdanlığı bulurlarsa bunu 34 bin franka satın alması konusunda pazarlık yaptılar. Loisel’e babasından kalan 18 bin frank vardı, gerisini de borç alacaktı.

Ondan 5, ötekinden 10, diğerinden beş bin frank borç aldı, fahiş fiyatlarla senetler imzaladı, tefecilere borçlandı, karşılayıp karşılayamayacağını bilemediği taahhütlere imza attı. Başına gelecek, olabilecek tüm fiziksel ve ruhsal işkenceleri, dertleri, kara bulutları düşünüp korkuyordu. Kuyumcunun dükkânına gitti ve otuz altı Frank’ı tezgâhın üzerine saydı. Madam Loisel, gerdanlığı arkadaşına geri götürdüğünde, kadın soğuk bir tavırla:

“Daha önce geri getirmen gerekirdi, ihtiyacım olabilirdi.” dedi.

Korktuğu olmadı ve arkadaşı kutuyu açmadı, açıp da gerdanlığın değiştiğini fark etse ne derdi? Madam Loisel’i hırsız yerine koyar mıydı?(...)

Bir pazar günü, haftalarca süren işten sonra, kendini yenilemek için Champs Elysee’ye gittiğinde, yanında bir çocukla bir kadına rastladı, bu Madam Forestier’di hala genç, hala güzel, hala cazibeliydi.

Madam Loisel duyulandı, onunla konuşsa mıydı? Artık her şeyi ödediğine göre onunla konuşabilir, her şeyi anlatabilirdi. Neden olmasın? Kadının yanına gitti.

“İyi günler Jeanne.”

Diğeri bu alelade görünümlü ev kadının kendisine böyle samimi seslenmesinden şaşırды, kadını tanımamıştı.

“Fakat Madam galiba yanlışsınız var.”

“Hayır benim, Mathilde Loisel..”

Arkadaşı bir çığlık attı.

“Ah, zavallı Mathilde’ciğim ne kadar değişmişsin!”

“Evet son görüştüğümüzden bu yana çok zor bir hayatım oldu ve çok yoksulluk çektik, ve senin yüzünden oldu!”

“Benim yüzümden mi? Nasıl?”

“Bakanlık balosunda takmam için ödünç verdiğin elmas gerdanlığı hatırladın mı?”

“Evet, eee...”

“Şey, ben onu kaybettim”

“Ne diyorsun? Bana geri getirmiştin”

“Sana tıpatıp aynısını alıp getirdim ve onu ödemek tam 10 yılımızı aldı, bizim gibi bir şeyi olmayan birileri için bunun kolay olmadığını anlamalısın, sonunda bitti ve çok memnunum”

Madam Forestier durdu.

“Benim gerdanlığımın yerine koymak için elmas bir gerdanlık aldığını mı söylüyorsun?”

“Evet o gün fark etmedin, birbirine çok benziyorlardı.”

Kadın gururlu ve samimi bir şekilde gülümsedi.

Madam Forestier çok duygulanmıştı, kadının ellerini avucunun içine aldı.

“Ah, benim zavallı Mathilde’ciğim, benim gerdanlığım sahteydi, en fazla beş yüz frank ederdi!”

Guy de MAUPASSANT

Dünya Edebiyatından Hikâye Örneği ile Türk Hikâyesi Örneği Karşılaştırması

a. Hikâyelerde başı ve sonu olan bir olay anlatılmış mıdır? Anlatılan olay ön plana çıkarılmış mıdır?	
b. Hikâyelerde serim, düğüm ve çözüm bölümleri var mıdır?	
c. Hikâyelerin bir tezi (ana fikri) var mıdır?	
d. Hikâyelerin belli bir sonu var mı sonuç okura mı bırakılmıştır?	
e. Hikâyelerde mekân ve kişi betimlemesine yer verilmiş midir?	
f. Hikâyelerde olmuş ya da olabilir bir olay anlatılmış mıdır? Okurda gerçeklik duygusu yaratmaya dikkat edilmiş midir?	
g. Hikâyelerde olay uzun bir zaman dilimi içinde mi yaşanmıştır?	

2. Metin Hazırlık

- Canınız sıkkın olduğunda doğayla iç içe olmak size ne hissettirir?

HİŞT, HİŞT!..

Yürüyordum. Yürüdükçe de açılıyordum. Evden kızgın çıkmıştım. Belki de tıraş bıçağına sinirlenmişim. Olur, olur! Mutlak tıraş bıçağına sinirlenmiş olacağım.

Otların yeşil olması, denizin mavi olması, gökyüzünün bulutsuz olması, pekâlâ bir meseledir. Kim demiş mesele değildir, diye? Budalalık! Ya yağmur yağsaydı? Ya otların yeşili mor, ya denizin mavisi kırmızı olsaydı? Olsaydı o zaman mesele olurdu, işte.

Çikolata renginde bir yaprak, çağla bademi renkli bir keçi gördüm. Birisi arkamdan:

— Hişt, dedi.

Dönüp baktım. Yolun kenarındaki daha boyunu posunu almamış taze devedikenleriyle karabaşlar erik lezzetinde bana baktılar. Dişlerim kamaştı. Yolda kimsecikler yoktu. Bir evin damını, uzakta uçan bir iki kuşu, yaprakların arasından denizi gördüm. Yoluma devam ederken:

— Hişt hişt, dedi.

Dönüp bakmak istedim. Belki de çok istediğim için dönüp bakamadım. Olabilir. Gökten bir kuş hişt hişt ederek geçmiştir. Arkamdan yılan, tosbağa, bir kirpi geçmiştir. Bir böcek vardır belki hişt hişt diyen.

— Hişt! dedi yine.

Bu sefer belki de isteksizlikten dönüp baktım çalıların arasına birisi saklanıyormuş gibi geldi bana. Yolun kenarına oturdum. Az ötemde bir eşek otuyor. Onun da rengi çağla bademi, ağzı, dişleri, kulakları, boynu ne güzel. Otluyor. Otları adeta çatırdata çatırdata yiyor. Belki de bu çıtırtılı, çatırtılı sesi hişt hişt diye duymuşumdur. Eşegin ot koparışının

sesinden apayrı bir ses:

—Hişt hişt hişt, dedi.

Hani bazı kulağımızın dibinde çok tanıdığımız bir ses isminizi çağırır. Olur değil mi?

Pek enderdir. Belki de kendi kafanızın içinden sizin sevdiğiniz, hatırladığınız bir ses, ses olmadan sizi çağırıştır. Olabilir. (...)

Birdenbire, önümde bir adamla bir kadın gördüm. Kalpazankaya yolunu sordular. Üstüdesiniz dedim. Sanki yol hareket etti. Yürümediler. İki adımda benden uzaklaştılar. Koyunların arasına yüzükoyun uzanmış papazın oğlunu gördüm. Yüzünden aptal, çilli horoza benzer bir mahlûk kalktı. (...) Şimdi bir çiçek tarlasında idim. Bana hişt hişt diyen mutlak bir kuştı. Vardır böyle kuşlar. Cık cık demezler de hişt hişt derler. Kuştı kuş.

Bir adam yer belliyordu. Belin demirine basıyor, kırmızıya çalan bir toprak altını, üste aktarıyordu.

— Merhaba hemşerim, dedi.

— Ooo! Merhaba! Dedim.

Tekrar işine daldı. Hişt hişt, dedim. Aldırmadı. Bir daha hişt, dedim. Yine aldırmadı. Hızlı hızlı hişt hişt hişt!

— Buyur beğim, dedi.

— Bir şey söylemedim, dedim.

Küçük parmağını kulağına soktu. Kaşdı. Çıkarıp parmağına baktı. Belin sapına siler gibi yaptı.

— Hişt hişt, dedim.

Yüzünü göğsüne kaldırdı. Kuşlara baktı. Denize baktı. Dönüp şüphe ile bana baktı.

— Bu sene enginarlar nasıl? Dedim.

— İyi değil, dedi.

— Baklayı ne zaman keseceksin?

— Daha ister, dedi.

Nefes alır gibi hişt, dedim.

Yine şüphe ile denize, şüphe ile göğsüne, şüphe ile bana baktı.

— Kuşlar olmalı, dedim.

— Benim de kulağıma bir hışırtı gelir amma, dedi, ne taraftan gelir? Zati bu sırada şu kulağım ağırlaştı.

— Bir yıkatmalı, dedim, benim de geçenlerde ağırlaşmıştı...

- Yıkattın mı?
- Yıkamadım, hacet kalmadı, doktora gittim. Alıverdi; pislikmiş.
- Çocuklar nasıl? diye sordum.
- İyiler, dedi. Dokuzdu sekiz kaldı. Biliyorsun dokuzuncusunun macerasını ya...
- Sus, sus, dedim. Yürekler acısı. Haydi Allah'a ısmarladık!
- Haydi güle güle.
- Biraz uzaklaşınca:
- Hişt hişt.
- Bu sefer yakaladım. Bahçıvandı. Oydu oydu.
- Hadi hadi yakaladım bu sefer seni, dedim.
- Yok vallahi, dedi, vallahi daha kesmedim bakla, senden ne diye saklayayım, parasıyla değil mi?
- Sen değil misin hişt hişt diyen?
- Ben de duyarım bir ses, amma bulamam nereden gelir?
- Nereden gelirse gelsin dağlardan, kuşlardan, denizden, insandan, ottan, böcekten, çiçekten. Gelsin de nereden gelirse gelsin! Bir hişt sesi gelmedi mi fena. Geldikten sonra yaşasın çiçekler, böcekler, insanoğulları.
- Hişt hişt!
- Hişt hişt!
- Hişt hişt!

Sait Faik ABASIYANIK, Seçme Hikâyeler

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

hacet: Herhangi bir şey için gerekli olma.

Bilgi Kutusu

Okuduğunuz hikâye bir **durum hikâyesidir**. Durum (kesit) hikâyeleri, bir olayı değil günlük yaşamın herhangi bir kesitini ele alan hikâyelerdir. Serim, düğüm, çözüm planına uyulmaz. Belli bir sonucu da yoktur. Okuyucunun hayal gücüne bırakılır.

Merak ve heyecandan çok duygu ve izlenimlere yer verilir. Toplumsal temalardan uzaklaşarak bireyin varoluşu, yalnızlık ve umutsuzluk temaları ele alınır, hikâyenin anlatımında sembollerle örülü bir dil kullanılır. Bu hikâye türü, Anton Çehov tarafından geliştirildiği için Çehov tarzı hikâye adıyla da anılmaktadır. Bizdeki en güçlü temsilcileri:

Sait Faik Abasıyanık, Memduh Şevket Esenal ve Tarık Buğra'dır.

Olay Hikâyesi ve Durum Hikâyesi Arasındaki Farklar

- Olay hikâyelerinde olay, durum hikâyelerinde hayatın içinden bir an, kesit üzerinde durulur.
- Olay hikâyelerinde okuyucuda merak ve heyecan uyandırılır. Durum hikâyelerinde okuyucuyu sarsan, çarpan, heyecana getiren bir anlatım sergilenmez.
- Olay hikâyelerinde giriş gelişme ve sonuç bölümleri daha belirginken bu durum, durum hikâyelerinde söz konusu değildir.
- Durum hikâyelerinde belli bir sondan söz edilemezken olay hikâyelerinde öykünün bir sonu vardır.
- Durum hikâyelerini okuyucu kendine göre yorumlarken olay hikâyeleri buna imkân vermez. Durum hikâyelerinde bitmeyen son herkeste farklı bir çağrışım uyandırır.

İç konuşma (İç monolog)

“Yürüyordum. Yürüdükçe de açılıyordum. Evden kızgın çıkmıştım. Belki de tıraş bıçağına sinirlenmişim. Olur, olur! Mutlak tıraş bıçağına sinirlenmiş olacağım.” örneğinde görüldüğü gibi kahraman âdeta kendi kendine konuşmaktadır. Bu tekniğe iç konuşma denir. İç konuşma, anlatmaya bağlı edebî metinlerde kullanılan bir anlatım tekniğidir. Anlatıcı anlattığı kişinin kafasından geçenleri kahramanın kendi ağzından, kafasından geçenler şeklinde okura verir. Kahraman kendi kendine konuşuyormuş hissi uyandırılır fakat konuşmalar düzenlidir.

Sait Faik Abasıyanık (1906-1954)

Hikâyelerinde özellikle İstanbul'un her yerde karşımıza çıkabilecek alt tabaka insanlarına, balıkçılara, toplum çarkının dışına atılanlara, hiç önemsenmeyen kişilere, işsizlere, yoksullara, sıradan insanlara çokça rastlanmaktadır. İstanbul öykücüsü olarak tanınır. Şiirsel bir anlatımı vardır. Yazarın eserlerinden bazıları şunlardır:

Hikâye: Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Havada Bulut, Kumpanya, Az Şekerli, Son Kuşlar, Havuz Başı, Tüneldeki Çocuk, Alemdağ'da Var Bir Yılan.

Şiir: Şimdi Sevişme Vakti.

Roman: Medar-ı Maişet Motoru, Kayıp Aranıyor, Yaşamak Hırsı.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Bilgi kutusunda verilen bilgilerden yararlanarak “Hişt Hişt” adlı hikâyenin durum hikâyesinin hangi özelliklerini taşıdığını belirleyiniz.
.....
.....
2. “Hişt Hişt” adlı hikâyede hangi anlatıcı ve bakış açısı kullanılmıştır?
.....
.....
3. Hikâyede olaylar ön planda mıdır? Önemli bir olay, bir gerilim ya da merak unsuru var mıdır? Açıklayınız.
.....
.....
4. Hikâyedeki şahıs kadrosunun kimlerden oluştuğunu bulunuz. Bu kişiler okura tek yönlü mü tanıtılmıştır?
“Gözyaşı” adlı hikâyenin kişileri ile bu hikâye kişilerini karşılaştırınız.
.....
.....
5. a. Okuduğunuz hikâyede olay nerede geçmektedir?
.....
.....
b. Okuduğunuz hikâyenin zamanını belirleyiniz.
.....
.....
6. Okuduğunuz hikâyelere göre durum ve olay hikâyesinin farklılıklarını aşağıdaki tabloya yazınız.

Olay Hikâyesi	Durum Hikâyesi

7. Okuduğunuz hikâyedeki cümle yapılarını, deyimleri, kelime kadrosunu, anlatım tekniklerini inceledikten sonra metnin üslup özellikleri ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?

8. Okuduğunuz hikâyede yararlanılan anlatım tekniklerinden “iç konuşma”yı örnekleyen bir cümle yazınız.

İç konuşma: .....
.....

9. Aşağıdaki hikâyeyi okuyunuz. Daha sonra bu hikâye ile “Hişt Hişt” adlı hikâyeyi karşılaştırmak üzere verilen tabloyu doldurunuz.

BUKALEMUN

Polis müfettişi Oçumyelov, yeni bir palto giymiş, koltuğunun altında da bir paket taşıyarak pazar meydanına doğru yürüyordu. Arkasında kızıl saçlı bir polis, elinde bir elek dolusu haczedilmiş Bektâşi üzümüyle yürüyordu. Her taraf sessizdi, meydanda incin top oynuyordu. Dükkânların ve tavernaların açık kapıları, aç ağızlar gibi kederle bakıyorlardı, yanlarında bir dilenci bile yoktu.

Birden müfettiş “Demek ısırsın ha! Seni kahrolası! Çocuklar tutun, kaçmasın, bugünlerde ısırmak yasaklandı! Tutun hah! Hah!” diyen bir ses duydu.

Bir köpek acı acı ciyaklıyordu, Oçumyelov seslerin geldiği yöne baktı ve köpeği gördü, üç ayağı üstünde zıplarken, kolalı gömlekli, yeleğini iliklememiş bir adam da Piçugin’in kereste deposundan çıkmış, köpeği kovalıyordu, adam köpeğin peşinden koştu, vücudunu öne atarak, yere düştü ve köpeği arka ayaklarından yakaladı, köpek yine acıyla bağırdı ve yine “Tutun kaçmasın!” sesi duyuldu. Dükkânlardan mahmur yüzlü adamlar çıktı ve az sonra kereste deposunun orası nereden çıktığı belli olmayan bir kalabalıkla dolmuştu.

Polis “Bir kavgaya benziyor.” dedi.

Oçumyelov yarım dönüş yaptı ve kalabalığa doğru yürüdü.

Bahsedilen yeleği iliklenmemiş adam kereste deposunun kapısının yanında durmuş, sağ elini havaya kaldırmış ve kanayan parmağını oradakilere gösteriyordu. Yarı sarhoş yüzünde ‘bunu ödeteceğim’ yazısı okunuyordu ve parmağını zafer bayrağı gibi sallıyordu. Oçumyelov adama bakınca onun Nalbant Hirukin olduğunu fark etti. Kargaşaya sebep olan üstünde sarı benekli, bir Rus kurt köpeği idi, ön patisini uzatmış, tir tir titriyordu, yaşlarla dolu gözünde sefalet ve korku okunuyordu.

Oçumyelov, kalabalığı yarararak sordu: “Neler oluyor burada? Niye parmağını sallayıp duruyorsun? Bağırın kimdi?”

“Saygıdeğer müfettiş, buradan geçiyordum, kimseyi rahatsız etmiyordum.” Hirukin öksürmeye başladı, “Mitri Miritiç’in şöminesi için odun hakkında konuşuyordum ki bu hayvan hiç sebepsiz parmağımı ısırdı, kusura bakmayın ama ben çalışan bir adamım zararım tazmin edilmeli çünkü parmağımı belki bir hafta kullanamayacağım belki... Kimsenin bir hayvan tarafından böyle ısırılmaya hakkı yoktur, hepimiz ısırılırsak hayat yaşamaya değmez!..

Oçumyelov, kızarak, öksürerek ve kaşını kaldırarak “Hmm... Pekala! dedi. “Köpek

kimin köpeği? Buna müsaade etmeyeceğim, kanunlara riayet etmiyorlarsa onlara bir ders vereceğim, böyle sokak köpeklerini salmak neymiş görsünler! Yeldrin köpeğin sahibini bul ve rapor ver. Köpek de gecikmeden boğazlanmalı eminim kuduzdur. Kimin köpeği-di diyorum?..”

Kalabalıktan birisi “Galiba General Zigalov’un köpeği” dedi.

General Zigalov mu? Hımm... Paltomu çıkartmama yardım et Yeldrin, korkunç sıcak var, herhalde yağmur gelecek... Anlamadığım bir şey var bu köpek seni nasıl ısırıldı? Kesinlikle parmağına kadar uzanamaz.

Küçücük bir köpek, çiviyle parmağını yaralamış olmalısın sonra da aklına tazminat fikri geldi senin gibileri biliriz hepimiz! Kurnaz şeytan!”

“Saygıdeğer efendim, bu abuk sabuk adamın tekidir, şaka olsun diye ...”

“Bu yalan! Gördün mü ki öyle söylüyorsun? Sayın müfettiş akıllı bir adamdır, kimin yalan söyleyip kimin doğru söylediğini görecektir. Eğer ben yalan söylüyorsam, mahkemeye çıkarım kanunda hepsi yazıyor... Artık hepimiz eşitiz... Kendi ağabeyim de jandarma da ve ben derim ki...”

“Tartışmayı bırak!

Polis emin bir şekilde “Hayır bu generalin köpeği değil, onunkiler genellikle Seter cinsi köpeklerdir.” Dedi.

“Bunu iyi biliyor musun?

“Evet efendim.”

“Ben de biliyorum generalin değerli, cins köpekleri var, bu Allah bilir neyin nesi? Ne kürkü var, ne bir şeyi, adı bir yaratık! Hem böyle bir köpeği beslemek, Petersburg veya Moskova’da böyle bir köpeği sokağa salsalar, ne olur biliyor musunuz? Kanun filan dinlemez hemen boğazlarlar! Sen yaralandın Hirukin ve bunu yanlarına bırakamayız, onlara bir ders vermenin vakti geldi de geçiyor!”

Polis “Yine de belki generalindir boynunda yazmıyor ya! Geçen gün bahçesinde buna benzer bir köpek görmüştüm” diye söylendi.

Kalabalıktan bir ses “Bu kesinlikle generalin köpeği!” dedi.

“Hımm... Paltomu giymeme yardım et Yeldrin, çocuğum... Rüzgâr esiyor... Üşüdüm... Köpeği generale götür ve bilgi al, benim bulduğumu ve gönderdiğimi ve sokağa bırakmamalarını söyle değerli bir köpek olabilir ve her serseri, köpeğin ağzına bir puro koyarsa kısa sürede ölür. Köpek hoş bir hayvandır... Sen de elini indir! Sallayıp durman faydasız taş kafa! Kabahat senin!”

“Generalin aşçısı geliyor, ona soralım. Merhaba Prohor, şu köpeğe baksana, sizinkilerden mi?”

“Hiç böyle bir köpeğimiz yok.”

Oçumyelov “Vakit kaybetmek gereksiz, bir sokak köpeği... Madem bir sokak köpeği... Sokak köpekleri imha edilmeli.”

Prohor “Köpek bizim değil ama generalin dün gelen ağabeyinin köpeği, efendim avcılı Oçumyelov neşeli bir gülümsemeyle “Ekselanslarının kardeşinin buraya geldiğini mi söylüyorsun? Şey, ben bilmiyordum... Hiç duymadım... Ziyarete mi geldi?”

“Evet.”

“Şey... Kardeşinden pek uzak kalmaz... Demek bu saygıdeğer ağabeyinin köpeğiymiş... Bunu duyduğuma memnun oldum. Al şunu, fena bir köpek değil, neşeli bir yaratık, arkadaşının parmağını ısırmış hahaha! Gel bakalım niye titriyorsun? Gırr... Kızmış... Tatlı, küçük bir köpek”

Aşçı köpeği çağırdı ve birlikte kereste deposundan gittiler kalabalık Hirukin’e güldü.

Oçumyelov fiyakalı paltosuna sarınırken, “Seni pişman edeceğim.” diyerek adamı tehdit etti ve yoluna devam etti.

Anton ÇEHOV, Bütün Hikâyeleri

a. Hikâyelerde anlatılan olay her gün rastlayabileceğimiz sıradan bir olay mıdır?	
b. Hikâye kahramanları idealize edilmiş kişiler midir?	
c. İki hikâyede de büyük bir gerilim yaşanmış mıdır?	
d. Hikâyelerde amaç, kişilerin psikolojilerinin sezdirilmesi midir?	

e. Hikâyelerde mekân, üzerinde çok durulmuş mudur?	
f. Hikâyeler, sona erdiği zaman her şey bitmiş midir?	
g. Hikâyelerde hayatın içinden bir anın, bir kesitin verildiğini düşünüyor musunuz?	

10. “Onun da rengi çağla bademi, ağzı, dişleri, kulakları, boynu ne güzel.” cümlesinde virgölün kullanılma nedenini aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

.....

Dil Bilgisi

İsim (Ad)

Evrendeki bütün canlı ve cansız varlıkları, duygu ve düşünceleri, durumları, bütün bunların birbirleriyle olan ilgilerini karşılayan sözcüklere isim denir.

I. Varlıklara ve Nesnelere Verilişlerine Göre isimler

A. Özel isim: Benzerleri bulunmayan yaratılıştaki tek olan varlıklara verilen isimlerdir.

Özel isimler şu şekilde sınıflandırılabilir:

1. Kişi (şahıs) isimleri, soyadları ve takma isimler: Aybike, Necati, Yakup, Korkmaz...
2. Hayvan isimleri: Çomar, Tombiş...
3. Millet, devlet, topluluk boy, oymak isimleri: Türkler, Türkiye Cumhuriyeti, Selçuklular...
4. Kıta, bölge, köy, kent, dağ, deniz, ırmak isimleri: Türkiye, Amasya, İstanbul, Paris...
5. Dil, lehçe, din, mezhep ve tarikat isimleri: Türkiye Türkçesi, Farsça, Müslümanlık...
6. Kurum, kuruluş, dernek, okul, makam işletme isimleri: Türk Tarih Kurumu...

7. Saray, köşk, han, kale, köprü, kule, anıt vb. yapı isimleri: Ankara Tarihî Roma Hamamı, Savarona Yatı...

8. Kitap, dergi, gazete ve sanat eserlerinin isimleri: Mai ve Siyah, Türkoloji Dergisi, Safahat, Milliyet...

Uyarı: “Güneş, ay, dünya” kelimeleri, astronomi, coğrafya terimi olarak kullanıldığında özel isim, diğer kullanımlarda ise cins isimdir.

B. Cins isim: Aynı türden olan canlı, cansız bütün varlık ve kavramlara verilmiş isimlerdir. Bu isimler, özel isimlerde olduğu gibi belirli tek bir varlık veya nesneyi göstermez. Aynı türden olan varlık ve kavramlardan birini, bir bölümünü veya hepsini karşılayan isimlerdir.

Uyarı: Bazı cins isimler özel isim olarak da kullanılabilir. Örneğin fındık cins isimdir. Herhangi bir hayvana isim olarak verildiklerinde özel isim sayılır.

II. Varlıkların Oluşuna Göre İsimler

A) Somut isim: Duyu organlarımızla görüp kavrayabildiğimiz ve tabiatta madde olarak var olan gerçek nesne ve varlıkların isimleridir: çivi, ses, kum, lale, okul, oda, nehir, Çomar, İshak, Serpil, Sevim...

B) Soyut isim: Görünürde madde olarak var olmayan, duyu organlarımızla kavranamayan ancak zihnimizde ve tasavvurumuzda var olan kavramlara ve niteliklere karşılık olan isimlerdir: saygı, fazilet, hürriyet, keder...

III. Varlıkların Sayılarına Göre İsimler

A) Tekil isim: Sayıca bir varlığı karşılayan isimlerdir: toprak, ağaç, hüznün, sevinç...

B) Çoğul isim: Sayıca birden fazla varlığı karşılayan isimlerdir. Tekil isimlere çoğul eki (-ler, -lar) getirilerek yapılır: topraklar, ağaçlar, hüznüler, sevinçler...

Uyarı: “-lar, -ler” eki her zaman eklendiği sözcükleri çoğul yapmaz, kelimelere değişik anlamlar katar:

Topluluk ismi: Çoğul eki almadan, birden fazla varlığın bir araya gelerek oluşturduğu grupları karşılayan isimlerdir: meclis, deste, tabur, ordu, halk, sürü, kurul, takım...

Uyarı: Topluluk adları da öteki isimler gibi “-lar” çokluk eki alabilir: desteler, taburlar, ordular...

Çözümlü Örnek Soru

“Gözyaşı” adlı hikâyeden alınan aşağıdaki cümlelerde altı çizili isimlerin çeşitlerini yazınız.

“Ayşe de hazırdır; bir atın üstündedir. Öndeki ümit, ordumuza yetişmek, arkadaki korku düşman ordularına çiğnenmek!”

Çözüm

Ayşe: Özel, tekil, somut isimdir.

at: Cins, tekil, somut isimdir.

ümit: Cins, tekil, soyut isimdir.

ordularına: Cins, somut ve topluluk ismidir.

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerde -ler/-lar ekinin cümlelere kattığı anlamları belirleyiniz.

- Bu akşam Hülyalara gidelim mi?
- Bu ülkede ne Mohaçlar yaşandı.
- Bilmem, neden gündelik işlerle telâştasın
Kızım, sen de Fâtihler doğuracak yaştasın!

Çözüm:

- Hülya ve ailesi anlamı katmıştır.
- Abartma anlamı katmıştır.
- Fatih Sultan Mehmet'e benzeyen anlamı katmıştır.

1. Uygulama

“Balkan Savaşı kopunca, hududa çok yakın olan köyde, bir akşamüstü şu korku yayılmış: Düşman askerleri tabur hâlinde geliyor! (...) Bütün köy halkı mal, mülk ne varsa bırakıp kaçmaya karar veriyor; bir anda at, öküz, araba, kaçış için ne taşıt varsa hepsi hazır oluyor.”

“Gözyaşı” adlı hikâyeden alınan bu parçadan tabloda istenen isimlere birer tane örnek bulup yazınız.

Özel isim	
Cins ismi	
Tekil isim	
Çoğul isim	
Soyut isim	
Somut isim	
Topluluk ismi	

2. Uygulama

Aşağıdaki cümlelerde -ler/-lar ekinin cümlelere kattığı anlamları belirleyiniz.

- Bu yaz bütün ağaçlar meyve verdi. (-ler/-lar eki ..... anlamı katmıştır.)
- Bu topraklar daha nice Sinanlar, Fuzuliler yetiştirecektir. (-ler/-lar eki ..... anlamı katmıştır.)
- Ayı, kışları uyuyarak geçiren canlılardandır. (-ler/-lar eki ..... anlamı katmıştır.)

İsimlerin Yapıları Bakımından Sınıflandırılması

1. Basit isimler: Kök durumunda olan ve herhangi bir yapım eki almamış isimlerdir: kapı, el, elma, ana, çay, bahçe, buz, dağ, deniz...

2. Türemiş isimler: İsim kök ve gövdelerine yapım ekleri getirilerek kurulan ve yeni bir kavrama karşılık olan isimlerdir. Türemiş isimler ya isim ya da fiil kök veya gövdelelerinden türerler: bahçe-lik, buz-suz; sev-inç, bul-uş...

3. Birleşik isimler: Birden fazla kelimenin bir araya gelip yeni bir varlığı veya kavramı karşılayacak şekilde kalıplaşarak oluşturdukları, anlam ve şekil bakımından yeni isimlerdir. Bu isimler anlam bakımından tam bir kalıplaşmaya uğradıkları için tek bir kelime olarak kabul edilir ve bu şekilde kullanılır.

Türkçede birleşik isimler üç yolla yapılır:

a. Anlam kayması yoluyla: Anlam kayması yoluyla yapılan birleşik isimlerde ismi oluşturan kelimelerin tamamı anlam kaybına uğrayabileceği gibi (suçiçeği, denizaltı, hanımeli, kadınbudu ...) kelimelerden sadece birincisi (karabiber, sivrisinek, adamotu ...) ya da ikincisi (karatavuk, yerelması, karafatma...) anlam kaybına uğrar.

b. Ses düşmesi yoluyla: pazar ertesi<pazartesi, kahve altı< kahvaltı, sütlü aş<sütlaç, kayın ata<kaynata...

c. Tür kayması yoluyla: çekyat, cankurtaran, çöpçatan külbastı, mirasyedi, papazkaçtı, uyurgezer...

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdaki parçada altı çizili isimleri yapısına göre inceleyiniz. Yapısına göre ne çeşit isim olduklarını yazınız.

“Yeni tuttuğu hizmetçi kadına dedi ki: “Dilin Anadolulu’ya benzemiyor. Rumelili misin sen?” Erfiçe köylerindendim. Alnımın yazısı imiş, buralara düştüm.” Anlıyor ki önceleri sarışın imiş, mavi gözlü imiş.”

Çözüm

hizmetçi: “Hizmet” isim kökü, “-çi” yapım ekidir. Yapım eki aldığı için türemiş isimdir.
dil-in: “Dil” kelimesi “-in” çekim ekini almıştır. Kelime basittir

Anadolu: “Ana” ve “dolu” kelimeleri anlam kayması yoluyla birlemiştir. Bu nedenle birleşik isimdir.

3. Uygulama

Otların yeşil olması, denizin mavi olması, gökyüzünün bulutsuz olması, pekâlâ bir meseledir. Kim demiş mesele değildir, diye? Budalalık! Ya yağmur yağsaydı? Ya otların yeşili mor, ya denizin mavisi kırmızı olsaydı? Olsaydı o zaman mesele olurdu, işte. Birdenbire, önümde bir adamla bir kadın gördüm. Kalpazankaya yolunu sordular. Üstünde-siniz dedim. Sanki yol hareket etti.

Verilen parçadan basit, türemiş ve birleşik isimler bularak tabloya yerleştiriniz.

Basit isimler	
Türemiş isimler	
Birleşik isimler	

4. Uygulama

Aşağıdaki birleşik isimlerin hangi yollarla yapıldığını belirleyiniz.

- karabatak: .....
- kaynana: .....

İsimlerde Küçültme

İsimlerde küçültme ve miktarda azlık “-cik,-cek, -ceğiz” yapım ekleriyle yapılır.

Örnek: adacık, gölcük, heykelcik, kimsecik, kulakçık, toruncuk...

Örnek: Denizin ortasında bir adacık oluşmuştu. (Küçük ada)

Bu ekler adlara “sevgi, acıma” gibi anlamlar da katabilir.

Kuşçağız yağmurdan sırlıklam olmuştu. (zavallı)

Babacığım, Babalar Günü’n kutlu olsun. (sevgi)

Bunların dışında küçültme adlarının kalıplaşma yoluyla üstün nitelikli anlamı veren örnekleri de vardır.

Örnek: Mehmetçik öz Anadolu’nun tecessüm etmiş ruhudur. (üstün nitelikli)

Uyarı: Küçültme eki almış isim bazen de anlatıma aşağılama ve alay işlevi katar:

“Kuş kadar beyinciğinle bana akıl vermeye mi çalışıyorsun?”

Uyarı: Küçültme eki ile türetilmiş bazı adlar küçültme anlamını tamamen yitirerek kalıcı isimler oluşturur.

Örnek: tomurcuk (Çiçek açacak gonca.), yılcık (Bir tür hastalık.)...

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde -cık (-cik , -cuk , -cük) ekiyle türemiş kelime, küçültme anlamından sıyrılarak somut varlığa ad olmuştur?

- A) Evleri bir tepeciğin arkasına âdeta gizlenmişti.
- B) Kapının önünde bir bahçecik olsa bana yeterdi.
- C) Gelincik, kümesteki bütün tavukları boğmuş.
- D) Daracık yola iki araç sığmıyordu.

Çözüm

“A,B,D” şıklarında miktarda azaltma yapıldığından küçültme, “C” şıkında ise kalıcı bir isim (Büyük fareye benzeyen hayvan) olarak kullanılmıştır. **Cevap: C**

5. Uygulama

Aşağıdaki cümlelerde kullanılan küçültme eklerinin cümleye kattığı anlamları belirleyerek karşılıklarına yazınız.

- a. Aslı, hanım hanımcık hâllerleriyle dikkat çekiyordu. (.....)
- b. Bu küçücük evde nasıl yaşıyorlardı? (.....)
- c. Hırsız, maymuncuk kullanarak girdi. (.....)

İsim Durum (Hâl) Ekleri

İsimlerin cümle içerisinde yüklenecekleri görev ve anlamları belirleyen eklerdir. Bunlar;

- 1. Yalın durum: çiçek, vatan, ekmek...
- 2. İlgi durumu: Ev-in kirası, sütçü-nün arabası, kitab-ın başı...
- 3. Belirtme durumu (-i hâli): çiçek(ğ)-i, saksı-y-ı, bayrak(ğ)-ı, vatan-ı, ekmek(ğ)-i...

Uyarı: Örneklerde görüldüğü gibi ünlü ile biten kelimelere bu ek getirilirken araya “y” kaynaştırma harfi girer.

- 4. Yönelme durumu (-e hâli): çiçek(ğ)-e, saksı-y-a, bayrak(ğ)-a vatan-a, ekmek(ğ)-e...

5. **Bulunma (kalma) durumu(-de hâli):** çiçek-te, saksı-da, bayrak-ta, vatan-da, ekmek-te...

6. **Çıkma (ayrılma) durumu(-den hâli):** çiçek-ten, saksı-dan, bayrak-tan, vatan-dan, ekmek-ten...

7. **Vasıta durumu:** annem-le...

8. **Eşitlik durumu:** aylarca, gönlünce, paraca...

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde hâl eki kullanılmamıştır?

- A) Gözündeki rimeli silmeye çalışıyordu.
- B) Onun iki masalı vardı.
- C) Sevmek her zaman mümkün değildir.
- D) Size yeni aldığım kazağı göstereceğim.

Çözüm

A seçeneğinde rimel, B seçeneğinde masal, D seçeneğinde ise kazak kelimesi belirtme durum ekini almıştır. C seçeneğinde hâl eki almış bir kelime yoktur. **Cevap: C**

6. Uygulama

Böyle bir yolda araba sürmek hiç de kolay değildi. Yol, Karavul Dağı'nın eteğine gelince dar geçitten ayrılır, dağın bir yamacına tırmanır, dağı da aşar, sonra, sarp ve çıplak olan öbür yamaçtan usul usul inerek ormancılardan evlerine ulaşırdı.

Bu parçada durum (hâl) eki almış isimleri bulunuz. Aldıkları eklerle göre tabloya yerleştiriniz.

Yalın hâldeki isimler	
Yönelme durumundaki isimler	
Belirtme durumundaki isimler	
Bulunma durumundaki isimler	
Çıkma durumundaki isimler	
İlgi durumundaki isimler	

Adlarda İyelik (Sahiplik) ve Aitlik Ekleri

Bu ekler, adın karşıladığı nesnenin kime veya neye ait olduğunu bildiren, sahiplik gösteren ve adlar ile adlar arasında bağlantı kuran eklerdir.

Örnek:	kalem-im	kalem-imiz
	kalem-in	kalem-iniz
	kalem-i	kalem-leri

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerin hangisinde iyelik eki yoktur?

- A) Öğretmenimiz giderken hepimiz çok üzüldük.
- B) Antalya’da gezerken amcanla karşılaştım.
- C) Gözüne kaçan çöpü çıkarmak için doktora gitti.
- D) Öyle sanıyorum ki bu hikâyeler çok satacak.

Çözüm

A seçeneğinde, “öğretmen” kelimesi 1. çoğul iyelik ekini, B seçeneğinde “amca” 2. tekil iyelik ekini, C seçeneğinde ise “göz” kelimesi 3. tekil iyelik ekini almıştır. D seçeneğinde iyelik eki almış bir kelime yoktur. **Cevap: D**

7. Uygulama

Aşağıdaki cümlelerde iyelik ekini almış isimleri bulunuz. Nesnenin kime ve kaçınıcı şahsa ait olduğunu belirleyiniz.

- a. Zamana ihtiyacım var, diyordu. ....
- b. Memleketinizi çok merak ediyorum.....

8. Uygulama

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili kelimelerde kullanılan “i” ekinin görevini belirleyiniz.

- a. İlkokula başlamış, sayı saymayı yeni öğrenmişti.
.....
- b. Ali’yi yanıma gönder.
.....
- c. Hırkası gittiği yerde kalmış.
.....

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Hikâye Yazma Teknikleri

Dış dünyadan elde ettiğiniz bilgi, tecrübe ve gözlemler ile hayal gücünüzün bir araya gelmesiyle hikâyenin kurmaca dünyası ortaya çıkar. Kurmaca yazıyı dört temel ögeye ayırmak mümkündür: Kişi, zaman, mekân, olay.

1. Kişi

İster olay ister durum hikâyesi yazmaya karar veriniz mutlaka bir kişi oluşturmalsınız. Kişilerin insan olma zorunluluğu yoktur. Kişi bir hayvan olabileceği gibi cansız bir varlık da olabilir. Bir hikâyede kişiler oluşturulurken dikkat edilmesi gereken en önemli nokta inandırıcı olmaktır. Oluşturacağınız kişileri okuyucunun zihninde canlandıracağı şekilde ifade ediniz. Bunun için kişilerin işi gücü, giyimi kuşamı, başkalarıyla olan ilişkileri, istekleri, vb. detayları vermelisiniz. Kişileri inandırıcı yapan bir diğer unsur ise diyalogdur. Yarattığınız karakterin iç dünyasını okuyucuya aktarmanın en etkili yolu diyalog yazmaktır.

2. Mekân

Mekânı oluştururken mekânın ve kişilerin uyum içerisinde olmasına dikkat ediniz. Örneğin; kralın yaşayacağı yerle, dilencinin yaşayacağı mekânlar farklı olacaktır. Mekân oluştururken iç ve dış mekân seçimi yapmanız gerekebilir. İç mekân olarak ev, işyeri vb. dış mekân olarak da park, bahçe vb. yerler kullanabilirsiniz.

3. Zaman

Hikâyede olayları oluş sırasına göre anlatabileceğiniz gibi geriye dönüş (flashback) tekniğini kullanarak da anlatabilirsiniz. Geriye dönüş, çizgisel anlatımdan bir süreliğine kopup hikâyenin geçmişinden bir sahne göstermek demektir.

4. Olay

Hikâyenin temelini olay oluşturur. Hikâyedeki çatışma veya değişim/dönüşüm ile olay örgüsü çıkar. Olay örgüsü neden-sonuç çerçevesinde gelişen olaylar dizinine verilen isimdir. Örneğin; okuduğunuz “Gözyaşı” adlı hikâyede olay örgüsü şu şekildedir:

- Savaşın çıkması,
- Zarar görmemek için daha güvenli bir mekana kaçması,
- Ayşe’ nin de bu kaçışa katılması,
- Ayşe’ nin savaşın sebep olduğu nedenlerden dolayı çocuklarını kaybetmesi,
- Bunun sonucunda yaşadığı psikolojik bunalım, sonrasında da bir daha ağlayamaması.

b. Yazma Sürecini Uygulama

Aşağıda verilen yazma sürecindeki aşamaları uygulayarak bir hikâye yazınız.

1. Hazırlık

a) Konu ve temayı belirleyiniz.

Hikâye konusu bulmak için iyi bir gözlemci olmak ve çevrede görülenler üzerinde kısaca düşünmek yeterli olur. Önemli olan ilgi çekici konuları seçmektir. Bunun için seçilen konunun ayrıntılarına, coşku ve ilgi uyandırmasına dikkat edilmelidir. Örneğin; başınızdan geçen ve başkalarının okumaktan hoşlanacağını düşündüğünüz ilginç, acı, üzüncü, komik bir olayı; ailenizin, arkadaşlarınızın ya da çevrenizin başından geçmiş olan herhangi bir durumu düşlediğiniz ve başkalarının da hissettiğini düşündüğünüz duygularınızı vb. anlatabilirsiniz.

b) Kişileri ve metindeki işlevlerini belirleyiniz.

Yazacağınız hikâyede çok fazla kişi olmamasına dikkat etmelisiniz. Kişileri fazla derinliğe inmeden vermeli, kişilerin yaşamlarının tamamını değil bir bölümünü anlatmalısınız.

2. Planlama

a) Olay örgüsünü ve çatışmaları belirleyiniz.

Hikâyenizdeki karakterlerin yaşayacakları tüm olayları madde madde sıralamanız size kolaylık sağlar. Aynı zamanda bu, yazarken belirli bir çerçevede kalmanızı sağlar. Olay örgüsü içinde vereceğiniz her olayın neden-sonuç içinde verilmesine ve bunların konuyla, ana fikirle organik bir bütün oluşturmaya dikkat ediniz.

Hikâyede olay örgüsü, bir çatışmadan doğacağı için yazacağınız hikâyede çatışmanın kimler/neler arasında yaşanacağını belirleyiniz.

b) Mekânı ve zamanı belirleyiniz.

c) Anlatıcı ve bakış açısını belirleyiniz.

3. Taslak Metin Oluşturma

a) Plan doğrultusunda metni yazınız.

b) Hikâyelerinizde daha önce hakkında bilgi verilen anlatım biçimlerini (öyküleyici, betimleyici) ve anlatım tekniklerini (diyalog, iç konuşma) kullanınız.

4. Metni Düzeltme ve Geliştirme

a) Yazdığınız hikâyeyi tutarlılık yönünden değerlendiriniz.

b) Yazdığınız hikâyenizi anlatım bozukluğu, yazım ve noktalama bakımından inceleyiniz. Hatalarınız varsa düzeltiniz.

5. Yazılan Metni Paylaşma

Yazdığınız hikâyeyi elektronik ortamlarda, kitap, dergi ve gazetelerde paylaşabilirsiniz.

- * Ürettiğiniz ve paylaştığınız metinlerde hukuki, ahlaki ve mesleki sorumluluğunun bilincinde hareket etmeyi,
- * Metin türüne özgü dil özelliklerini, uygun anlatım tür/biçim ve tekniklerini (betimleyici, öyküleyici diyalog, iç konuşma) kullanmayı,
- * Hikâyenizin açıklık, akıcılık, duruluk ve yalınlık gibi özellikler taşıması gerektiğini,
- * Metinde farklı cümle yapı ve türlerinin kullanmayı unutmayınız.

Hikâyelerinizi “Yazma Öz Değerlendirme Formu”nda verilen ölçütlere göre değerlendiriniz.

SÖZLÜ İLETİŞİM

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Sunu Hazırlamanın Temel İlkeleri

Bir konunun, bir bildirinin, bir araştırma sonucunun dinleyicilere aktarılmasına sunum denir.

Sunumda amaç, birkaç kişiye veya bir salondaki kalabalığa yapılan sunumun amaçları arasında bilgi vermek, bilgileri yenilemek, bir araştırma veya anket çalışmasının sonuçlarını açıklamak, bilimsel bir araştırmaya katkıda bulunmaktır.

Sununun Aşamaları

Sunuda amaç: Birkaç kişiye veya bir salondaki kalabalığa yapılan sunumun amaçları arasında bilgi vermek, bilgileri yenilemek, bir araştırma veya anket çalışmasının sonuçlarını açıklamak, bilimsel bir araştırmaya katkıda bulunmaktır.

Sunu kapak sayfası hazırlama: Sununun konusunu ve başlığını içeren kapak sayfasında konuşmacının adı yer alır. Kapak sayfasında yazıyı bastırmayacak bir zemin kullanılmalıdır. Sununun başlığı ve konuşmacının adı sayfaya ortalanarak yazılmalıdır.

Sunu akışı sayfası hazırlama: Sununun ana ve alt başlıklarını içeren “sunu akış sayfası” hazırlanmalıdır. Sunu akış sayfası dinleyicilerin konuşmayı ana hatlarıyla görmelerine yardımcı olur. Sunu akış sayfasında o sununun temel aşamaları yer alır ve burada ayrıntılı bilgilere yer verilmez.

Sunuda yazı kullanımı: Aynı yazı karakteri kullanılmalıdır. Sunularda dikkati dağıtmayacak nitelikte, sade ve okunaklı yazı karakterleri tercih edilmelidir. Yazı, görsel ve zemin ilişkisi sağlanmalıdır. Sunu akışında kullanılacak sayfalarda zemin rengi çok parlak ve koyu renklerden seçilmemelidir.

Punto, yazı karakteri, satır sayısı vb.nin uygunluğu: Sunu metninde genellikle 18 puntoluk yazı kullanılmalıdır. Sunu akışında kullanılacak sayfalarda satır sayısının sekizi geçmemesine de özen gösterilmelidir.

Sunuda görsel ve işitsel öğelerin kullanımı: Sunuyu görsel ve işitsel öğelerle desteklemek hem konuşmanın hem de sununun niteliğini artıracak ve dinleyicinin dikkatini çekecektir. Bu amaçla sunuda verilecek bilgiler, iletilecek mesajlar görsel (grafik, resim, şema, fotoğraf vb.) ve işitsel (ses, müzik vb.) öğelerle desteklenir. Bu yapılırken hedef kitleye uygun tasarımların seçilmesine özen gösterilir. Seçilecek işitsel unsurların konuşmacının sesini bastırmamasına dikkat edilmelidir.

Yazı, görsel ve zemin ilişkisi: Yazının rengi ve metinde kullanılan görseller, zemin rengiyle uyumlu olmalıdır. Zeminin rengi yazının okunmasına engel olmamalıdır.

b. Sözlü İletişim Uygulaması

Hikâye türünü tanıtan bir sunu hazırlayınız. Hazırladığınız sunuyu çevrenizdekilerle paylaşınız.

Etkili bir sunum, gücünü, konu kadar sunumda kullanılan teknik malzemelerden alır. Bu açıdan sunu yaparken teknik araç gereçten mutlaka yararlanmalısınız. Çünkü CD, bilgisayar, projeksiyon cihazı, slayt makineleri, mikrofon gibi teknik araçlar ve görsellik konunun anlatılmasında ve anlaşılmasında çok etkilidir. Bu araç ve gereçler; konuşmanıza ilgiyi artırır. Dinleyicilerin, verdiğiniz bilgileri daha iyi algılamalarını sağlar. Size anlatımda zaman kazandırır. Sunumdaki monotonluğu kırarak programa renklilik katar. Sununuzu gerçekleştirirken şunlara dikkat etmelisiniz:

- * Sununuzu gerçekleştirirken dili güzel kullanmaya özen gösteriniz.
- * Ses tonunuza, vurgularınıza, jest ve mimiklerinize dikkat ediniz.
- * Sadece sözlü olarak değil vücut diliyle de dinleyicilerle iletişim kurmaya çalışınız.
- * Ciddi, ağır başlı ve derli toplu bir görünüm sergilemeye özen gösteriniz.
- * Gösterdiğiniz slaytlarla açıklamaları eş zamanlı götürmelisiniz.

ÖZET

Hikâye; gerçek ya da gerçeğe yakın bir olayı aktaran kısa, düzyazı şeklindeki anlatılara hikâye (öykü) denir. Kısa oluşu, yalın bir olay örgüsüne sahip olması, genellikle önemli bir olay ya da sahne aracılığıyla tek ve yoğun bir etki uyandırması ve az sayıda kişiye yer vermesiyle roman ve diğer anlatı türlerinden ayrılır.

Hikâyede tema; üzerinde durulan duygu, düşünce ve hayallere denir. Hikâyede olay örgüsünü oluşturan parçaların bütünleştirilmesinden yola çıkılarak tema bulunur.

Hikâyede çatışma; birbirine zıt durumların, kişilerin bir arada anlatılması çatışmayı oluşturur. Hikâyede dramatik anlaşmazlık veya ihtilaf olarak açıklanan çatışma, hikâyenin içerisindeki güçlerin karşı karşıya gelmesi ile oluşur.

Hikâyenin Yapı Unsurları: 1. Olay 2. Kişiler 3. Mekân 4. Zaman

Hikâyede Anlatıcı: Öyküyü okuyucu / dinleyici durumundaki bizlere anlatan varlıktır. Bakış açısı da herhangi bir varlık, olay ve insan karşısında, sahip olduğumuz dünya görüşü, hayat tecrübesi, kültür, yaş, meslek, cinsiyet, ruh hâli ve yere göre aldığımız algılama, idrak etme ve yargılama tavrımızdır.

Bakış Açıları ve Anlatıcı Türleri Şunlardır:

1. **Hakim Bakış Açılı (İlahi = Tanrısal bakış açısı) Üçüncü Tekil (O) Anlatıcı:** Yaşanmış, yaşanan ve yaşanacak olan her şeyi bilir; görür ve duyar. Kahramanların gönlü veya kafasından geçenleri okumaya kadar uzanır. Anlatıcı, anlattığı olayların dışında durur, gören durumundadır. Üçüncü tekil şahıs ağzıyla konuşur. Yazarın dilini kullanır ve bu sebeple ona “yazar-anlatıcı” da denir.
2. **Kahraman Bakış Açılı Birinci Tekil (Ben) Anlatıcı:** Kahramanlardan birisidir. Bu anlatıcı, aynı zamanda olay örgüsünün bütün yükünü üstlenen asıl kahraman olabileceği gibi, daha da geri planda yer almış kahramanlardan biri de olabilir. Bir insanın sahip olduğu veya olabileceği bilme, görme, duyma, yaşama imkânları ile sınırlıdır. Her zaman kendi yaşadıkları, bildikleri, duydukları ve hissettiklerini öne çıkarır. Kahraman anlatıcı, birinci tekil şahıs ağzıyla konuşur. Okuyucu ile daha sıcak, samimi ve inandırıcı bir diyalog kurmasıyla okuyucuya daha yakındır.
3. **Gözlemci Bakış Açılı (Ben veya O) Anlatıcı:** Kurmaca dünyada olup bitenleri, sadece gözlemekle etmekle yetinir. İkinci aşamada da gözlemlerini âdeta bir kameratarafsızlığı ile okuyucuya nakleder. Bir “yansıtıcı” konumundadır. Çok daha az bilgilidir. Onun bilme, görme, duyma yetenekleri geçmiş ve geleceğe uzanmadığı gibi, kahramanların ruh hallerine de yetişemez. Hem üçüncü tekil hem de birinci tekil olabilir. Anlatıcının bakış açısı sınırları ve anlattıkları karşısındaki tutumuna dikkat etmek zorundadır.

Hikâyenin planı, diğer yazı türlerinde olduğu gibi üç bölümden oluşur ancak bu bölümlerin adları farklıdır. Bunlar:

- a. **Serim:** Hikâyenin giriş bölümüdür. Bu bölümde olayın geçtiği çevre, kişiler tanıtılarak ana olaya giriş yapılır.
- b. **Düğüm:** Hikâyenin bütün yönleriyle anlatıldığı en geniş bölümdür.
- c. **Çözüm:** Hikâyenin sonuç bölümü olup merakın bir sonuca bağlanarak giderildiği bölümdür.

Hikâyede Kullanılan Bazı Anlatım Biçim ve Teknikleri

- a. **Öyküleyici anlatım:** Bir durumdan başka bir duruma geçişi, hareketli bir yaşam kesitini bir olaya bağlı olarak anlatma yöntemidir. Öyküleyici anlatımın en önemli özelliği olayların kişi, mekân ve zamana bağlı olarak anlatılmasıdır.
- b. **Betimleyici anlatım:** Okurun göremeyeceği fakat hayal edebileceği bir imgeyi (bir yer, kişi ya da nesne) ayrıntılı olarak anlatmaya, sergilemeye denir.
- c. **Diyalog (konuşma):** Hikâyede her şey anlatıcının ağzından öğrenilir. Sürekli anlatma (dedi, yaptı...) bir süre sonra okuru sıkar. Yazar, bu tek düzeliği ortadan kaldırmak ve eserine canlılık katmak amacıyla zaman zaman olay kişilerini konuşturur. Anlatıcı ortadan kaldırılarak konuşmayı, olay kişilerine bırakır. İki kişi ya da daha çok kişinin konuşmalarından meydana gelen anlatım biçimine denir.
- d. **İç konuşma (monolog):** Anlatmaya bağlı edebî metinlerde kullanılan bir çeşit anlatım tekniğidir. Anlatıcı anlattığı kişinin kafasından geçenleri kahramanın kendi ağzından, kafasından geçenler şeklinde okura verir. Kahraman kendi kendine konuşuyormuş hissi uyandırılır fakat konuşmalar düzenlidir.

Hikâye Çeşitleri

1. **Olay hikâyesi:** Giriş, gelişme ve sonucu olan, olaylar üzerine kurulan hikâyelerdir. Olaylar belli bir mantık ve merak düzeni içinde işlenir.
2. **Durum (kesit) hikâyesi:** Bir olayı değil günlük yaşamın her hangi bir kesitini ele alan hikâyelerdir. Serim, düğüm, çözüm planına uyulmaz. Belli bir sonucu da yoktur.

Olay Hikâyesi ve Durum Hikâyesi Arasındaki Farklar

- a. Olay hikâyelerinde ana değer olay iken yani bir olayın anlatılması iken durum hikâyelerinde varlıkların veya olayların durumu üzerinde durulur.
- b. Olay hikâyelerinde okuyucuda merak ve heyecan uyandırılır. Durum hikâyelerinde okuyucuyu sarsan, çarpan, heyecana getiren bir anlatım sergilenmez. Onun yerine günlük hayattan bir kesit sunar veya bir insanlık durumunu anlatır. Olay hikâyelerinde hikâyenin giriş , gelişme ve sonuç bölümleri daha belirgin, durum hikâyelerinde bu kadar belirgin değildir.
- c. Durum hikâyelerinde belli bir sondan söz edilemezken olay hikâyelerinde öykünün bir sonu vardır.
- ç. Durum hikâyelerini okuyucu kendine göre yorumlarken olay hikâyeleri buna imkân vermez. Durum hikâyelerinde bitmeyen son herkeste farklı bir çağrışım uyandırır.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1. Gerçek ya da gerçeğe yakın bir olayı aktaran kısa, düzyazı şeklindeki anlatılara ..... denir. Kısa oluşu, yalın bir olay örgüsüne sahip olması, genellikle önemli bir olay ya da sahne aracılığıyla tek ve yoğun bir etki uyandırması ve az sayıda karaktere yer vermesiyle roman ve diğer anlatı türlerinden ayrılır.

Yukarıda özellikleri verilen edebî tür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Masal   B) Hikâye   C) Fabl   D) Tiyatro

2. Aşağıdakilerden hangisi hikâyenin özelliklerinden biri değildir?

- A) Dünya edebiyatında bilinen ilk öykü örneği İtalyan yazar Boccaccio'nun Decameron adlı eseridir.
 B) Bugünkü anlamda hikâye, Türk edebiyatına 19. yüzyılda Tanzimat'la girmiştir.
 C) Batılı anlamda ilk hikâye örneğini Ahmet Mithat Efendi "Letâif-i Rivâyat" adlı eserini yazarak vermiştir.
 D) Hikâye, bağımsız bir tür olma özelliğini Millî Edebiyat Dönemi'nde Şemsettin Sami ile kazanmıştır.

3. Aşağıdakilerden hangisi hikâyenin yapı unsurlarından biri değildir?

- A) Olay
 B) Yer
 C) Ögüt
 D) Zaman

4. Kısım-ı Süflâsı kaba ve şişman, üst tarafı narin, fakat her hâlde gayet muntazam bir vücut... İnce uzun kaşlar, solgun ve asabi bir çehre, ciddî kadınlara has, meselâ muallime, rahibe gibi, bir hüsn-i lâtif, bir hüsn-i mahzun... Siyah gözleri altın bir gözlüğün camları arkasından daha fazla parlar gibi görünüyordu.

Yukarıdaki hikâyede hangi anlatım biçiminden yararlanılmıştır?

- A) Öyküleyici anlatım
 B) Açıklayıcı anlatım
 C) Betimleyici anlatım
 D) Tartışmacı anlatım

5. — Ne yapıyordunuz?
 — Şey ... Efendim ...
 — Hoca efendi kekeliyordu.
 — Ne?
 — Şart etmiştim.
 — Ne demek?
 — Hapşırın için
 — Ne hapşıranı ?
 — Eşek hapşırdı.
 — Eşek mi hapşırdı?

Yukarıdaki hikâyede hangi anlatım tekniğinden yararlanılmıştır?

- A) Diyalog   B) İç konuşma   C) Anlatma   D) İç çözümleme

6. O zaman gördü ki, küçük çocuk, memleketlisi minimini yavru ağlıyor... Sessizce, titreye titreye ağlıyor. Yanaklarından gözyaşları birbir arkasına, temiz vagon pencerelerindeki yağmur damlaları dışarının rengini, geçilen manzaraları içine alarak nasıl acele acele, sarsıla çarpışa dökülürse öyle, bağrının sarsıntılarıyla yerlerinden oynayarak, vuruşarak içlerinde güneşli mavi gök, pırıl pırıl akıyor.

Yukarıdaki parçanın anlatımı için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Anlatım üçüncü kişi ağzından yapılmıştır.
 B) Benzetmeden yararlanılmıştır.
 C) İç diyalog tekniğini kullanılmıştır.
 D) Öyküleyici anlatımdan yararlanılmıştır.

7. Sonradan deli olduğuna karar verilen bir adam plajın aynasını kırdı. Bu, insanı yemyeşil gösteren, altının sıırı dökülmüş, camlaşmış aynanın, insanları çirkin göstermesine içerledi, diye tefsir ettiler. Hayır, ondan değil, evvelce aynacı imiş. İtalyadan ayna ithal edermiş, sonra iflâs etmiş, az buçuk oynatmış, ayna görünce kırmamazlık edemezmiş diye uydurdular. İşin aslını bir ben biliyorum, bir de ayna. O halde aynayı kıran da sensin diyeceksiniz, bize numara yapıyorsun. Pek âlâ! Aynayı kıran benim. Deli olduğuma karar verildi. Ama zararsızmışım, pek zararsızmışım. Öcümü aynalardan almışım. Bunlar doğru değil! Doğrusu şu: Aynayı kırmamın hiç bir sebebi yoktur. Sebepsiz yere kırdım. Canım sıkıldı, eğlenmek için kırdım bile diyemem.

Aşağıdakilerden hangisi bu hikâyenin bir durum hikâyesi olarak değerlendirilmesine kanıt olarak gösterilemez?

- A) Bir olayı değil günlük yaşamın her hangi bir kesitini ele alması
 B) Kişiler kendi doğal ortamlarında hissettirmesi
 C) Hikâyede okuyucuyu sarsan, çarpan, heyecanlandıran bir anlatım sergilenmemesi
 D) Hikâyenin belli ve çarpıcı bir sonu olması

8. Aşağıdakilerden hangisi olay hikâyesi ile durum hikâyesi arasındaki farklardan değildir?

- A) Durum hikâyelerini okuyucu kendine göre yorumlarken olay hikâyeleri buna imkân vermez. Durum hikâyelerinde bitmeyen son, herkeste farklı bir çağrışım uyandırır.
- B) Olay hikâyelerinde hikâyenin giriş, gelişme ve sonuç bölümleri daha belirginken durum hikâyelerinde bu kadar belirgin değildir.
- C) Durum hikâyelerinde ana değer olay iken olay hikâyelerinde varlıkların veya olayların durumu üzerinde durulur.
- D) Durum hikâyelerinde belli bir sondan söz edilemezken olay hikâyelerinde öykünün bir sonu vardır.

9. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde özel isim kullanılmamıştır?

- A) Hasan önce mektubu vermeyi düşündü.
- B) Hürriyet gazetesine abone oldum.
- C) Anneler Günü ne zaman kutlanır?
- D) Dünya kadar yer dolaştık, artık yeter!

10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde soyut isim kullanılmamıştır?

- A) Arkadaşım rüyasını yorumlamamı istedi.
- B) Pazardan turşulukları aldık.
- C) Bir daha buna cesaret edebilir miydim?
- D) Onu görünce büyük bir sevinç duydum

11. I. Ormanı dolaştı, kurumuş ağaçları kesti.

II. Köye yaklaşırken karşımıza bir sürü çıktı.

III. Bu konuda ailesiyle aynı fikirdeydi.

IV. Çocuklar sınıfın duvarlarını kirletmişlerdi.

Numaralanmış cümlelerin hangisinde topluluk ismi yoktur?

- A) I.
- B) II.
- C) III.
- D) IV.

12. Beyaz atının üzerinde, tam karşımdan geçerken ben niye orada pencereydim?

Bu parçada aşağıdaki isim çekim eklerinden hangisi yoktur?

- A) Çoğul eki   B) Bulunma eki   C) İlgi eki   D) Çıkma eki

13. Babamın eve çağırdığı kişilerden biri masaya yöneldi ve sandalyeye oturdu.

Bu cümlede aşağıdakilerden hangisinin örneği yoktur?

- A) Yönelme eki almış isim   B) Soyut isim   C) İyelik eki almış isim   D) Cins ismi

14. Mahmut ayakkabılarını giyinip evden çıktı. Yolda gözlüklerini unuttuğunu hatırladı.

Bu parçada altı çizili kelimeler yapı bakımından sırasıyla hangi isim türlerini örneklemektedir?

- A) Birleşik-basit-türemiş   B) Birleşik-basit-basit
C) Birleşik-türemiş-birleşik   D) Türemiş-basit-birleşik

15. İçeriye küçük odaya gittim, mor gömleği çıkardım. Hep giydiğim soluk elbiseyi giydim.   I   II   III   IV

Bu parçada geçen numaralanmış sözcüklerden hangisi türü bakımından diğerlerinden farklıdır?

- A) I.   B) II.   C) III.   D) IV.

16. Çikolata renginde bir yaprak ( ) çağla bademi renkli bir keçi gördüm ( ) Birisi arkamdan ( )

( )Hişt ( ) dedi.

Bu parçada yay ayraçla belirtilen yerlere sırasıyla aşağıdakilerden hangisinde verilen noktalama işaretleri getirilmelidir?

- A) (,) (.) (;) (—)(,)   B) (.) (.) (:) (—)(,)   C) (,) (.) (:) (“)(,)   D) (,) (.) (:) (—)(,)

17. Aşağıdakilerden hangisi “sunu” hazırlarken yapılması gerekenlerden biri değildir?

- A) Sunu kapak sayfası hazırlanmalıdır.
B) Sununun ana ve alt başlıklarını içeren “sunu akış sayfası” hazırlanmalıdır.
C) Sunuda aynı yazı karakteri kullanılmalıdır.
D) Sunuda görsel ve işitsel öğeler kullanılmamalıdır.

CEVAP ANAHTARI

1. Metin: “Gözyaşı” Metni Anlama ve Çözümleme Soruları Cevap Anahtarı

1. Hikâye kahramanı olan Ayşe, çocuklarını Balkan Savaşı’nda kaybetmiştir.
2. Çocuklarını kaybetmesi üzerine Ayşe’nin gözpınarları kurumuş, o günden sonra bir daha ağlayamamıştır.
3. Hikâyenin teması: Savaş
Hikâyenin konusu: Dul bir kadının savaş sırasında zorunlu olarak göç etmesi sırasında yaşadığı olaylar.
4. Temel çatışma: Bir annenin çocuklarını yaşatma mücadelesi ile doğa arasında bir çatışma yaşanmıştır.
5. Hikâyenin olay örgüsü:

a. Ayşe’nin hizmetçi olarak anlatıcının yanında işe başlaması
b. Anlatıcının, hizmetçinin nereli olduğunu merak etmesi
c. Ayşe’nin başından geçenleri anlatmaya başlaması
ç. Balkan Savaşı, esnasında düşman askerlerinin köyü basacağı haberinin yayılması
d. Bu haber üzerine Ayşe’nin çocuklarını alarak kaçmaya başlaması
e. Şiddetli yağın yağmurun Ayşe ve çocuklarının yürümesine engel olması
f. Ayşe’nin inatla üç çocuğuyla birlikte yola yaya olarak devam etmeye çalışması
g. Çocuklardan ikisinin zorluklarla dolu bu yolda vefat etmesi
h. Ayşe’nin Ali’yi kurtarmanın sevinci içinde onu cephanesandıklarının üzerine oturtması
1. Fakat Ali’nin de öldüğünün anlaşılması

6. a. Hikâyedeki şahıs kadrosu: Ayşe, Ayşe’nin çocukları; Emine, Ali, Osman ve Çiftlik sahibi
b. Ayşe’nin yüzünün gülmemesi, olayın anlatılmaya başlamasına neden olmuştur.
Çocukların yaşça çok küçük olmaları zorlu yürüyüşe dayanamamalarına neden olmuştur.
7. Hikâyede anlatılan olay, Balkan Savaşı sırasında (1912) Rumeli’de ve Anadolu’da yaşanmıştır.
8. Hikâyede ilahi bakış açısı kullanılmış, olaylar 3. tekil kişi tarafından anlatılmıştır.
9. a. öyküleme: Ali’sini kurtarmış olmak sevinciyle. Öbür felâketlere katlanıp ümit içinde yürüyor, kafiye yetiştiriyor, kafilenin önüne geçiyor, kafiye geride bırakıyor.
b. betimleme: Şimdi saçlar küçük aktar dükkânı bebeklerinin ne kıla, ne de ota benzeyen, dokunsanız hisirdayacağını sandığınız cansız, kuru, soluk rengini, şeklini almış.

c. diyalog: -Bey, dedi, işte o günden beri ben ağlayamam, ağlamak istesem de bilmem ki neden gözlerimden yaş gelmiyor!..

10. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.

11.

“Gözyaşı” ve “Elmas Gerdanlık” Hikâyelerinin karşılaştırılması
a. Her iki hikâyede başı ve sonu olan bir olay anlatılmıştır. Anlatılan olaylar ön plana çıkarılmıştır. “Gözyaşı” hikâyesinde: Savaşın çıkması kadının bütün çocuklarını bu savaşta kaybetmesi ve bir daha da hiçbir şekilde gülememesi. Elmas Gerdanlık hikâyesinde ise ödünç alınan bir gerdanlığın kaybedilmesi sonucunda bir ailenin yaşadığı sıkıntı anlatılmıştır.
b. Her iki hikâyede de serim, düğüm ve çözüm bölümleri vardır. Olay, aşamalar hâinde verilmiş okuru merak ettirecek şekilde serim, düğüm ve çözüm planlaması yapılarak verilmiştir.
c. “Gözyaşı” hikâyesinin ana fikri: Savaşlar olmasın, anneler ağlamasın, Diğer metnin ana fikri ise “Ayağınızı yorganınıza göre uzatın.”dır.
d. Her iki hikâyenin de okurun kafasında hiçbir soru bırakmayacak, okurdan yorum istemeyecek bir sonucu vardır.
e. Evet, her iki hikâyede de hikâye türünün elverdiğince mekan ve kişi betimlemesine detaylı yer verilmiştir.
f. Her iki hikâyede de olmuş ya da olabilir bir olay anlatılmış, okurda gerçeklik duygusu yaratmaya dikkat edilmiştir.
g. Her iki hikâyede de olaylar, uzun bir zaman dilimi (10-15 yıl) içinde yaşanmıştır.

12. Edebî eserlerde konuşma bölümünden önceki ifadenin sonuna iki nokta (:) konmalıdır. Kuralı gereği bu cümlede iki nokta kullanılmıştır.

2. Metin: “Hişt, Hişt!..” Metni Anlama ve Çözümleme Soruları Cevap Anahtarı

- Hikâyede okuru gerilim içinde tutan bir olay yoktur. Hikâyede belli başlı bir olaydan çok canı sıkılan bir adamın yürüyüş boyunca yaşadığı psikolojik durum anlatılmaya çalışılmıştır. Belirli, somut, başlangıcı, sonucu bulunan bir olay anlatılmamıştır. Hikâyede kahraman kimdir, ne iş yapar, nasıl yaşar, bunlar hakkında en ufak bilgi edinemiyoruz. Yazar, kahramanın sadece yürüyüşte geçirdiği zaman kesitini vermiş; kahramanın önceki hayatı veya sonraki hayatı ile ilgili hiçbir bilgi vermemiştir. Bu özellikleri taşıdığı için hikâye, bir durum hikâyesidir.
- ben-kahraman bakış açısı
- Hikâyede olaylar ön planda değildir. Belli bir ortamdan kaynaklanan izlenimler, çağrışımlar daha öne çıkarılmıştır. Olaysız, gerilimsiz bir öyküdür.
- Hikâyedeki şahıs kadrosu: Bir adam ile bir kadın, papazın oğlu, tarlada çalışan bir adam, bahçıvan.

Bu kişiler okura hikâyeyeyle ilgili yönüyle yani tek yönlü tanıtılmıştır. İki hikâyede de kahramanlar, bir özelliği olmayan her gün sokakta karşılaşabileceğimiz sıradan insanlardır. Ancak “Gözyaşı” adlı hikâyenin kahramanı ve kişileri diğer hikâye kişilerine göre daha ayrıntılı tanıtılmıştır.

5. a. Okuduğunuz hikâyede olay bir yolda geçmektedir. Mekanla ilgili “Gözyaşı” adlı hikâyede daha fazla ayrıntı (betimleme) bulmak mümkündür?
b. “Gözyaşı” adlı hikâyenin zamanı: Zaman tam belli değil ancak gün içinden bir kesit ele alınmaktadır.
6. Okuduğunuz hikâyelere göre durum ve olay hikâyesinin farklılıklarını aşağıdaki tabloya yazınız.

Olay Hikâyesi	Durum Hikâyesi
Bu tür öykülerde olaylar zinciri; kişi, zaman, yer ögesine bağlıdır. Olay örgüsü ve kahramanların başından geçen olaylar ağır basar.	Bir olayı değil günlük yaşamın her hangi bir kesitini ele alıp anlatır.
Olaylar serim, düğüm, çözüm sırasına uygun olarak anlatılır.	Serim, düğüm, çözüm planına uyulmaz.
Etkileyici bir sonucu vardır.	Belli bir sonucu da yoktur.
Olay, zamana göre mantıklı bir sıralama ile verilir, düğüm bölümünde oluşan merak, çözüm bölümünde giderilir.	Merak ve heyecandan çok, duygu ve hayallere yer verilir; fikre önem verilmez, kişiler kendi doğal ortamlarında hissettirilir.
Okurun hayal gücü sınırlıdır.	Olayların ve durumların akışı okuyucunun hayal gücüne bırakılır.

7. Sade bir dil kullanmıştır. Ayrıca olay olmamasına rağmen okuyucuyu sürüklemiştir.
8. İç konuşma: Otların yeşil olması, denizin mavi olması, gökyüzünün bulutsuz olması, pekâlâ bir meseledir. Kim demiş mesele değildir, diye? Budalalık! Ya yağmur yağsaydı? Ya otların yeşili mor, ya denizin mavisi kırmızı olsaydı? Olsaydı o zaman mesele olurdu, işte.
9. “Hişt Hişt” ve “Bukalemun” Adlı Hikâyelerin Karşılaştırılması

a. Evet, “Hişt Hişt” adlı hikâyede canı sıkılan bir adamın yürüyüşe çıkması, “Bukalemun” adlı hikâyede ise bir köpeğin bir adamı ısırması gibi iki hikâyede de sıradan olaylar anlatılmıştır.

b. Hayır, iki hikâyede de kahramanlar, bir özelliği olmayan her gün sokakta karşılaşabileceğimiz sıradan insanlardır. Fakat onlar, hayatın çarpıcı yanlarını vurgulamaktadırlar.

- c. Hayır, iki hikâyede de özenle seçilmiş merak uyandıracak bir durum karşımıza çıkmamıştır.
- d. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.
- e. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.
- f. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.
- g. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.

1. Uygulama

özel	Balkan Savaşı
cins	köy, asker
tekil	kadın, erkek
çoğul	askerler
soyut	korku
somut	taşıt, araba
topluluk	halk, tabur

2. Uygulama

- a. çokluk
- b. benzerleri
- c. her

3. Uygulama

Basit: deniz, yağmur...

Türemiş: budalalık

Birleşik: Kalpazankaya, gökyüzü

4. Uygulama

- a. karabatak: Kelimenin ikincisi, birleşme sırasında anlam değişmesine uğradığından anlam kayması yoluyla yapılmıştır.
- b. kaynana: Ses kaynaşması yoluyla yapılmıştır: kayın<ana

5. Uygulama

- a. Aslı hanım hanımcık halleriyle dikkat çekiyordu. (üstün nitelikli)
- b. Bu küçücük evde nasıl yaşıyorlardı? (küçültme)
- c. Hırsız maymuncuk kullanış eve girerken. (kalıcı ad)

6. Uygulama

Yalın hâldeki isimler	araba, kolay, yol, Karavul
Yönelme durumundaki isimler	eteğine, yamacına, evlerine
Belirtme durumundaki isimler	dağı
Bulunma durumundaki isimler	yolda
Çıkma durumundaki isimler	geçitten, amaçtan
İlgi durumundaki isimler	dağının, dağın, ormancılının

7. Uygulama

- a. ihtiyaç-ım: bana ait ihtiyaç, birinci tekil kişiye ait
- b. Memleket-iniz-i: size ait memleket, ikinci çoğul kişiye ait

8. Uygulama

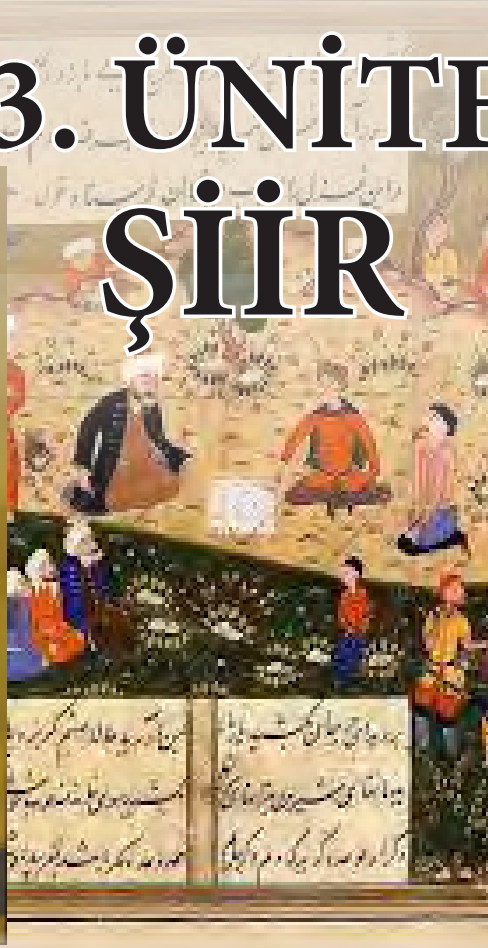
- a. Yapım eki
- b. Belirtme durum eki
- c. İyelik eki

2. Ünite Ölçme ve Değerlendirme

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
B	D	C	C	A	A	D	C	D	B	D	A	B	A	D	D	D

3. ÜNİTE

ŞİİR

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Şiir türünün genel özelliklerini ve temel kavramları,
- Şiir örnekleri incelemeyi,
- Sıfatları,
- İmla ve noktalama çalışmalarını,
- Şiir yazmayı,
- Şiir defteri hazırlamayı öğreneceksiniz.

OKUMA

1. Metin Hazırlık

- Topkapı Sarayı gibi tarihî bir mekânı gezdiğinizde neler hissedersiniz?

GECE

Kandilli yüzerken uykularda
Mehtâbı sürükledik sularda.

Bir yoldu parıldayan, gümüşten,
Gittik... Bahs açmadık dönüşten.

Hulyâ tepeler hayâl ağaçlar...
Durgun suda dinlenen yamaçlar...

Mevsim sonu öyle bir zaman ki
Gâip bir mûsikîydi sanki.

Gitmiş, kaybolmuşuz uzakta...
Rü'yâ sona ermeden şafakta.

Yahya Kemal BEYATLI, Kendi Gök Kubbemiz

mef û lü/ me fâ i lün/ fe û lün

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

bahis açmak: Belli bir konuda konuşmaya başlamak.

gaip: Görünmez âlem.

hülya: Tatlı düş, hayal

Bilgi Kutusu

Şiir Türünün Genel Özellikleri ve Temel Kavramları

Dizeler hâlinde, nazımla (uyaklı ve ölçülü) yazılmış eserlere **manzume** denir. Manzumelerin sanat değeri taşıyanlarına ise şiir denir. Bir başka ifadeyle **şiir**; muhatabında yoğun duygu ve heyecan uyandıran, ahenkli bir söyleyişe sahip, yan anlam bakımından zengin edebî metinlere denir.

Şair: Yaşadığı dünyayı, olayları ve insanları herkesten farklı algılayan, kuvvetle duyan, duyduklarını duyuran ve güzellik yaratan insandır. Şairler ile şiirleri arasında kuvvetli bir bağ bulunur. Bu yüzden şiirleri; şairlerinden, onların hayatlarından, duygularından ayırmak neredeyse imkânsızdır.

Mahlas: Şairlerin şiirlerinde kullandıkları takma adlara denir. Divan ve halk edebiyatında mahlas kullanma, geleneğe bağlı bir kaidedir. Divan ve halk şairleri mahlaslarını, son beyitte veya son dördlükte söyler. Mahlasın, halk edebiyatındaki adı “tapşırma”dır. Tapşırma; “kendini tanıtmak, bildirme, arz etme” anlamına gelir.

Söyleyici: Şiirde konuşan, şairin sesini ve söyleyişini emanet ettiği kişi/varlıktır. Her şiirde bir söyleyici vardır. Ancak bu söyleyici, şairin kendisi değil şair tarafından kurgulanmış kişi/öznedir. Görevi ve varlığı, o şiir metnini söylemekten ibarettir.

Tema/Konu: Şiiri oluşturan her birim temayı destekleyen bir düşüncüyü, duyguyu, hayali; olayı, durumu dile getirir. Tema; şiirdeki ana duygudur. Konu ise temanın kişi, yer ve zaman bakımından sınırlandırılmış, somutlaştırılmış hâlidir. Aşk tema, Leyla ile Mecnun’un aşkı ise bir şiirin konusu olabilir.

Edebî gerçeklik: Şairler, üzerinde yaşadığı dünyada yaşanan ve hayal edilen bir gerçekliği yorumlayarak değiştirir, dil ile yeniden anlamlandırır ve şiirdeki edebî gerçekliği yaratır. Örneğin “Sessiz Gemi” şiirinden alınan aşağıdaki beyitte Yahya Kemal, ölüm gerçekliğini bir geminin limandan ayrılışına benzeterek şiirinde şöyle ifade eder:

Artık demir almak günü gelmişse zamandan,

Meçhule giden bir gemi kalkar bu limandan.

Şiirde yapı: Birimlerin bir tema etrafında belli bir düzene göre bir araya gelmesiyle oluşan bütünlüğe denir. Şiirin yapı unsurları şunlardır:

Nazım birimi: Şiiri oluşturan dize ya da dize kümelerine denir. Nazım birimi olarak modern şiirde dize, divan edebiyatında beyit/bent ve halk edebiyatında dörtlük kullanılır.

Dize (Mısra): Manzum edebî metinlerin her bir satırına denir.

_____ dize

_____

_____

_____

Beyit: İki dizeden oluşan, kendi içinde bağımsız bir yapısı ve anlam bütünlüğü bulunan birimdir.

_____

_____ beyit

_____

_____

Bent: Şiirde üç ya da daha çok dizeden oluşan birime denir.

_____

_____ bent

_____

Dörtlük (Kıta): Dört dizeden oluşan nazım birimine dörtlük veya kıta denir.

_____

_____

_____ dörtlük

_____

Nazım biçimi: Manzumelerin uyak örgüsüne, nazım birimine, ölçüsüne göre aldığı biçimdir. Örneğin mânî, türkû, koşma; gazel, kaside, rubai; serbest müstezat, sone Türk edebiyatında kullanılan bazı nazım biçimleridir.

Nazım türü: Nazım şeklinin konusuna göre çeşididir. Örneğin; koşma nazım biçiminin konusuna göre türleri güzelleme, taşlama, koçaklama, ağıttır.

Bir şiirin yapısı dönemin sanat zevkine ve anlayışına göre ortaya çıkar. Örneğin İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı'nda beyitle yazılan şiir yoktur. Çünkü beyit nazım birimi İslamiyet'in kabulünden sonra Türk edebiyatına girmiştir. Buna karşın İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı'nda şiirler, sözlü gelenek içerisinde dörtlüklerle oluşan koşuk ve sagularla söylenirdi.

Yahya Kemal Beyatlı (1884-1958)

Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinin en önemli şairlerinden biridir. Türk şiirini, musikisini, tarihini içten duyarak seven bir sanatçısıdır. Türk milletinin öz değerlerini, Türk tarihini, medeniyetini, sanatını ve zevkini yansıtan şair, Türk edebiyatının şaheserleri olarak yaşayacak eserler bırakmıştır. Yahya Kemal bu eserleriyle 20. yüzyıla damgasını vurmuş; şiirleri, nesirleri, görüşleri ve hatta sohbetleriyle Türk edebiyatında yaşadığı dönemin belli başlı isimlerinden olmuştur. Cumhuriyet Dönemi Türk şiirinde, “saf şiir” anlayışının kurucusu ve aynı zamanda en önemli temsilcisidir. Kendisinden sonra gelen şairleri de etkileyecek bir gelenek oluşturduğu söylenebilir.

Metni Anlama ve Çözümleme

- Okuduğunuz şiirin nazım birimini belirleyiniz.
- Aşağıda birimlerin açıklaması verilmiştir. Siz de birimlerle ilgili yorumlarınızı boş bırakılan yere yazınız.

	Birimin Açıklaması	Kendi Yorumum
1.	Kandilli uykularda yüzerken, biz mehtabı sulara sürükledik.	
2.	Dönüşten hiç bahsetmeden gümüş gibi parıldayan bir yoldan sürekli gittik.	
3.	Yolun üstünde hepsi hayal olan tepelerle ağaçlar ve durgun suda dinlenen yamaçlar vardı.	
4.	Mevsim sonu, herhangi bir zaman diliminde çalan, kaybolmuş bir musiki gibidir.	
5.	Söyleyici ve sevgilisi rüya sona ermeden uzak bir şafakta kaybolmuştur.	

- Şiirde söyleyici sevgilisiyle mehtaplı bir gecede yolculuğa çıkar, etrafı seyrederken hem kendi geçmişine hem de içinde yaşadığı toplumun geçmişine doğru bir yolculuk yapar gibidir. Uyanırken bir bakıma rüya görür. Bu açıklamaları dikkate alarak metnin temasını ve konusunu belirleyiniz.
- Şair temayla ilgili duygu ve düşünceleri dile getirirken gerçekliği, yorumlayarak edebî gerçekliğe dönüştürür. Kurmaca metnin, gerçekliği olduğu gibi yansıtmaz. Örneğin “Mehtâbı sürükledik sulara.” dizesinde mehtabın suyun üstünde sürüklendiği gerçekliğe aykırıdır. Şiirde bunun gibi gerçekliğe aykırı olay ve durumları örnekleyiniz?

5. Okuduğunuz “Gece” şiiri, divan edebiyatı geleneğinden yararlanılarak gazel nazım biçimiyle yazılmıştır. Buna göre aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?
- A) Aruz ölçüsüyle yazılmıştır.
 B) Nazım birimi beyittir.
 C) Osmanlı Türkçesiyle yazılmıştır.
 D) Uyak örgüsü aa/bb/cc... şeklindedir.
6. Okuduğunuz metinle ilgili aşağıdaki yargılar doğru ise (D), yanlış ise (Y) yazınız.
- Şairin dünya görüşü şiire yansımıştır. (...)
 Şairin anlatım tutumu eleştireldir. (...)
 Şiirden Türk tarihi ve musikisine dair anlamlar çıkarılabilir. (...)
7. *Bir yoldu parıldayan, gümüşten,
 Gittik... Bahs açmadık dönüşten.*
- Bu dizelerde üç nokta aşağıdaki işlevlerden hangisinde kullanılmıştır?**
- A) Anlatım olarak tamamlanmamış cümleleri gösterme
 B) Sözü okuyucunun hayal dünyasına bırakma
 C) Ünlem ve seslenmelerde anlatımı pekiştirme
 D) Alınmayan kelime veya bölümleri belirtme

Bilgi Kutusu

Dize sonlarındaki yazılışları ve okunuşları aynı, anlamları ve görevleri farklı kelimeler ve eklerdeki ses, hece benzeşmesine **uyak** (kafiye) denir. **Redif** ise dize sonlarında görevleri aynı olan eklerin ya da anlamları aynı olan kelimelerin tekrarlanmasıdır. Günümüz şiirinde halk ve divan şiiri örneklerinde olduğu gibi sistemli bir uyak kullanılmasa da şiire serpiştirilen ve düzenli olmayan ses benzeşmeleri şiirde ahenk oluşturmak için önemlidir.

Siz, ağaçlar, elbet beni bildiniz,

Ben sizden ayrılmış yürür bir dalım.

Ey çamlar, köknarlar, ey yeşil deniz.

Ben kendi kendini sürür bir dalım. **Ahmet Kutsi Tecer**

Yukarıdaki dörtlükte birinci ve üçüncü dizelerdeki “niz” ikinci ve dördüncü dizelerdeki “ürü” sesleri uyaklıdır. “-r bir dalım” ise aynı anlam ve görevde oldukları için rediftir.

1. Değer Yönünden Uyaklar

- Yarım uyak: Dize sonlarındaki tek ses benzerliğine denir.
- Tam uyak: Dize sonlarındaki çift ses benzerliğine denir.
- Zengin uyak: Dize sonlarındaki ikiden çok ses benzerliğine denir.
- Cinaslı uyak: Dize sonlarında sesleri aynı, anlamları farklı kelimelerle oluşturulur.
- Tunç uyak: Uyaklı kelimelerden biri diğerinin içinde aynen yer alırsa buna tunç uyak denir.

Gene bülbül bilir gülün hâinden Yeter deli oldum yârin elinden Âşık aşır gelir yaya belinden Yardan bize gel olduğu zamandır	Bu dizelerde “l” sesi yarım uyaktır. “inden” sesleri ise rediftir.
Bin atlı, akınlarda çocuklar gibi şendik; Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik!	Bu dizelerde “en” sesleri tam uyaktır. “dik” sesleri ise rediftir
El gibi dolaşma Anadolu’nda, Arkadaş, yurdunu içinden tanı. Dinle bir yosmayı pınar yolunda, Dinle bir yaylada garip çobanı	1 ve 3. dizelerde “olu” ve 2 ve 4. dizelerde “anı” sesleri kendi arasında zengin uyaktır, “nda” ise redif olarak kullanılmıştır.
Bülbül eder güle naz Girdim bir dost bağına Ağlayan çok gülen az	1 ve 3. dizelerde “gülen az” cinaslı uyaklıdır.
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım	Bu dizelerin ilkinde “aşarım” kelimesi, ikinci dizedeki “taşarım” kelimesinin içinde yer almıştır. Bu yüzden “aşarım” kelimesi tunç uyaklıdır.

2. Dizelerin Dizilişlerine Göre Uyaklar

Uyaklı dizelerin sıralanışına göre oluşan biçime uyak örgüsü denir.

Düz uyak örgüsü	Çapraz uyak örgüsü	Sarmal uyak örgüsü	Mâni tipi uyak örgüsü	Mesnevi tarzı uyak örgüsü
-a	-a	-a	-a	-a
-a	-b	-b	-a	-a
-a	-a	-b	-a	-b
-b	-b	-a	-b	-b

2. Metin Hazırlık

- Çanakkale Savaşı ve Kurtuluş Savaşı'yla ilgili birer film izleyiniz.

BU VATAN KİMİN

Bu vatan, toprağın kara bağrında,
Sıradağlar gibi duranlarındır.
Bir tarih boyunca onun uğrunda,
Kendini tarihe verenlerindir...

Tutuşup, kül olan ocaklarından,
Şahlanıp köpüren ırmaklarından,
Hudutlarda gaza bayraklarından,
Alnına ışıklar vuranlarındır...

Ardına bakmadan yollara düşen,
Şimşek gibi çakan, sel gibi coşan,
Huduttan hududa yol bulup koşan,
Cepheden cepheyi soranlarındır...

İleri atılıp sellercesine,
Göğsünden vurulup tam ercesine,
Bir gül bahçesine girercesine,
Şu kara toprağa girenlerindir...

Tarihin dilinden düşmez bu destan,
Nehirler gazidir, dağlar kahraman,
Her taşı bir yakut olan bu vatan,
Can verme sırrına erenlerindir...

Gökyay'ım ne desen ziyade değil,
Bu sevgi bir kuru ifade değil,
Sencileyin hasmı rüyada değil,
Topun namlusundan görenlerindir...

Orhan Şaik GÖKYAY,
Şiirimizin Cumhuriyeti

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

gaza: İslam dinini korumak veya yaymak amacıyla Müslüman olmayanlara karşı yapılan kutsal savaş.

sencileyin: Senin gibi.

Bilgi Kutusu

Şiir türündeki metinler, lirik (coşku ve heyecana bağlı) anlatımla oluşturulur. Bu anlatım biçimine bağlı olarak şiirin kendine özgü yapısı, dili, anlatımı ve anlamı ortaya çıkar. Şiir dili, konuşma dilinden hareketle oluşturulan ondan farklı özel bir dildir.

Şair, duygu ve düşüncelerini en güzel bir biçimde ifade edebilmek için dilin bütün imkânlarını sonuna kadar kullanır. Şiir dilinde, günlük dilden farklı olarak sanatsal işlevle birlikte edebî sanat, mazmun ve imge kullanılır.

Edebî sanat: Anlatımı zenginleştirmek, renklendirmek ve güçlendirmek için söz ve manaya bağlı anlatım inceliği ve özelliğine denir. Edebiyatımızda kullanılan belli başlı edebî sanatlardan bazıları şunlardır: benzetme, kişileştirme, konuşurma, ad aktarması.

1. Benzetme (Teşbih): Aralarında ilgi bulunan iki kavramdan zayıf olanın güçlü olana benzetilmesiyle yapılır. Tam bir benzetmede dört öge bulunur:

- Benzeyen: Birbirine benzetilen kavramlardan nitelikçe güçsüz olanıdır.
- Kendisine benzetilen: Benzetilen kavramlardan nitelikçe güçlü olanıdır.
- Benzetme yönü: Benzeyenle benzetilen arasındaki ortak özelliktir. Benzetme yönü tek veya çok taraflı olabilir.
- Benzetme edatı: Benzeyen ve benzetilen arasında ilişki kuran (gibi, kadar, sanki, tek, andırmak, -layın, -var, -cılaysın) edat ya da edat işlevi gören kelime ve eklerdir.

Bunlardan ilk ikisine benzetmenin temel öğeleri, diğer ikisine de benzetmenin yardımcı öğeleri denir. Bir benzetmede eğer dört öge de bulunursa buna tam benzetme, eğer bir öge bulunmazsa buna da eksik benzetme denir.

Ah bu türküler

Türkülerimiz

Ana sütü gibi candan

Ana sütü gibi temiz

Yukarıdaki dizelerde, türkülerimiz ile ana sütü arasında ilgi kurularak benzetme sanatına başvurulmuştur. Bu benzetmede dört öge de kullanılmıştır:

Benzeyen	köy türküleri
Kendisine Benzetilen	ana sütü
Benzetme Yönü	candan,temiz
Benzetme Edatı	gibi

Uyarı: Yalnız benzetilen ve kendisine benzetilen öğeleriyle yapılan, benzetme edatı ve benzetme yönüne yer verilmeyen benzetmeye güzel benzetme (teşbihibeliğ)denir.

Telli turnam sökün gelir

İnci mercan yükün gelir

Elvan elvan kokun gelir

Yar oturmuş yele karşı

3. dizede sevgilinin kokusu renk renk sıfatıyla çiçeğe benzetilerek güzel benzetme yapılmıştır.

2. İstiare (Eğretileme): Bir sözün benzetme amacıyla başka bir sözün yerine kullanılmasıdır. Bu edebî sanatta benzetmedeki temel öğelerden benzeyen ya da kendisine benzetilenden sadece biri kullanılır. İki çeşit istiare vardır:

a. Yalnızca benzeyenin söylendiği istiareye **kapalı istiare** denir.

Yaslı gelin gibi mahzun mu bilmem?

Yüce dağ başında siyah tül vardı.

“Yüce dağ başında siyah tül vardı” dizesinde şair, siyah tül kelime grubunu bulutların yerine kullanarak istiare sanatı yapmaktadır. Burada yüce dağ başındaki bulutlar siyah bir tüle benzetilmiştir. Sadece kendisine benzeyenin bulunduğundan dolayı kapalı istiare yapılmıştır.

Uyarı: Kapalı istiare ile birlikte daima bir kişileştirme sanatı da vardır. Ancak kişileştirilen varlık ifade edilmez.

b. Yalnızca benzetilenin söylendiği istiareye de **açık istiare** denir.

Ve dörtнала, dümdüz bir mavilikte

Kar yağıyor üstümüze, inceden. (Ahmet Muhip Dıranas)

Bu dizelerde “kar yağışı” “dörtнала koşan bir at”a benzetilerek açık istiare yapılmıştır.

3. Mecazımürsel (Ad Aktarması/Düzdeğişmece): Benzetme amacı güdülmeden, neden sonuç gibi türlü ilişkilerle bir sözün başka bir söz yerine kullanılması sanatıdır.

Kandilli yüzerken uykularda

Mehtâbı sürükledik sulara (Yahya Kemal Beyatlı)

Bu dizelerdeki “Kandilli” kelimesi “Kandilli semtinde yaşayan halk” anlamında kullanılmıştır. “Yer adı-halk” ilişkisine dayalı bir mecazımürsel yapılmıştır.

4. Kişileştirme (Teşhis) - Konuşturma (İntak): Kişileştirme, tabiattaki varlıkları insanlar gibi davrandırma ve canlandırma sanatı; konuşturma ise insan dışındaki varlıkları insan gibi konuşturma sanatıdır. Konuşturma kişileştirmeden sonra gelir. Varlıklar önce kişileştirilir sonra gerekirse konuşturulur. Her intakta bir kişileştirme vardır ama her kişileştirmede bir intak yoktur.

Dinmiş denizin şarkısı, rüzgâr uyumakta

Körfez düşünür, Kanlıca mahzundur uzakta. (Faruk Nafiz Çamlıbel)

Bu dizelerde rüzgârın uyuması kişileştirme sanatına örnektir.

İmge, şiir dili ile oluşturulan ses ve söz kalıplarına denir. Ahmet Muhip Dıranas'ın “Ben büyük şarkıları severim; büyük olsun.” dizesinde “büyük şarkılar” bir imgedir. **Mazmun**, bazı özel kavram ve düşüncelerin ifadesinde kullanılan klişeleşmiş söz ve anlatımlara denir. Örneğin Ahmet Haşim, Merdiven şiirinde hayatı merdivene benzeterek geçmiş günleri ve hatıralarını “Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak” dizesiyle ifade eder:

Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden

Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak

Ve bir zaman bakacaksın semaya ağlayarak (Ahmet Haşim)

Orhan Şaik Gökyay (1902-1994)

16 Temmuz 1902’de Kastamonu İnebolu’da doğdu. 2 Aralık 1994’te İstanbul’da yaşamını yitirdi. Çeşitli liselerde edebiyat öğretmenliği yaptı. 1984’ten sonra Marmara ve Mimar Sinan Üniversitelerinde divan edebiyatı dersleri verdi. Şiirlerini hece ölçüsüyle yazmıştır. Önceleri âşık tarzına uygun, çoğunlukla ulusal konuları işleyen lirik şiirler yazdı. 1940’lardan sonra edebiyat tarihi, folklor ve halk edebiyatı araştırmalarına yöneldi. Eski metinleri inceledi, eklediği notlarla birlikte sadeleştirilmiş basımlarını hazırladı. Kendi şiirlerini kitap olarak yayınlamadı.

Okuduğunuz “Bu Vatan Kimin” şiirinin amacı muhataplarını vatan sevgisi konusunda duygulandırmak ve heyecanlandırmaktır. Orhan Şaik Gökyay, şiirin yazılış sebebi hakkında şunları söyler: “Yıl 1937 Bursa’dayım. Bir yerlerden geliyorum. Tam bizim evin oralarda resmî bir daire var. Karakol mu ne? Bayrağı direkte unutmuşlar. Rüzgâr da yok. Bayrak kendisini bırakıvermiş. Bu bana öylesine dokundu ki... Bu, içimde bir yerlerde “asker” oluşumdan kaynaklanıyor. Biz İstiklal Savaşı’nda yetiştik. Gençliğim Harb-i Umumînin (Birinci Dünya Savaşı) bozgunlarıyla başladı. İşte bayrağı-mın bu hâli bana hemen daha oracıkta şiirimin ilk mısralarını yazdırdı.”

Açık ve saf Türkçe ile yazılan şiirin anlatımı yalın ve içtendir. “Bu Vatan Kimin?” şiirinin nazım şekli, Türk halk edebiyatı nazım şekillerinden koşmadır. Bu nazım biçimi dörtlülükler hâlinde ve (abab – cccb – dddb – eeeb – fffb – gggb) uyak örgüsüyle 11’li hece

ölçüsüyle oluşturulmuştur. Türk halk edebiyatı geleneğinde olduğu gibi şair, son dördlükte de mahlasını kullanmıştır. Koşmalar, işlendiği konulara göre değişik isimler alır. Aşk, doğa sevgisi gibi lirik konuları işleyen güzelleme; bir kişi, olay ya da durumu yerlere taşlama; yiğitçe bir edayla kahramanlık konularını anlatanlara koçaklama; bir kimsenin ölümü üzerine hissedilen duyguları anlatmak amacıyla söylenenlere ise ağıt denir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Aşağıdakilerden hangisinin ana düşünce, tema ve konu olduğunu karşılarında boş bırakılan yere yazınız.

a.	Vatan	
b.	Bir yerin vatan olabilmesi ancak onu yurt edinen milletin onu korumak uğruna canını bile feda edecek bir şuura sahip olmasıyla mümkün olur.	
c.	Türklerin vatanları için her şeyleriyle mücadele etmesi	

2. Bir şiirin nazım biçimi belirlenirken nazım birimi, uyak düzeni, ölçü vb. şekline ait özellikleri; nazım türü belirlenirken içerik (konu, tema vb.) esas alınır. Okuduğunuz bu şiirin nazım biçimi ve nazım türü aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

- A) Koşma-Ağıt
B) Mânî-Güzelleme
C) Koşma-Koçaklama
D) Manî-Taşlama

3. Şaire göre bir toprak parçasını vatan yapan unsurları nelerdir?

4. Türk milletinin düşünce yapısı, millî ve manevî değerleri nelerdir? Şiirden hareketle bu değerleri boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. Şair, “Bu sevgi bir kuru ifade değil” dizesiyle ne anlatmak istemiş olabilir?
6. “Bu vatan bir tarih boyunca onun uğrunda, kendini tarihe verenlerindir” imgesi kişisel menfaatlerini, ailesini, eşini dostunu, malını mülkünü; her şeyini geride bırakarak vatan kurtulsun diyerek vatan için savaşmayı göze almayı ifade eder. Siz de “Bu vatan toprağın kara bağrında, sıradağlar gibi duranlarıdır” imgesinin anlamını belirleyiniz.
7. “Destan, genel olarak kahramanlıkları ifade eden metinlerdir. Türk milleti, tarih boyunca birçok kahramanlık örnekleri göstermiştir ki tarih kitapları, şiirleri, hikâyeler, romanlar vb. Türk milletinin destansı kahramanlıklarını anlata anlata bitiremez.” Okuduğunuz şiirde, bu düşünceyi destekleyen dizeleri belirleyiniz.
8. Aşağıdaki dizelerdeki edebî sanatları karşılına yazınız.

Dizeler	Edebî Sanatlar
Şimşek gibi çakan, sel gibi coşan	
Nehirler gazidir, dağlar kahraman	
Her taşı bir yakut olan bu vatan	

9. Türk milletinin en yüce değerlerinden birisi şehitlik mertebesidir. Vatanı, milleti, dini, devleti için savaşta ölen kişi, hem milletin nazarında hem de Allah katında bu manevi mertebeye ulaşır. Dolayısıyla şehitlik, Türkler için ulaşılacak en büyük rütbe ve onurdur. Günümüz toplumu bu değere sahip midir? Düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

*Ardına bakmadan yollara düşen,
Şimşek gibi çakan, sel gibi coşan,
Huduttan hududa yol bulup koşan,
Cepheden cepheyi soranlarındır...*

10. Aşağıdakilerin hangisinde virgül (,) bu dizelerdeki işleviyle kullanılmıştır?

- A) Günümüz insanlarında nerede o şevk, o heyecan?
- B) Genç adam kolunu şöyle bir kaldırır, ceketinin yenini kıvrır ve saatine bakar.
- C) Durumu oldukça kötü birisi, derneğimize başvurdu.
- D) Ankara'ya yarın gideceğim, dedi.

11. (I) *Tutuşup, kül olan ocaklarından,*
(II) *Şahlanıp köpüren ırmaklarından,*
(III) *Hudutlarda gaza bayraklarından,*
(IV) *Alnına ışıklar vuranlarındır...*

Bu dörtlüğün hangi dizesinde virgül yanlış kullanılmıştır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

12. İki heceli bazı kelimeler ünlüyle başlayan bir ek aldıklarında ikinci hecelerindeki dar ünlüler düşer.

Aşağıdakilerin hangisinde bu tür kelimelerin yazımında yanlışlık yapılmıştır?

- A) Alnına ışıklar vuranlarındır...
- B) Göğsünden vurulup tam ercesine
- C) Sencileyin hasmı rüyada değil,
- D) Bir tarih boyunca onun uğurunda

1. Metin Hazırlık

- Aşk üzerine şiirler bularak okuyunuz. Sözlü iletişim çalışmalarında kullanmak üzere beğendiğiniz şiirlerden bir şiir defteri hazırlayınız.

Ben Sana Mecburum

ben sana mecburum bilemezsin adını
mıh gibi aklımda tutuyorum
büyüdükçe büyüyor gözlerin
ben sana mecburum bilemezsin içimi
seninle ısıtıyorum

ağaçlar sonbahara hazırlanıyor
bu şehir o eski istanbul mudur
karanlıkta bulutlar parçalanıyor sokak
lambaları birden yanıyor kaldırımlarda
yağmur kokusu
ben sana mecburum sen yoksun

sevmek kimi zaman rezilce korkuludur
insan bir akşam üstü ansızın yorulur
tutsak ustura ağzında yaşamaktan
kimi zaman ellerini kırar tutkusu
birkaç hayat çıkarır yaşamasından
hangi kapıyı çalsa kimi zaman
arkasında yalnızlığın hınzır uğultusu

fatih'te yoksul bir gramofon çalıyor
eski zamanlardan bir cuma çalıyor
durup köşe başında deliksiz dinlesem
sana kullanılmamış bir gök getirsem
haftalar ellerimde ufalanıyor
ne yapsam ne tutsam nereye gitsem
ben sana mecburum sen yoksun

(...)

Attilâ İLHAN, Ben Sana Mecburum

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

mih: Büyük çivi.

Bilgi Kutusu

Şiiri diğer edebî türlerden ayıran en önemli özelliklerden biri de ahenktir. Çünkü kelime ve kelime grupları dil bilgisi kurallarından çok şiire özgü söyleyişle ahenk etrafında bir araya gelir.

Ahenk; dizelerdeki kelimelerin birbiriyle olan uyumudur. Şiirde ahenk; ritim, ses akışı, söyleyiş, ses ve kelime tekrarları ile sağlanır. Ahenksiz şiir olmadığı ve her şiirin kendine özgü bir ahengi olduğu söylenebilir.

Ritim, şiirde belirli aralıklarla ortaya çıkan etki, tesir, uyarıcı, vurgu demektir. Şiirde ritmi ölçü, uyak ve redif sağlar. Türk edebiyatında üç türlü ölçü kullanılmıştır:

1. Hece ölçüsü
2. Aruz ölçüsü
3. Serbest ölçü

Hece ölçüsü dizelerdeki hece sayısının eşitliğine dayanır. Bu ölçü İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı'ndan bugüne kadar özellikle halk şiirinde yaygın olarak kullanılmıştır. Dizeler, hece kalıbına göre oluşturulur. Örneğin 8 heceli bir dizenin kalıbı “sekizli”dir. Buna göre bütün dizeler 8 heceden oluşur. Hece ölçüsüyle oluşturulan şiirlerde dizeler iki ya da daha çok parçaya bölünür. 8’li kalıbı 4+4 ya da 5+3 şeklinde ikiye bölebiliriz. Dizelerin bu bölüm yerlerine “durak” denir. Duraklar belirlenirken kelimeler bölünmez; durak yerleri kelimelerin sonuna getirilir.

Ben yürürem / yana yana (4+4)

Aşk boyadı / beni kana (4+4)

Ne akîlem / ne divâne (4+4)

Gel gör beni / aşk neyledi (4+4)

Aruz ölçüsü hecelerin açık, kapalı oluşuna dayanır. Ünsüzle biten heceler uzun (kapalı), ünlüyle biten heceler kısa (açık) olarak tanımlanır, ölçüyü gösterirken uzun heceler çizgi (-) ile kısa heceler nokta (.) ile gösterilir. Fuzûlî'nin “Su Kasidesi” fâilâtün / fâilâtün / fâilâtün / fâilün ile yazılmıştır.

Saçma ey gö / z eşkden gön / lümdeki od / lare su

__ . __ / __ . __ / __ . __ / __ . __

Kim bu denlü / tutuşan od / lare kılmaz / çâre su

__ . __ / __ . __ / __ . __ / __ . __

Serbest ölçü ise heceler arasında daha önceden bir kalıpla belirlenmemiş ama orijinal bir bağlantı içinde oluşturulan ölçüdür. Serbest ölçüyle yazılan şiirlerde dizelerin uzunluk ve kısalığı farklıdır. Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'nda şiirler daha çok serbest ölçüyle yazılır. Örneğin Orhan Veli'nin "İstanbul'u Dinliyorum" şiiri serbest ölçüyle yazılmıştır:

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı

Önce hafiften bir rüzgar esiyor;

Yavaş yavaş sallanıyor

Yapraklar ağaçlarda;

Uzaklarda, çok uzaklarda,

Sucuların hiç durmayan çingirakları

İstanbul'u dinliyorum, gözlerim kapalı.

Tekrar, dize içinde veya dizeler arasında tekrar edilen harf, hece ve kelimelere dayalı bir ahenk unsuruna denir. Bir dize içinde veya devam eden dizeler arasında aynı ünsüzlerin tekrar edilmesine "aliterasyon", ünlü seslerin art arda tekrar edilmesiyle elde edilen uyuma da "asonans" denir. Şiirimizde sıklıkla başvurulan ahenk unsurlarından bir diğeri de kelime ve kelime grupları tekrarlarıdır. Belli aralıklarla kelime gruplarının, dizelerin yinelenmesi ses açısından bir etkileme sağlarken aynı zamanda bir uyum, bir ritimde oluşturur. Nakarat, dörtlük sonlarında tekrarlanan dizelerin oluşturduğu bir ahenk unsuruna denir.

Attilâ İlhan (1925 - 2005)

Attilâ İlhan küçük yaşlardan itibaren edebiyata ilgi duymaya başlar. Lise yıllarında katıldığı bir şiir yarışmasında Cahit Sıtkı'nın ardından ikinci olur. Hukuk fakültesini bitirdikten sonra birkaç defa Fransa'ya gider. Türkiye'ye dönüşünde Mavi hareketine katılarak dönemin sanat anlayışlarını (Garipçilerden, Toplumculara bütün sanatçıları) eleştirir. Eleştirileri edebiyat dünyasında geniş yankılar uyandırır. Daha sonra Mavicilerle yolları ayrılır. Farklı türlerde birçok eser veren Attilâ İlhan 2005 yılında vefat eder.

"Ben Sana Mecburum" şiirinde sevgiliye duyulan özlem ve bundan kaynaklanan ayrılık acısı dile getirilir. Diğer şiirlerinde olduğu gibi lirizm bu şiirinde de kendini hissettirir. Şiir boyunca sevgilisini aklından çıkaramayan, ona çaresiz bir şekilde ihtiyaç duyan, düşüncelerinde onunla yaşamaya ve hislerini onunla paylaşmaya devam eden bir âşığın duyguları dile getirilir. Baştan sona şairin iç konuşmalarından oluşan şiire iç konuşma üslubu hâkimdir. Oldukça sade bir Türkçe ile yazılan bu şiirde imlâ kurallarına ve noktalama işaretlerine uyulmamıştır. Bu durum şairin üslubundandır.

Metni Anlama ve Çözümleme

İçini ısıtmak: .....

aklında tutmak: .....

1. Yukarıda verilen kelime gruplarının anlamını metnin bağlamından hareketle tahmin ediniz.
2. Şiirin temasını ve konusunu belirleyiniz.
3. Şiirdeki söyleyici hakkında aşağıdakilerden hangisi söylenemez?
  - A) Sevgilisinden bir süre ayrı kalmıştır.
  - B) Sevgilisine tutkuyla bağlıdır.
  - C) Sevgilisine tekrar kavuşma umudu ona yaşama sevinci verir.
  - D) Söyleyici karamsar bir ruh hâline sahiptir.
4. Okuduğunuz şiirde ahenk unsurları önemsenmemiş ve düzensiz bir uyak örgüsü kullanılmıştır. Buna göre şiirde ahengi sağlayan unsurları belirleyerek aşağıdaki tabloyu doldurunuz. Şiirin ahenk ve şekil özelliklerinin içerikle ilişkisinin olup olmadığını inceleyiniz.

Ölçü	
Uyak	
Redif	

5. Aşağıdaki cümleyi tamamlayınız.

Bu şiirin nazım biçimi serbest nazım biçimi, türü ise lirik şiirdir. Çünkü

.....
 .....
 .....

6. Şiirin içeriğini anlam bakımından çözümleyip şiiri yorumlayarak şiirle yorumunuzu/ beğeninizi metne dayanarak/gerekçelendirerek aşağıdaki tabloda ilgili yerlere yazınız.

	Birimlerin Açıklaması	Yorumum/Beğenme Nedenim	Gerekçem
1. bent	Sevgilisine olan bağlılığın anlatılması.		
2. bent	Söyleyicinin, sevgilisini düşünerek İstanbul sokaklarında dolaşması.		
3. bent	Söyleyicinin aşkın ve âşık olmanın anlamını kendi kendine düşünmesi.		
4. bent	Fatih sokaklarında dolaşırken duyduğu bir gramofon sesinin sevgilisini ve onunla geçirdiği zamanları hatırlatması.		

7. Attilâ İlhan imge oluşturmakta usta bir şairdir. Örneğin şair, bu şiirinde “İçimi seninle ısıtıyorum” imgesiyle sevgilisine duyduğu aşkın ona hayat verdiğini ve kavuşma umudunun onu hayata bağladığını vurguluyor. “karanlıkta bulutlar parçalanıyor”, “kimi zaman ellerini kırar tutkusu”, “arkasında yalnızlığın uğultusu”, “sana kullanılmamış bir gök getirsem” dizelerindeki gibi daha birçok imge ile zengin bir şiirsel dil yaratmıştır. Buna göre;

ben sana mecburum bilemezsin

adını mih gibi aklımda tutuyorum

dizelerindeki imgeyi ve edebî sanatı belirleyerek bunların şiirin anlamına katkısını açıklayınız.

İmge	
Edebî Sanat	

8. Okuduğunuz şiirde ahengi sağlayan unsurları (ölçü, redif, uyak ve uyak örgüsünü) belirleyerek boş bırakılan yerde gösteriniz ve bunların şiire katkısı olup olmadığını düşününüz.

.....

.....

.....

.....

.....

Tüm dünyada olduğu gibi Türk toplumunda da aşk olgusu önemli bir yere sahiptir. Aşk anlayışı, daha çok tasavvuf felsefesi çevresinde ortaya çıkmıştır. Ahmet Cevizci, Felsefe Sözlüğü'nde aşkı şöyle tarif ediyor: “İnsanı belli bir varlığa, bir nesneye ya da evrensel bir değere doğru sürükleyip bağlayan gönül bağı. İnsan tarafından temelde kendisi dışındaki en yüce varlığa, varlıklara veya güzelliğe duyulan yoğun ve aşırı sevgi.”

“Ben Sana Mecburum” şiiri de aşkın en güzel ifadelerinden biridir. Ancak buradaki aşk sadece tasavvufî aşk değil beşeri aşktır. Seven kişinin kendi varlığını aşk denizinde eritmesi, sevilen kişiyle özdeşleştirmiştir. Bu bakımdan bu şiirde şair, adeta sevgilisinde kendi varlığını yok etmiştir.

9. Siz de şiirden hareketle aşk anlayışı/değeri hakkındaki düşüncelerinizi aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

10. *ağaçlar sonbahara hazırlanıyor*

bu şehir o eski istanbul mudur

Şair, bu dizelerde ve şiirin genelinde imlâ kurallarına uymaz ve noktalama işaretlerini de kullanmaz. Okuduğunuz şiirden alınan yukarıdaki dizeler, imlâ kurallarına ve noktalama işaretlerine uygun hâle getirilmek istenirse aşağıdaki değişikliklerden hangisi yapılabilir?

A) Ağaçlar sonbahara hazırlanıyor...	B) Ağaçlar sonbahara hazırlanıyor.
Bu şehir o eski İstanbul mudur?	Bu şehir, o eski İstanbul mudur?
C) Ağaçlar sonbahara hazırlanıyor,	D) Ağaçlar sonbahara hazırlanıyor,
Bu şehir o eski İstanbul mudur?	Bu şehir o eski istanbul mudur!

Şiir Türleri

Konusuna göre şiir türleri; epik şiir, lirik şiir, pastoral şiir, didaktik şiir, dramatik şiir, satirik şiir olmak üzere altı çeşide ayrılır. Şiir türünün gelişim çizgisi, şairlerin tercihleri ve sanat anlayışları vb. nedenlerle modern şiirlerde hem lirik hem pastoral hem de satirik bir yön bulunabilir.

1. Lirik Şiir

İçten gelen heyecanları coşkulu bir dille anlatan duygusal şiir türüdür. Akıldan çok hayal gücüne, duygusallığa hitap eder. Gurbet, ayrılık, hasret, aşk gibi temalar işlenir.

Nerdesin

Geceleyin bir ses böler uykumu,
İçim ürpermeyle dolar: - Nerdesin?
Arıyorum yıllar var ki, ben onu,
Aşkıyım beni çağıran bu sesin.

Ahmet Kutsi TECER

2. Didaktik Şiir

Belli bir düşünceyi aşlamak ya da belli bir konuda öğüt, bilgi vermek, ahlaki bir ders çıkarmak amacıyla öğretici nitelikte yazılan şiirlerdir. Bu tarz şiirler duyguyu değil düşünce ağırlıklıdır.

Ey Yolcu

Gitme, ey yolcu, beraber oturup ağlaşalım:
Elemim bir yüreğin kârı değil, paylaşalım:
Ne yapıp ye'simi kahreyleyeyim, bilmem ki?
Öyle dehşetli muhitimde dönen matem ki!..
Ah! Karşımda vatan namına bir kabristan,
Yatıyor şimdi... Nasıl yerlere geçmez insan?
Şu mezarlar ki uzanmış gidiyor, ey yolcu,
Nereden başladı yükselmeye, bak, nerde ucu!

Mehmet Akif ERSOY

3. Epik Şiir

Savaş, kahramanlık, yiğitlik ve yurt sevgisi konularını işleyen ya da tarihsel bir olayı coşkulu bir anlatımla işleyen şiirlere denir. Epik şiirde olağanüstü olaylara yer verilebilir.

Bir Yolcuya

Dur yolcu! Bilmeden gelip bastığın
Bu toprak, bir devrin battığı yerdir.
Eğil de kulak ver, bu sessiz yığın
Bir vatan kalbinin attığı yerdir.

Necmettin Halil ONAN

4. Pastoral Şiir

Doğa güzelliklerini, orman, yayla, dağ, köy ve çoban yaşamını ve bunlara karşı duyulan özlemleri anlatan şiir türüdür. Sade, süssüz ve içtenlik taşıyan bir dille yazılır. Doğrudan doğruya doğa manzaralarını monolog biçiminde anlatan pastoral şiirlere "İdil", konuşma biçiminde yazılanlara ise "Eglog" denir.

Bingöl Çobanları

Daha deniz görmemiş bir çoban çocuğuyum.
 Bu dağların eskiden âşinasıdır soyum,
 Bekçileri gibiyiz ebenced buraların.
 Bu تنها derelerin, bu vahşi kayaların
 Görmediği gün yoktur sürü peşinde bizi,
 Her gün aynı pınardan doldurur destimi-
 zi
 Kırlara açılırız çingiraklarımızla...

Kemalettin KAMU**5. Dramatik Şiir**

Dramatik konuları işleyen şiir türüdür.
 Genellikle acıklı, hüznü olayları
 anlatan harekete dayalı, manzum tiyatro
 yapıtlarıdır.

Gelinlik Kızın Ölümü

Salâ verilirken kalktık kahveden,
 Cumaydı, yılın en beklemiş günü,
 Yemeni gibi üstünde tabutun,
 Gölge veren ağaçsız bir gökyüzü.
 Kızın babası yanımızda, boyu uzun,
 Zayıf, ağzında mırıltılar.

Melih Cevdet ANDAY**6. Satirik Şiir**

Toplum hayatındaki bozuklukları, dü-
 zen-sizlikleri; yöneticilerin beceriksizlikle-
 rini, insan hayatındaki zaafların, kişilerin
 beğenilmeyen ve istenmeyen yönlerini eleş-
 tirmek amacıyla yazılan şiirlerdir. Güldürü
 unsuru katılarak dile getirilen bu tür şiirlerde
 didaktik bir yön de bulunabilir ancak bilgi
 vermeyi, bir bilgiyi öğretmeyi amaçlamadı-
 ğı için bu şiirler, didaktik şiirden ayrı bir tür
 olarak kabul edilir. Divan şiirindeki hicivler,
 halk şiirindeki taşlamalar ve modern şiirdeki
 yergiler bu türün örnekleridir.

Adamın Biri

Çifte koştüğün öküzler,
 Senin kadar yorgun değil kardeş!
 Sen ki kış ve yaz düşünceli
 Sen ki kış ve yaz yalınayak!

Cahit KÜLEBİ

11. Okuduğunuz “Gece”, “Bu Vatan Kimin” ve “Ben Sana Mecburum” şiirlerinin konusuna göre türlerini belirleyiniz.

Şiir Adı	Konusuna Göre Türü
Gece	
Bu Vatan Kimin	
Ben Sana Mecburum	

Manzume ve Şiir

Ölçülü ve uyaklı söz dizisine nazım denir. Nazım biçiminde yazılmış eserlere “manzum eser”, kısa nazım parçalarına da “manzume” denir. Estetik kaygı taşıyarak yazılan nazım parçalarına (manzumelere) ise şiir denir. Her şiir bir manzumedir ancak her manzum eser şiir değildir. Şiirler muhatabında güzellik duygusu uyandıran, kelimelere yan ve mecaz anlamlar kazandıran, ses ve söyleyiş özellikleri ile büyümlü bir havası olan edebî metinlerdir. Şiiri, düzyazıdan ayıran özellik ölçü, mısra, ahenk gibi unsurlara sahip olmasıdır.

1. Metin

OTEL ODALARI

Bir merhamettir yanan, daracık odaların

İsli lâmbalarında, isli lâmbalarında

Kulak verin ki zaman, tahtayı kemiriyor,

Tavan aralarında, tavan aralarında.

Ağlayın âşinasız, sessiz can verenlere,

Otel odalarında, otel odalarında

Necip Fazıl Kısakürek

2. Metin

SEYFİ BABA

Geçen akşam eve geldim. Dediler:

Seyfi Baba Hastalanmış, yatıyormuş

Nesi varmış acaba?

- Bilmeyiz, oğlu haber verdi geçerken bu sabah.

- Keşki ben evde olaydım... Esef ettim, vah vah!

Bir fener yok mu, verin... Nerde sopam? Kız çabuk ol!

Gecikirsem kalırım beklemeyin... Zira yol hem uzun, hem de bataktır...

Mehmet Akif Ersoy

1. metin şiir, 2. metin ise manzumedir. “Otel Odaları” şiirinde şair yalnızlık temasını işlemektedir. Bu şiirde bireysellik, duygusallık ve çağrışım vardır. “Seyfi Baba” ise 1. metnin aksine bir olay anlatılmaktadır. Seyfi Baba hastadır ve şair onun hastalığının sebebini merak etmektedir. Bunun üzerine onu ziyaret etmeye karar verir. Söz konusu olay bu metinde, hikâyelerde olduğu gibi düzyazı (nesir) hâlinde değil de dizeler hâlinde (nazım) ve kafiyeli, uyaklı bir şekilde anlatılmaktadır. İşte böyle olay ağırlıklı yazılara manzum hikâye denmektedir. Tıpkı hikâyelerde olduğu gibi manzumelerde de olay örgüsü, şahıs,

zaman, mekân unsurları görülür. Manzume ile şiir arasındaki benzerlik farklılıklar şunlardır:

Benzerlikler	<ul style="list-style-type: none"> • Her ikisi de dizeler hâlinde yazılır. • Her ikisinde de ahenk ve ritim unsurları (ölçü, kafiye, redif...) kullanılır.
Farklılıklar	<ul style="list-style-type: none"> • Şiirlerde olay örgüsü ve öğretici özellik yoktur ancak manzumelerde öğretici özellik bulunur, yaşanmış ya da yaşanabilecek bir olay vardır. • Manzume, anlatmaya bağlı edebî metinler içinde sayılırken şiir coşku ve heyecan dile getiren metinlerdendir. • Kelimeler, manzumelerde genellikle gerçek anlamları ile kullanılırken şiirde yan ve mecaz anlamda kullanılır. • Manzumeler nesir şekline dönüştürülebilir ancak şiirler dönüştürülemez.

Dünya Edebiyatından Şiir Örneği İle Türk Şiiri Örneği Karşılaştırması

<p>Aşk Ki Sevgili Kızım...</p> <p>Aşk ki sevgili kızım, aynaya benzer en çok, Bakmaya bayılırlar güzel ve şık bayanlar Baktıkça düş kurarlar, mutlu olurlar. Aynadaki görüntüleri büyüler onları, Kötülükten, günahıtan arınır yürekleri Ruhları saydam beyaz bir sayfaya can atar. Sakın inmeye kalkma yoksa ayağın kayar, Tutunacak dal yoksa uçurum bekler seni Direnemezsen kapılır kaybolursun girdapta, Aşk ki güzeldir kızım, saf ama ölümlüdür Senin gibi küçük yaşta akıntıya kapılanlar Kendi yansımalarını görür, yunar, boğulur.</p> <p>Victor Hugo, Çev: Tozan Alkan</p>	<p>Ben Sana Mecburum</p> <p>ben sana mecburum bilemezsin adını mih gibi aklımda tutuyorum büyüdükçe büyüyor gözlerin ben sana mecburum bilemezsin içimi seninle ısıtıyorum</p> <p>ağaçlar sonbahara hazırlanıyor bu şehir o eski istanbul mudur karanlıkta bulutlar parçalanıyor sokak lambaları birden yanıyor kaldırımlarda yağmur kokusu ben sana mecburum sen yoksun ...</p> <p>Attilâ İLHAN, ben sana mecburum</p>
---	---

Önceki bölümlerde okuduğunuz Attilâ İlhan'ın "Ben Sana Mecburum" şiirinden alınan bu parça ile "Aşk Ki Sevgili Kızım..." şiirini tema, nazım birimi, nazım türü, ahenk, dil ve anlatım bakımından karşılaştırınız.

	Aşk Ki Sevgili Kızım...	Ben Sana Mecburum
Tema		
Nazım birimi		
Nazım türü		
Ahenk		
Dil ve anlatım		

Dil Bilgisi

Sıfatlar (Ön Adlar)

“Bu kitap, destanlardan günümüze ulaşmış, özgün metinler içeriyor.” cümlesinde “kitap, metin” isimlerinin önlerine getirilen “bu, özgün” kelimeleri bu isimleri nitelik ve nicelik yönünden tamamlanmıştır. “Bu kitap”, “özgün metinler” kelime gruplarında olduğu gibi; isimlerden önce gelerek onların anlamlarını sayı, renk, durum, hareket, biçim, yer, işaret ve soru yönlerinden tamamlayan; onları niteleyen ve belirten kelime ve kelime gruplarına sıfat denir. Nesnelerin birbirinden farklarını göstermek için kullanıldıklarından sıfatlar çok önemlidir.

Sıfatların Özellikleri

1. Sıfatlar cümlede tek başlarına görev yapamaz, bir kelimenin sıfat olabilmesi için bir ismin önüne gelerek onunla tamlama kurması gerekir. Sıfat ve isimlerin oluşturdukları bu kelime grubuna da sıfat tamlaması denir. Örneğin; “Küçük kız giderken dönüp annesine el salladı.” cümlesindeki “küçük” kelimesi “kız” isminin önüne gelerek onunla tamlama kurduğu için sıfattır.

Renkli bir hayatı vardı.

sıfat sıfat isim

Eski kitaplarımı kütüphaneye bağışladım.

sıfat isim

2. Sıfatlar, niteleme ve belirtme görevli olduklarından çekim eklerinden birini alamaz. Sıfatlar, çekim eki alırsa isimleşir:

Yoksullara yardım edelim.

Fabrikalar yeşili yok etmesin.

Küçüğüm, üniversiteden mezun oldu.

Uyarı: Sıfatlar çekim eki almadan da isim gibi kullanılabilir:

İhtiyar adam geldi.

sıfat isim

İhtiyar geldi.

isim

3. Sıfat olarak kullanılan çoğu kelime bir kavramın karşılığıdır. Örneğin; “Mavi”, bir renk ismidir; “iki” sayı ismidir. Ancak bu kelimeler isimlerin özelliklerini bildirecek duruma gelirse sıfat olur. “Mavi gözlerine bayıldım.” cümlesinde “mavi”, “göz” isminin rengini bildirdiğinden sıfattır.

4. Sıfatlar; fiillerden, fiilimsilerden veya başka sıfatlardan önce gelip onların anlamını pekiştirir ya da onların anlamını daraltırsa zarf olur. “Bu sene de sınavlara iyi hazırlanmamışsın!” cümlesinde “iyi” kelimesi “hazırlan-” fiilinden önce zarf görevinde kullanılmıştır.

Çözümlü Örnek Soru

Çok genç yaşlarda çıkardığı ilk romanından itibaren benzersiz üslubu, yaşayışı, sert tavırları ve bağımsız yazarlığıyla, attığı her adımda tartışmalar yarattı.

Bu parçada altı çizili kelimelerden kaç tanesi sıfat görevindedir?

- A) 1   B) 2   C) 3   D) 4

Çözüm: Bu parçada “genç, ilk, sert ve her” kelimeleri önüne geldikleri isimleri niteledikleri ya da belirttikleri için sıfat; “yazarlık” kelimesi ise “yazarın yaptığı iş”i karşıladığı için isim görevindedir. **Cevap: C**

Çözümlü Örnek Soru

“Kısa” kelimesi, aşağıdakilerin hangisinde “Kısa zaman içinde bize yetiştii.” cümlesinden farklı bir görevde kullanılmıştır?

- A) Tatilde yaşadıklarını arkadaşlarına kısa bir yazıyla anlattı.
- B) Kısa oyunlar çocukları neşelendiriyor.
- C) Boğazından kısa kısa ay sonunu getiriyordu.
- D) Kısa bir ara verildi toplantıya.

Çözüm

“Kısa” kelimesi soru kökünde verilen cümlede sıfat görevindedir. A, B ve D seçeneklerinde sıfat, C seçeneğinde ise zarf görevinde kullanılmıştır. Bu yüzden soruda istenen farklı görevdeki kelimenin C’de olduğu görülür. **Cevap: C**

1. Uygulama

Aşağıdaki yargılar doğruysa yay ayraç içine (D), yanlışsa (Y) yazınız.

Birden fazla sıfat bir isimi niteleyebilir. (...)

Bir sıfat birden fazla ismi niteleyemez. (...)

İsimlerden önce gelerek onları niteleyen ve belirten kelimelere sıfat denir. (...)

Sıfatlar tek başına kullanıldığında isimleşir. (...)

Sıfatlar isimler gibi çekim eki almaz. (...)

2. Uygulama

Aşağıdaki atasözlerinde yer alan sıfat görevli kelimeleri bulunuz.

Ağır kazan geç kaynar. (_____)

Tatsız aşı tuz neylesin, akılsız başa söz neylesin. (_____)

Karga yavrusuna bakmış, “Benim ak pak evladım!” demiş. (_____)

Hayırlı komşu, hayırsız akrabadan iyidir. (_____)

Kurtlu baklanın, kör alıcısı olur. (_____)

Her vaktin bir padişahı var. (_____)

Allah sağ eli sol ele muhtaç etmesin. (_____)

İki testi çarpışınca biri kırılırsa biri çatlar. (_____)

Yarım hekim candan eder, yarım hoca dinden eder. (_____)

Hangi gün vardır akşam olmadık? (_____)

A. SIFAT ÇEŞİTLERİ

Niteleme Sıfatları

Niteleme sıfatları isimlerin durumlarını, biçimlerini, renklerini ve unvanlarını bildirir:

a.İsmin durumu	b.İsmin biçimi	c.İsmin rengi	d.İsmin unvanı
İyi dergi	Düz yol	Beyaz gül	Avukat Hasan
Tatlı dil	Yuvarlak masa	Siyah saç	Nasrettin Hoca

Uyarı: Niteleme sıfatları isimlere sorulan “Nasıl” sorusunun cevabıdır. “Nasıl yol?”, “Düz yol.”

Niteleme Sıfatlarının Özellikleri

- Genellikle karşıtları vardır: güzel-çirkin, uzun-kısa, temiz-kirli gibi.
- Kişilerin rütbe, makam, meslek gibi toplumsal durumlarını bildiren unvan sıfatları isimden önce veya sonra kullanılabilir: Sinan Öğretmen ya da Öğretmen Sinan gibi...
- Niteleme sıfatları bir isme yöneltilen nasıl sorusunun cevabıdır: Nasıl insan? -Dürüst insan

ç.Niteleme sıfatları fiil veya fiilimsiye yönelik olduğunda, niteleme zarfı olur: O konuyu, güzel anlattı.

d.Niteleme sıfatları genellikle soyut kavramlardır; ancak sıfat isimleştiğinden bu soyut özellik somuta dönüşür:

Kötü insanlardan uzak dur.(soyut)

Kötülerden fayda gelmez. (somut)

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde bir isim birden fazla sıfatla nitelenmiştir?

- Duygu yüklü dakikalar, saatler, günler geçirmişlerdi.
- Bu içtenlikli davranış hepsini ağlatmıştı.
- Sessiz, akıllı, uslu çocuklardı hepsi.
- Bu çocuklara hiçbir soru soramazdım.

Çözüm: Cümleleri incelediğimiz zaman, A seçeneğinde “duygu yüklü” sıfatının birden fazla ismi nitelediğini, B seçeneğinde belirtme ve niteleme sıfatlarının birlikte kullanıldığını, D seçeneğinde belirtme sıfatlarına yer verildiği, C seçeneğinde ise “çocuklar” isminin “sessiz, akıllı, uslu” sıfatları tarafından nitelendiğini görürüz. **Cevap: C**

3. Uygulama

*Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında;
Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
Yolumun karanlığa saplanan noktasında,
Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum.*

Bu dizelerdeki niteleme sıfatları aşağıda boş bırakılan yere yazınız.

.....
.....
.....

Belirtme Sıfatları

İsimleri gösterme, belirsizlik, sayı ve soru yoluyla belirten sıfatlardır. Dörde ayrılır:

1. İşaret (Gösterme) Sıfatları

Varlıkların, nesnelerin yerlerini işaret yoluyla belirten sıfatlardır: bu, şu, o; böyle, öyle, şöyle; öteki, beriki; öte, beri; diğer, işte...

İşaret Sıfatlarının Özellikleri

- “Bu” en yakındaki varlık için, “şu” biraz daha uzaktaki varlık için, “o” daha uzakta olan varlık için kullanılır.
- “Bu, şu, o” kelimeleri ismi belirttiğinde sıfat, isim yerine kullanıldığında zamir olur.
- “Böyle, öyle, şöyle” kelimeleri ismi belirttiğinde sıfat; eyleme ve eylemsiye yönelik kullanıldığında zarf olur; çekim eki alarak isim yerine kullanıldığında zamir olur:

Böyle iş mi olur?

sıfat

Bu soruları şöyle çözmelisin.

zarf

Öylesini bugüne kadar hiç görmedim

zamir

- Öteki ve beriki kelimeleri ada yönelikse sıfat, isim yerine kullanılmışsa zamir olur:

Öteki, bugün beriki odada yatacak.

zamir

sıfat

2. Belgisiz Sıfatlar

Varlıkları, kavramları onlara kesinlik kazandırmadan, yani, aşağı yukarı belirten sıfatlardır: bir, biraz, çoğu, kimi, birçok, hiçbir, bütün, tüm, birkaç, bazı, birtakım, her, nice.

Belgisiz Sıfatların Özellikleri

- a. Bir kelimesi ismin sayısını belirterek isme sorulan “Kaç?” sorusuna yanıt veriyorsa sayı sıfatı, ismi “herhangi” anlamıyla ona kesinlik kazandırmadan belirtiyorsa belgisiz sıfat olur:

Dolmuşta bir kişilik yer kaldı. Sıcak bir havada yola çıktık.

sayı sıfatı

belgisiz sıfat

- b. “Her” kelimesi yalnızca belgisiz sıfattır: Verilen her işi yaparım.
- c. Belgisiz sıfat olarak kullanılan kelimeler çekim eki alırsa zamirleşir: Bazıları yine geç kaldı.
- ç. “Biraz” kelimesi eyleme yönelik ise zarf olur: Biraz da çalışalım.

3. Sayı Sıfatları

İsimleri sayı yoluyla belirten sıfatlardır. Dörde ayrılır:

- a. Asıl Sayı Sıfatları

İsimlerin sayısını belirtir ve isimlere sorulan “Kaç?” sorusunun yanıtıdır:

– Kaç kilo elma istersiniz? – On kilo elma istiyorum.

- b. Sıra Sayı Sıfatları

İsimlerin sıralarını, derecelerini belirten sıfatlardır. “-nci” ekiyle yapılır: Birinci katta oturuyordu.

- c. Üleştirme Sayı Sıfatları

Varlıkların ayrıldığı eşit bölümleri anlatır. Sayılara getirilen “-ar , -er” ekiyle yapılır: İkişer gömlek dağıttık.

- ç. Kesir Sayı Sıfatları

Eşit parçalara ayrılan bir bütünün belli bölümlerini gösteren sıfatlardır. İki sayıyla kurulur ve birincisi de eki alır: Şirkette yüzde elli hissesi var.

Çözümlü Örnek Soru

(I) Yazar, yirmi beş yıllık meslek yaşamında edindiği izlenimleri okurlara duyurmak istemiş. (II) Mesleğinin sorunlarını, iyi ve kötü yanlarını dile getirmeye çalışmış. (III) Çok akıcı bir dili var. (IV) Kişilerin belirleyici özelliklerini en ince ayrıntılarına değin, somut bir biçimde yansıtmış.”

Bu parçadaki numaralanmış cümlelerin hangisinde, sayı sıfatı kullanılmıştır?

- A) I   B) II   C) III   D) IV

Çözüm: Birinci cümlede “yirmi beş yıllık meslek yaşamı” tamlamasında “yirmi beş yıllık” sayı sıfatıdır. **Cevap: A**

4. Soru Sıfatları

İsimleri soru yoluyla belirten sıfatlardır.

Kaçıncı sayfayı anlamadınız?

Soru Kelimesi   +   İsim   =   Soru Sıfatı

Kaçıncı   +   Sayfa   =   Kaçıncı

Soru Sıfatlarının Özellikleri

- a. Soru sıfatları cümleyi genellikle soru cümlesi yapar:

Hangi türlerde yazmaktan hoşlanırsınız? (Soru cümlesi)

Dinletiyeye kaç kişinin geleceği bilmiyorum. (Soru cümlesi değil)

- b. Bir cümlede soru sıfatı olduğu halde soru anlamı soru sıfatıyla değil de mi soru edatıyla sağlanabilir.

“Hangi gün gelemediğini mi sordu?” cümlesinde soru anlamı “mi” soru edatıyla sağlanmıştır.

- c. Ne kadar kelimesi isme yönelikse soru sıfatı eyleme ya da eylemsiye yönelikse soru zarfı çekim eki alırsa soru zamiri olur.

Günlük ne kadar su içersiniz?

sıfat

Yolculuk için ne kadar harcadınız?

zamir

Bu meyvelerin ne kadarını alacaksınız?

zamir

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerin hangisinde soru anlamı sıfatla sağlanmıştır?

- A) Kaçımız yarın konuşacağız? B) Kaçar kaçar yürüyelim?
C) Neredeki satılıkmış? D) Hangi yol daha kısa?

Çözüm: Verilen cümlelerde soru anlamı, A ve C seçeneklerinde soru zamiriyle, B seçeneğinde soru zarfıyla, D seçeneğinde ise soru sıfatı ile sağlanmıştır. **CEVAP: D**

4. Uygulama

Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sıfatların türlerini karşılarına yazınız.

Ahmet Hâşim Türk şiirine birçok yenilik getirmiştir. (_____)

Şiirlerinde kendine has bir estetik anlayışı vardı. (_____)

Hâşim'in güzel şiirleri en azından on beş yıllık bir çalışmanın mahsulüdür. (_____)

Şiiri, ince bir dil yapısı olarak kabul ederdi. (_____)

Böyle zengin şiir dünyasına az rastlanır. (_____)

Deneme alanındaki bu yazıları estetik bakımdan şiirleri kadar değerlidir. (_____)

Basmakalıp fikirler insan düşüncesini uyuşturur. (_____)

Q günün benim için en büyük nimeti, onu yakından görmem olmuştur. (_____)

Mart güneşi, uzviyette yatan bütün yılanları uyandırıyor. (_____)

Ünlü şair hangi yıl vefat etmiştir? (_____)

Şairi ölümünün seksen dördüncü yılında anacağız. (_____)

B. YAPILARINA GÖRE SIFATLAR

Sıfatlar da isimler gibi yapı bakımından basit, türemiş ve birleşik olmak üzere üçe ayrılır:

1. Basit sıfat: Herhangi bir yapım eki almamış ve başka bir kelimeyle birleşmemiş sıfatlardır: kolay soru, temiz gömlek, eski mahalle...

2. Türemiş sıfat: İsim ya da fiil köklerine ve gövdelerine getirilen isim yapım ekleriyle oluşturulmuş sıfatlardır: aydınlık günler, tuzlu yemekler, düşünceli insanlar...

3. Birleşik sıfat: Yapısında birden fazla kelime barındıran sıfatlardır: birkaç sandalye, güler yüzlü adam, çantası mavi kadın...

Uyarı: Birleşik sıfatlar anlamca kaynaşmış birleşik sıfatlar ve kurallı birleşik sıfatlar olarak ikiye ayrılır:

Çözümlü Örnek Soru

Nedir beyaz rengin tüm renklere üstünlüğü? “Bütün renkler aynı hızla kirleniyordu. Birinciliği beyaza verdiler” der Özdemir Asaf... Bir kez giyilir o beyaz giysiler, akşama kalmaz toza, toprağa, çamura bulanır. Bu yüzden az giyilir, bu azlıktan ötürü anılarda büyüktür yeri, derindir, anlamlıdır. Tüm çocukluk yaşar bir beyaz pantolonda, bir beyaz ceket... Hele yakaları mavi çizgili gömlek ise paçalar da bolsa, başta da denizci kepi varsa...

Bu parçada altı çizili kelimelerden hangisi yapıcı birleşik sıfattır?

- A) Tüm
- B) Bütün
- C) Beyaz
- D) Mavi çizgili

Çözüm: Soruda yapıcı birleşik sıfatın olduğu seçenek soruluyor. A,B ve C seçeneklerindeki sıfatlar yapıcı basittir. D seçeneğinde ise “mavi çizgili” sıfatı, “mavi çizgi” sıfat tamlamasına -li eki getirilerek birleşik sıfat yapılmıştır. Bu yüzden “ mavi çizgili “ sıfatı soruda istenilen yapıya uygun bir sıfattır. **Cevap: D**

Anlamca kaynaşmış birleşik sıfatlar: İki kelimenin kalıplaşarak birleşmesinden oluşan sıfatlardır: biraz sabır, birtakım elbise, boşboğaz çocuk,

Kurallı birleşik sıfatlar: Bu tür bileşik sıfatlar farklı yollarla yapılabilir:

- a. Sıfat tamlamalarına -li eki getirilerek: Sarı saçlı çocuk
- b. Sıfat tamlamalarında isimle sıfatın yerleri değiştirildikten sonra isme -i , -si iyelik eklerinden biri getirilerek: Kırmızı elbise > elbisesi kırmızı kız
- c. Asıl sayılarla kurulmuş sıfat tamlamalarına -lik eki getirilerek: iki günlük iş
- ç. Sıfat-fiillerden önce iyelik eki almış bir isim kullanılarak: hayallerini gerçekleştirmiş öğrenciler
- d. Bir sıfatı durum eki almış bir isimle tamlayarak: evine bağlı adam

C. SIFATLARDA PEKİŞTİRME

Anlatımı çekici hâle getirmek, sıfatların anlamlarını güçlendirmek, kuvvetlendirmek amacıyla sıfatlarda pekiştirme yapılır. Bu tür sıfatlara pekiştirilmiş sıfat denir. Sıfatlarda pekiştirme çeşitli yollarla yapılır.

1. Bir sıfatın ilk iki sesine “m, p, r, s” ünsüzlerinden biri eklenip, oluşan hecenin o sıfatın başına getirilmesiyle oluşur. Ünlüyle başlayan sıfatlarda ilk ünlüye “m, p, r, s” ünsüzlerinden biri eklenir: beyaz>bembeyaz, temiz>tertemiz...

Uyarı: Bazı pekiştirme sıfatları bu kurala uymaz: sapasağlam, yapayalnız, çırılçıplak, çepeçevre...

2. Tekrar yoluyla da anlam kuvvetlendirilebilir. Tekrar edilen kelimeler arasına “mi” soru eki de konabilir: yüce yüce dağlar, büyük büyük evler, yalan yanlış haberler, güzel mi güzel manzara...

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerin hangisinde pekiştirilmiş sıfat yanlış yapılandırılmıştır?

- A) Tatlı mı tatlı bir gülüşü vardı.
- B) Bu aralar yapyalnız bir adam oldu.
- C) Saatler sonra eğri büğrü bir yola çıktık.
- D) Koca koca adamlar pamuk şekerini yiyordu.

Çözüm: B seçeneğinde kullanılan “yapyalnız” pekiştirilmiş sıfatı “yapayalnız” şeklinde yapılandırılmalıydı. **Cevap: B**

Ç. SIFATLARDA KÜÇÜLTME

Sıfatlara “-cik, -çe, -(i)msi, -(i)mtırak” ekleri getirilerek küçültme yapılabilir: genişçe bir oda, ekşimsi elma, daracık oda, mavimtırak çanta...

Sıfatlarla İlgili Aşağıdaki Çoktan Seçmeli Soruları Cevaplayınız

1. Aşağıdakilerin hangisinde, bir ismi belirten veya niteleyen bir kelime kullanılmamıştır?

- A) Çağımızda gelişmiş ülkeler, sanata verdikleri önemle büyük kazançlar elde etmişlerdir.
- B) En eski çağlardan bu yana topraklarımız sanat eserleriyle donanmıştır.
- C) Atatürk, cumhuriyetin kuruluşundan beri sanata ve sanatçıya hep önem vermiştir.

D) Bugün birçok sanatçımız özgün yapıtlarıyla dış ülkelerde tanınmaktadır.

2. “Bu” kelimesi aşağıdakilerden hangisinde sıfat olarak kullanılmıştır?

- A) Ben de öyle bir resim çektirmiştim bu yazlıkta.
- B) Öz yaşamından alınmış bu öyküleri herkes benimseyerek okur, sever, anlar...
- C) Yazarın kavgalarını, umutlarını, umutsuzluklarını tanıyoruz bu mülakatında.
- D) “Yok, bu olmaz, bunu yapmaz, yapamaz!” diyor.

3. (I) İlk öykülerini dergilerde yayımlamaya başladığı zaman yirmi yaşındaydı. (II) Bu öykülerinde sıfatlardan, söz sanatlarından kaçınan yalın dili ve ayrıntıları gözlemlemedeki ustalığı ile dikkati çekti. (III) Yazın yaşamı boyunca ülkesinin insanlarından söz etti. (IV) Çağ dışı olaylara karşı savaştırmaktan bir an geri durmadı, bu savaşını öykü türünün sınırları içinde kalarak gerçekleştirdi.

Bu parçada numaralandırılmış cümlelerin hangisinde, yapıcı birleşik bir sıfat kullanılmıştır?

- A) I
- B) II
- C) III
- D) IV

4. Aşağıdaki cümlelerin hangisindeki sıfat türeten “-ki” eki kullanılmamıştır?

- A) İlkokul çağındaki çocuklar için hikâye kitabı çıkardı.
- B) Kocaman adamsın sen, çocuk değilsin ki!
- C) Bütün gece kitaptaki soruları çözdü.
- D) Millî takım yarınki maça iyi hazırlandı.

5. Aşağıdakilerin hangisinde altı çizili sıfat “yapıcı” diğerlerinden farklıdır?

- A) Hepimiz için heyecanlı bekleyiş başlamıştı.
- B) Ünlü yazarı beklerken her kafadan bir ses çıkıyordu.
- C) Akşama doğru büyük salon yavaş yavaş doldu.
- D) Dilâver Bey altıya doğru sırtında rengi atmış lâcivert elbisesi çıkageldi.

6. Pekiştirme sıfatları, bir sıfatın birinci ünlüsünden sonra m, p, r, s seslerinden uygun olanının getirilmesiyle oluşur.

Aşağıdakilerin hangisinde pekiştirme sıfatı bu kurala aykırı oluşmuştur?

- A) Tezgâhtaki capcanlı balıkları görünce alası geldi.
- B) Bu tertemiz havada yürüyüş yapmak iyi geldi.

C) Yapayalnız yıllardan sonra ailesine kavuşmuştu.

D) Üniversiteye yazıldı yazılalı büsbütün değişti.

7. Hüseyin Rahmi'nin etkisi, başarısı; öyküde değil, romandadır. Bu yüzden en tanınmış romanlarının giriş bölümlerinde canlandırdığı konuşmalı bölümler gibi hatırlanması her zaman olarak içinde bulunan ancak birkaç öykü örneği vardır derlemelerinde: "Ecir ve Sabır", "Tosun", "Misafir", "Tövbeler Tövbesi", "Kedi Yüzünden".

Bu parçada aşağıdaki sıfat türlerinden hangisine örnek yoktur?

A) İşaret sıfatı

B) Niteleme sıfatı

C) Sayı sıfatı

D) Belgisiz sıfat

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma

Şiir, duygu ve düşüncelerin kelimelerle kısa ve yoğun bir şekilde ifade edilmesidir. Bir başka ifadeyle şiir, şairin sesidir. İyi şiir yazmanın ve iyi şair olmanın yolunun dilin inceliklerini bilmek ve dili iyi kullanmak olduğunu ve şiirde kullanılan her kelimenin yerli yerinde kullanılması gerektiğini unutmayınız. Şairin insana özgü bir gerçekliği muhataplarında güzellik duygusu uyandıracak şekilde anlattığını, üzerinde yaşadığı dünyada yaşanan ve hayal edilen gerçekliği yorumlayarak değiştirdiğini, dil ile yeniden anlamlandırdığını göz önünde bulundurarak; siz de aşağıda yazma sürecinin uygulama bölümünde verilen "Çoban Çeşmesi" şiirinden esinlenip bir dörtlük yazmaya çalışınız.

b. Yazma Sürecini Uygulama

Çoban Çeşmesi şiirini daha önceki bölümlerde öğrendiğiniz hususlara dikkat ederek ta-

mamlayınız. Yazma çalışmalarınızda şiir türüyle ilgili bilgilerinizi hatırlayınız ve bunları kullanınız. Taslak şiirinizi oluşturduktan sonra gözden geçiriniz. Yazdığınız şiiri arkadaşlarınıza okuyunuz.

Çoban Çeşmesi

Derinden derine ırmaklar ağlar,
Uzaktan uzağa çoban çeşmesi,
Ey suyun sesinden anlıyan bağlar,
Ne söyler şu dağa çoban çeşmesi.

Faruk Nafiz ÇAMLIBEL

.....
.....
.....
.....

SÖZLÜ İLETİŞİM

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Yüzyıllardan beri insanlar duygularını şiir yoluyla dile getirmişlerdir. Cahit Sıtkı Tarancı “Şiir, sözcüklerle güzel biçimler kurmak sanatıdır. Ama sözcük nedir? Bir anlam, bir çağrışımlı, bir gölgesi, hatta bir rengi ve tadı olan nesnedir. Sözcük insanoğlundan haber verir. Sözcük boş bir kalıp değildir. Ozanın duyguları, düşünceleri hayalleri, dünya görüşü, felsefesi, kişiliği, her şeyi şiirde belli olur. Sözcükleri tanımak, sevmek, okşamasını bilmek gerek. Hangi sözcük hangi sözcükle yan yana geldiğinde nasıl bir ışık ortaya çıkar? Bunu bilmek gerek.” der.

Ahmet Haşim’e göre de şair ne bir gerçek habercisi, ne bir güzel ve etkileyici konuşan insan, ne de yasa koyucudur. Şairin dili, “düzyazı” (nesir) gibi anlaşılacak için değil, fakat duyulmak üzere var olmuş, müzik ile söz arasında, sözden çok müziğe yakın ortalama bir dildir. “Düzyazı”da biçimin (üslup) oluşması için zorunlu olan öğelerden hiçbiri şiir için söz konusu olamaz. Şiir ile düzyazı, bu bakımdan birbiriyle yakınlığı ve ilgisi olmayan, ayrı düzenlere bağlı, ayrı alanlarda, ayrı boyutlar ve biçimler üzerinde yükselen, ayrı iki yapıdır. Düzyazının doğurucusu akıl ve mantık; şiirin ise algılama alanları dışında gizlerin ve bilinmezlerin geceleri içine gömülmüş, yalnız aydınlık sularının ışıkları, zaman zaman duyularımızın ufuklarına yansıyan kutsal ve adsız kaynaktır.

Şiir okumak okura ne kazandırır? Şiir okumak, ezberlemek, özellikle yaşa ve ilgiye uygun şiirler ezberlemek, insana ruhen ve bedenen çok faydalıdır. Şiir insanın duygularını ortaya çıkarır. Kimi zaman insanın yüzü kızarır kimi zaman da size tebessüm ettirir, içini ısıtır. Ayrıca kişinin edebî zevkini, hayal gücünü, zihnini de geliştirir.

b. Sözlü İletişim Sürecini Uygulama

Beğendiğiniz şiirlerden oluşan bir şiir defteri hazırlayınız ve bu şiirleri çevrenizdeki kişilere okuyunuz.

ÖZET

Şiir; muhatabında yoğun duygu ve heyecan uyandıran, ahenkli bir söyleyişe sahip, yan anlam bakımından zengin edebî metinlere denir. Bunlar, sanat değeri taşıyan manzumelerdir. Ölçülü ve uyaklı söz dizisine **nazım** denir. Nazım biçiminde yazılmış eserlere “**manzum eser**”; kısa nazım parçalarına da “**manzume**” denir. Şiirler ile şairleri arasında kuvvetli bir bağ bulunduğundan şairlerin hayatları, duygularından ayırmak neredeyse imkânsızdır. Şairlerin şiirlerinde kullandıkları takma adlara **mahlas** denir. Şiirde şair tarafından kurgulanmış; konuşan, şairin sesini ve söyleyişini emanet ettiği “kişi/varlığa **söyleyici** denir.

Şiiri oluşturan her birim temayı destekleyen bir düşünceyi, duyguyu, hayali; olayı, durumu dile getirir. **Tema**; şiirdeki ana duygudur. **Konu** ise temanın kişi, yer ve zaman bakımından sınırlandırılmış, somutlaştırılmış hâlidir.

Şairler, üzerinde yaşadığı dünyada yaşanan ve hayal edilen bir gerçekliği yorumlayarak değiştirir, dil ile yeniden anlamlandırır ve şiirdeki **edebî gerçekliği** yaratır.

Birimlerin bir tema etrafında belli bir düzene göre bir araya gelmesiyle oluşan bütünlüğe **şiirin yapısı** denir. Şiirin yapısı **nazım birimi**(dize, beyit, bent, dörtlük) ve **nazım biçimidir**. Nazım biçiminin konusuna göre çeşidine de **nazım türü** denir. Şiirlerin yapısı yazıldığı dönemin sanat zevkine ve anlayışına göre değişir.

Şiiri diğer edebî türlerden ayıran en önemli özelliklerden biri de **ahenk** tir. Çünkü kelime ve kelime grupları dil bilgisi kurallarından çok şiire özgü söyleyişle ahenk etrafında bir araya gelir. Ahenk; dizelerdeki kelimelerin birbiriyle olan uyumudur. Şiirde ahenk; ritim, ses akışı, söyleyiş, ses ve kelime tekrarları ile sağlanır. Ahenksiz şiir olmadığı ve her şiirin kendine özgü bir ahengi olduğu söylenebilir. Ritim, şiirde belirli aralıklarla ortaya çıkan etki, tesir, uyarıcı, vurgu demektir. Şiirde ritmi ölçü, uyak ve redif sağlar.

Dize sonlarındaki yazılışları ve okunuşları aynı, anlamları ve görevleri farklı kelimeler ve eklerdeki ses, hece benzeşmesine **uyak** (kafiye) denir. **Redif** ise dize sonlarında görevleri aynı olan eklerin ya da anlamları aynı olan kelimelerin tekrarlanmasıdır. Günümüz şiirinde halk ve divan şiiri örneklerinde olduğu gibi sistemli bir uyak kullanılmasa da şiire serpiştirilen ve düzenli olmayan ses benzeşmeleri şiirde ahenk oluşturmak için önemlidir.

Uyak çeşitleri şunlardır:

Yarım uyak: Dize sonlarındaki tek ses benzerliğine denir.

Tam uyak: Dize sonlarındaki iki ses benzerliğine denir.

Zengin uyak: Dize sonlarındaki ikiden çok ses benzerliğine denir.

Cinaslı uyak: Dize sonlarında sesleri aynı, anlamları farklı kelimelerle oluşturulur.

Tunç uyak: Uyaklı kelimelerden biri diğerinin içinde aynen yer alırsa buna tunç uyak denir.

Uyaklı dizelerin sıralanışa göre oluşan biçime **uyak örgüsü** denir. Dizelerin dizilişlerine göre uyaklar; düz uyak örgüsü, çapraz uyak örgüsü, sarmal uyak örgüsü, mani tipi uyak örgüsü, mesnevi tarzı uyak örgüsü adını alır.

Şiir türündeki metinler, **lirik** (coşku ve heyecana bağlı) anlatımla oluşturulur. Bu anlatım biçimine bağlı olarak şiirin kendine özgü yapısı, dili, anlatımı ve anlamı ortaya çıkar. Şiir dili, konuşma dilinden hareketle oluşturulan ondan farklı özel bir dildir. Şiir dilinde, günlük dilden farklı olarak sanatsal işlevle birlikte edebî sanat, mazmun ve imge kullanılır.

Edebî sanat, anlatımı zenginleştirmek, renklendirmek ve güçlendirmek için söz ve manaya bağlı anlatım inceliği ve özelliğine denir. Edebiyatımızda kullanılan belli başlı edebî sanatlardan bazıları şunlardır: benzetme, kişileştirme, konuşurma, ad aktarması.

- 1- Benzetme(Teşbih): Aralarında ilgi bulunan iki kavramdan zayıf olanın güçlü olana benzetilmesiyle yapılır.
- 2- İstiare(Eğretileme): Bir sözün benzetme amacıyla başka bir sözün yerine kullanılmasıdır.
- 3- Mecazımürsel (Ad Aktarması/Düz Değişmece): Benzetme amacı güdülmeden, neden sonuç gibi türlü ilişkilerle bir sözün başka bir söz yerine kullanılması sanatıdır.
- 4- Kişileştirme (Teşhis)- Konuşurma (İntak)

Kişileştirme, tabiattaki varlıkları insanlar gibi davrandırma ve canlandırma sanatı; konuşurma ise insan dışındaki varlıkları insan gibi konuşurma sanatıdır.

İmge, şiir dili ile oluşturulan ses ve söz kalıplarına denir. **Mazmun**, bazı özel kavram ve düşüncelerin ifadesinde kullanılan klişeleşmiş söz ve anlatımlara denir.

Türk edebiyatında üç türlü ölçü kullanılmıştır: hece ölçüsü, aruz ölçüsü ve serbest ölçü. **Tekrar**, dize içinde veya dizeler arasında tekrar edilen harf, hece ve kelimelere dayalı bir ahenk unsuruna denir. Bir dize içinde veya devam eden dizeler arasında aynı ünsüzlerin tekrar edilmesine **aliterasyon**, ünlü seslerin art arda tekrar edilmesiyle elde edilen uyuma da **asonans** denir. Şiirimizde sıklıkla başvuru alan ahenk unsurlarından bir diğeri

de kelime ve kelime grupları tekrarlarıdır. Belli aralıklarla kelime gruplarının, dizelerin yinelenmesi ses açısından bir etkileme sağlayıp bir uyum, bir ritim oluşturur. **Nakarat**, dörtlük sonlarında tekrarlanan dizelerin oluşturduğu bir ahenk unsuruna denir.

Konusuna göre şiir türleri; epik şiir, lirik şiir, pastoral şiir, didaktik şiir, dramatik şiir, satirik şiir olmak üzere altı çeşittir.

Lirik şiir, içten gelen heyecanları coşkulu bir dille anlatan duygusal şiir türüdür.

Didaktik şiir, belli bir düşüncüyü aşlamak ya da belli bir konuda öğüt, bilgi vermek, ahlaki bir ders çıkarmak amacıyla öğretici nitelikte yazılan şiirlerdir.

Pastoral şiir, doğa güzelliklerini, orman, yayla, dağ, köy ve çoban yaşamını ve bunlara karşı duyulan özlemleri anlatan şiir türüdür.

Epik şiir, savaş, kahramanlık, yiğitlik ve yurt sevgisi konularını işleyen ya da tarihsel bir olayı coşkulu bir anlatımla işleyen şiirlere denir.

Satirik şiir, toplum hayatındaki bozuklukları, düzensizlikleri; yöneticilerin beceriksizliklerini, insan hayatındaki zaafları, kişilerin beğenilmeyen ve istenmeyen yönlerini eleştirmek amacıyla yazılan şiirlerdir.

Dramatik şiir, acıklı, hüznü olayları işleyen şiir türüdür.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

**1. Bu parçadaki numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdaki yargılar doğruysa yay ay-
raç içine (D), yanlışsa (Y) yazınız.**

- Ölçülü ve uyaklı yazılmış eserlere manzume denir. (...)
- Şiirde söyleyici ile şair aynı kişidir. (...)
- Coşku ve heyecana bağlı metinleri oluşturan birimler bir tema etrafında belli bir dü-
zene göre bir araya gelir. (...)
- İki dizeden oluşan, kendi içinde bağımsız bir yapısı ve anlam bütünlüğü bulunan bi-
rime beyit denir. (...)
- Şiirde ele alınan ana duyguya tema denir. (...)

2. Aşağıda boş bırakılan yerleri uygun kelimelerle doldurunuz.

- Anlatımı zenginleştirmek, renklendirmek ve güçlendirmek için söz ve manaya bağlı
anlatım inceliği ve özelliğine ..... denir.
- Dize sonlarındaki tek ses benzerliğine ..... denir.
- ..... şiirler; savaş, kahramanlık, yiğitlik ve yurt sevgisi konularını işleyen ya da
tarihsel bir olayı coşkulu bir anlatımla işleyen şiirlerdir.
- Ünlü seslerin art arda tekrar edilmesiyle elde edilen uyuma ..... denir.
19. yüzyılda Tanzimat Fermanı'nın ilanıyla divan şiiri, yerini .....
zevk ve anlayışına bırakır.

**3. (I) Eski zamanlardaki mutfak eşyaları orta hâlli bir ailede genellikle aynı araç ve ge-
reçlerden oluşur. (II) Bunlar kapaklı tencere, kazan, sini, güğüm, bakraç, tepsi, kevgir,
kepçe, tava, ibrik, leğen vb. (III) Elimizdeki verilere göre bunların tüm tanımlayıcı
özellikleri boyutlarına, küçük, orta, büyük olmalarına dairdir. (IV) Bunların sayısal
dökümü ve çeşitliliği gelir düzeyini biraz daha ayrıntılı bir biçimde ele almamıza yar-
dımcı olabilir.**

**Bu parçadaki numaralanmış cümlelerle ilgili aşağıdaki yargılar doğruysa yay ay-
raç içine (D), yanlışsa (Y) yazınız.**

- cümlede birden çok sıfat vardır. (...)
- cümledeki sıfatların tamamı bileşik yapıdır. (...)
- cümlede niteleme sıfatı kullanılmıştır. (...)
- cümledeki “bunlar” kelimesi işaret sıfatıdır. (...)
- cümlede isimleri niteleyen ya da belirten üç tane kelime bulunmaktadır. (...)
- cümlede bir sıfat birden fazla ismi nitelemektedir. (...)

4. *Zihnim bu şehirden, bu devirden çok uzakta,
Tanburi Cemil Bey çalıyor eski plâkta.
Birdenbire mes'udum işitmek hevesiyle,
Gönlüm dolu İstanbul'un en özlü sesiyle.*
Yukarıdaki şiirde, söyleyici için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?
A) Vatan hasreti çektiği
B) İstanbul'da olmayı hayal ettiği.
C) İçinde bulunduğu durumdan hoşnut olduğu
D) Musikiden hoşlandığı.
5. **Aşağıdakilerden hangisi şiirde başvurulanan ahenk unsurlarından değildir?**
A) Uyak   B) Ölçü   C) Aliterasyon   D) Mazmun
6. *Şiir dili ile oluşturulan ses ve söz kalıplarına (...) denir.*
Bu cümlede boş bırakılan yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?
A) Mazmun   B) İmge   C) Edebî sanat   D) Eğretilime
7. *Geniş, siyah gölgesi hayatımı kaplayan,
Tepemde kanat germiş bir kartaldır yalnızlık.*
Bu dizelerde görülen edebî sanat aşağıdakilerin hangisinde yoktur?
A) Yârin dudağından getirilmiş / Bir katre alevdir bu karanfil
B) Bozuk bir şemsiye gibi kapanıyor güneş
C) Ellerim bir kanat gibi titrekti / Tutmasam gözümde yaş inecekti
D) Marmara'da her yelken/ Uçar gibi neşeli
8. *Engin ufuklarda ak bulutlar, hep ak bulutlar
Gelir geçerler üzerimden kervan kervan.
Kurumuş tarlakuşunun yuvasında otlar
Eser özlem özlem rüzgâr sana doğru*
Bu dördlükte aşağıdaki şiir türlerinden hangisine özgü bir nitelik vardır?
A) Lirik şiir   B) Pastoral şiir
C) Didaktik şiir   D) Dramatik şiir

9. *Gurbet o kadar acı*

*Ki ne varsa içimde,
Hepsi bana yabancı,
Hepsi başka biçimde!*

Yukarıdaki dördlükten aşağıdaki duyguların hangisi çıkarılamaz?

- A) Özlem
- B) Ayrılık
- C) Pişmanlık
- D) Yalnızlık

10. **Aşağıdakilerden hangisi manzume ve şiir arasındaki farklardan değildir?**

- A) Her ikisinde de ölçü, kafiye, redif kullanılır.
- B) Manzumelerde olay, şiirlerde ise coşku ve heyecan dile getirilir.
- C) Şiirler manzumelere göre çağrışım yönünden çok daha zengindir.
- D) Manzume, anlatmaya bağlı metin; şiir, coşku ve heyecan dile getiren metindir.

11. **Aşağıdakilerden hangisi didaktik şiirin özelliklerinden biri değildir?**

- A) Sade, süssüz ve içtenlik taşıyan bir dille yazılır.
- B) Belli bir konuda öğüt, bilgi vermek vb. amacıyla yazılır.
- C) Çoban ve kır yaşamını, doğa güzelliklerini konu alır.
- D) Bu tarz şiirler duygu değil düşünce ağırlıklıdır.

12. *Yelken, vapur, ne varsa kaçışmış limanlara;*

Yalnız onundu koskoca meydan ve manzara!

Yalnız o kalmış ortada, âsi ve bağı hûn...

Bin mağra ağzı açmış ulurken uzun uzun...

Sezdim, bir âşinâ gibi, heybetli hüznünü.

Bu parça için aşağıdaki yargılardan hangisi söylenemez?

- A) Aruz ölçüsüyle ile yazılmıştır.
- B) 4. dizesinde kişileştirme sanatı yapılmıştır.
- C) İlk iki dize arasında ses benzerliği vardır.
- D) Çapraz uyak örgüsü kullanılmıştır.

13. Dörtnala gelip uzak Asya'dan

Akdeniz'e bir kısrak başı gibi uzanan

bu memleket bizim.

Bilekler kan içinde, dişler kenetli, ayaklar çıplak

ve ipek bir halıya benzeyen toprak

bu cehennem, bu cennet bizim. (Nazım Hikmet Ran)

Yukarıdaki şiirin konusuna göre türü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Lirik şiir
- B) Dramatik şiir
- C) Satirik şiir
- D) Didaktik şiir

14. İnsan bu, su misali kıvrım kıvrım akar ya;

Bir yanda akan benim, öbür yanda Sakarya

Bu dizelerin uyak çeşidi aşağıdakilerden hangisinde doğru verilmiştir?

- A) Yarım uyak
- B) Tunç uyak
- C) Tam uyak
- D) Cinaslı uyak

15. Çakıl

Seni düşünürken

Bir çakıl taşı ısınır içimde

Bir kuş gelir yüreğimin ucuna konar

Bir gelincik açılır ansızın

Bir gelincik sinsi sinsi kanar

Bu dizelerde belli aralıklarla kelime ve kelime gruplarının yinelenmesi ses açısından bir etkileme sağlamakta, bir uyum, bir ritim oluşturmaktadır. Bu durum şiirdeki ahenk unsurlarından hangisine bir örnektir?

- A) Aliterasyon
- B) Asonans
- C) Redif
- D) Tekrar

16. Hani ne bileyim, masal gibi,
Sularla haşır-neşir dal gibi.
Bir okunmamış arzuhal gibi
Sana bir şeyler söyleyebilsem.

Bu dizelerdeki uyak örgüsünün benzeri, aşağıdaki dörtlüklerin hangisinde vardır?

A) Gene benim, şimdi tek başına, sonra beraber. Bir yanım mağrur sağlam, bir yanım gücüme gider. Bir yanımda karşı koyma, bir yanımda ezilmeler. İkili tutkular gibi canıma okuyacak.	B) Biliyorum gölgede senin uyuduğunu Bir deniz mağarası kadar kuytu ve serin Nazların âleminde yumulmuş kirpiklerin Yüzünde bir tebessüm bu ağır öğle sonu
C) Akşamdı, kesti şarkıyı kıyı Geçmiş yıllardan neler anlattı, neler, Banklarda işlek bir mırıltıyı Kışkırtıyordu yumşak gölgeler.	D) Bir uzun sefere çıktı, diyorlar; Gemiye gören var mı? hani deniz? Sen gittin, soframız oldu târumar; Doğan günü yadırgıyor hâlimiz.

17. Benim her derdime sen ortak oldun
Ağlarsam ağladın gülersem güldün
Sazım bu sesleri turnadan mı aldın
Pençe vurup sarı teli sızlatma

Bu dörtlükle ilgili aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- A) “ol-”, “gül-”, “al-” kelimeleri arasında tam uyak vardır.
B) Redif kullanılmıştır.
C) Hece ölçüsü kullanılmıştır.
D) 5 + 6 duraklıdır.

18. I. Şiiri oluşturan dize ya da dize kümelerine nazım birimi denir.
 II. Bir şiirin türü; uyak örgüsüne, nazım birimine, ölçüsüne ve göre aldığı biçimdir.
 III. Türk şiirinde “sevgilinin boyu” yerine “servi” kelimesi kullanılır. Bazı özel kavram ve düşüncelerin ifadesinde kullanılan bu tür klişeleşmiş söz ve anlatımlara mazmun denir.
 IV. Dize sonlarında yinelenen aynı görev ve anlamdaki ek ya da kelimelere “uyak” denir.

Yukarıdaki numaralanmış cümlelerin hangilerinde bilgi yanlışı vardır?

- A) I-II.   B) II-III.   C) I-III.   D) II-IV.

19. *Biliyorum sana giden yollar kapalı*

Üstelik sen de hiç bir zaman sevmedin beni

Ne kadar yakından ve arada uçurum;

İnsanlar, evler, aramızda duvarlar gibi

Bu dizelerle ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Düz yazıya yaklaşan bir havası olduğu
 B) Çağrışıma ve yoruma açık bir anlatımının olduğu
 C) Serbest ölçüyle yazıldığı
 D) Süslü ve kapalı bir anlatıma sahip olduğu

20. **Aşağıdakilerin hangisinde soru anlamı soru sıfatıyla sağlanmıştır?**

- A) Ona neden haber vermediniz?
 B) Hangi arabayla yola çıkacaksınız?
 C) Kaç kez geldiğini, biliyor musun?
 D) Sorunlarınızı çözmek için kimden yardım istersiniz?

21. Eyüp kasabası, Osmanlı-Türk şehirciliğinin tipik bir örneğidir. Bunun yanında Eyüp, Osmanlı

I

II

sultanları ve halk gözünde kutsal bir yer sayılarak, en değerli sanat ve kültür eserlerinin vakıf

III

IV

yoluyla toplandığı bir merkez olarak geliştiği için de ayrıca dikkate şayandır.

Bu parçada numaralanmış kelimelerin hangisi kelime türü yönüyle diğerlerinden farklıdır?

- A) I   B) II   C) III   D) IV

22. Anadolu kasabaları, kasaba sakinlerinin sahip olduğu ve işlediği bağ ve bostanlarla çevriliydi; bağ ve bostan sahibi kasabalılar, çoğunlukla yazları buralara gider ve kendi ürünlerini tüketirlerdi. Fakat daha büyük Osmanlı şehirlerinde köylüleri kendilerine bağlayan, çiftlik ve bahçe ürünlerini kasaba pazarlarında satan şehirli vardı.

Bu parçada altı çizili kelimelerden hangisi sıfat görevinde değildir?

- A) büyük   B) bağlayan   C) bahçe   D) satan

23. **Aşağıdakilerin hangisinde sayı bildiren kelime, sıfat göreviyle kullanılmıştır?**

- A) Birisini görünce hemen telaşlanırdı.
B) Bunlardan ikisi yine kayboldu.
C) Dört yıl boyunca çok çalıştım.
D) Saat üçte her zamanki yerde buluşalım.

24. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde küçültme eki alan kelime sıfat değildir?**

- A) Her zamanki gibi çamaşırları güzelce yıkadı.
B) Hiç kimseyi beklemeden, yemekten irice bir lokma aldı.
C) Alilerin de büyükçe bir evi ve bahçesi vardı.
D) Yaşlıca adam her zamanki gibi saat beşte geldi.

25. **Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “ki”nin yazımı yanlıştır?**

- A) Annesi her gün evdeki eşyaların yerini değiştirdi.
B) Yaz gelince sokaklardaki sessizlik sonunda biter, her taraf çocuk bağırışmalarıyla dolardı.
C) Söyledikleri arasında inanmadığımız o kadar çok ki gerçekleri öğrenmek çok güç.
D) Eski zamanlarda ki dostlukları günümüzün kentli insanlarının anlamaması bizi şaşırtmıyor.

26. Gençlik yıllarını düşündü (I) Öğrenciyken kurduğu planları(II) En büyük hedefi (III) okulu bitirip üniversiteyi kazanmak (IV) insanlığa faydalı olma.

Yukarıdaki parçada numaralanmış yerlerden hangisine üç nokta (...) getirilebilir?

- A) I.   B) II.   C) III.   D) IV.

CEVAP ANAHTARI

1. Metin: “Gece” Metni Anlama ve Çözümleme Soruları Cevap Anahtarı

1. “Gece” şiiri iki dizeden oluşan, kendi içinde bağımsız bir yapısı ve anlam bütünlüğü bulunan birimlerden oluşmaktadır. Bu yüzden nazım birimi “beyit”tir.
2. Her okur, okuduğu metni kendi bilgi ve birikim düzeyine, yaşına vb. göre yorumlayabilir. Bunlardan bir tanesi de şöyledir:

	Kendi Yorumum
1.	Söyleyici, sabaha karşı (sevgilisiyle?) Kandilli semtini seyrettiğini ve burada yaşayanların uykudayken gece mehtabı izlediklerini ifade ediyor. Gerçek hayatta kimse mehtabı olduğu yerden alıp aşağı çekip suyun üstünden sürükleyemez ancak şiirde, edebî gerçeklik içerisinde, bu doğal olay (mehtap) bir kayığa benzetilmiş gecenin sonunda sessizce suyun ortasında kayıp gittiği hayal edilmiştir.
2.	Söyleyici, gümüş gibi parılayan bir yoldan dönüşten bahis açmadan yürüdüklerini belirtmiştir. Gidilen bu yolun dönüşü olmadığı vurgulanmıştır.
3.	Söyleyici, yürürken çevreyle ilgili izlenimlerini “Hülya tepeler ve hayal ağaçları vardır, yamaçlar ise durgun suda dinlenmektedir.” diye dile getirir.
4.	Mevsim sonu, herhangi bir zaman diliminde kaybolmuş bir musikiye benzetilmiştir. Musikinın kaybolması akşamleyin bitip gecenin ilerleyen saatlerine sarkmamasındadır. Geçip giden mevsimin insanda bıraktığı hoşluk, insanı alıp götüren yanı ile musikinın ardından duyulan hoşluk arasında ilişki kurulmuştur.
5.	Söyleyici ve sevgilisi uzaklara dalarak hayaller içerisinde kaybolmuşlardır. Burada uzaklar ifadesi kastedilen mekândan ziyade içinde bulundukları zaman diliminin bir parçasıdır. Şiirin tamamında şairin gece üzerine kurduğu hayallerden söz edilmiştir.

3. Şiirin teması “gecenin insan ruhunda yarattığı etki” konusu ise “Söyleyici ve sevgilisinin mehtaplı bir gecede Kandilli’de yaptıkları yolculuk”tur.
4. “Yolun gümüş rengine olması” ve “Hayalden tepeler ve ağaçların olması” şiirdeki gerçekliğe aykırı olay ve durumlardır.
5. “Gece” şiiri, Osmanlı Türkçesiyle değil “İstanbul Türkçesiyle” yazılmıştır. Bu yüzden cevap “C” seçeneğidir.
6. Şairin dünya görüşü şiire yansımıştır. (D)
Şairin anlatım tutumu eleştireldir. (Y)
Şiirden Türk tarihi ve musikisine dair anlamlar çıkarılabilir. (D)

7. Bu dizelerde üç nokta “sözü okuyucunun hayal dünyasına bırakma” işlevinde kullanılmıştır. Bu yüzden cevap “B” seçeneğidir.
8. Bu dizelerde altı çizili kelimelerin günümüz Türkçesine göre yazılışları şöyledir:
rû'yâ: rüya gâip: gaip mûsikî: musiki
9. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.

2. Metin: “Bu Vatan Kimin?” Metni Anlama ve Çözümleme Soruları Cevap Anahtarı

1.

a	Vatan	Tema
b	Bir yerin vatan olabilmesi ancak onu yurt edinen milletin onu korumak uğruna canını bile feda edecek bir şuura sahip olmasıyla mümkün olur.	Ana düşünce
c	Türklerin vatanları için her şeyleriyle mücadele etmesi	Konu

2. Şiirin nazım biçimi “Koşma” ve nazım türü “Koçaklama”dır. Bu yüzden “C” seçeneğidir.
3. Bir toprak parçasının “vatan” olabilmesi için, orada yaşayan orayı yurt olarak benimseyen insanların o toprak uğrunda seve seve mallarını, canlarını feda etmeleri gerekir.
4. Bir milletin millî ve manevi değer yargıları o milletin tarihsel gelişim sürecinde meydana gelir. Türk milleti “vatan sevgisi, bayrak aşkı, millet sevgisi, yaşanan toprağa aidiyet duygusu, özgürlük, eşitlik, aile, insan sevgisi, misafirperverlik gibi birçok değere sahiptir. Şiirde Türklerin vatan sevgisi işlenmiştir.
5. Şair, “Bu sevgi bir kuru ifade değil” dizesiyle içindeki vatan sevgisinin sözde kalmadığı gerektiğinde canını bile verebileceğini ortaya koymuştur. Bu sözde “vatan sevgisi imandandır” hadis-i şerifinin yansıması da olabilir. Türk tarihinde bu sevginin göstergesi olabilecek binlerce olay söz konusudur. Şiirin her dizesinde de bu vatan sevgisi ve bu uğurda yapılan fedakârlıkların yansımaları görülmektedir.
6. “Bu vatan toprağın kara bağrında, sıradağlar gibi duranlarındır.” imgesi bu toprakların Türk vatani olması için şehit düşmüş atalarımızın, vatan toprağı altında sıradağlar gibi şan ve şerefle yatan şehitlerimizin bu vatanın gerçek sahiplerinin olduğu anlamındadır. Bu imge aynı zamanda “Üzerinde yaşadığımız bu toprakların Türk yurdu kalabilmesi için sınır boylarında düşmana karşı vatani koruyacak kahraman Türk evlatlarının fedakârlığına bağlıdır.” anlamını da çağrıştırmaktadır.
7. “Bir tarih boyunca onun uğrunda,
Kendini tarihe verenlerindir”

“Tarihin dilinden düşmez bu destan

Nehirler gazidir, dağlar kahraman” dizelerinde olduğu gibi bu şiirin hemen hemen bütün dizeleri bu düşünceyi desteklemektedir. Öyle ki Türk milletinin tarih boyunca gösterdiği kahramanlıkları, vatanı uğruna gazi ve şehit olanları anlatmaya binlerce şiir, roman vb. yazılsa azdır.

8.

Dizeler	Edebî Sanatlar
Şimşek gibi çakan, sel gibi coşan	Benzetme
Nehirler gazidir, dağlar kahraman	Teşhis
Her taşı bir yakut olan bu vatan	Benzetme

9. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.

- Verilen dizelerde birbiri ardınca sıralanan eş görevli kelime ve kelime gruplarının arasına konmuştur. “Günümüz insanlarında nerede o şevk, o heyecan?” cümlesinde de bu işlevde kullanıldığı için cevap “A” seçeneğidir.
- Metin içinde zarf-fiil eki almış kelimelerden sonra virgöl konmaz. “Tutuşup, kül olan ocaklarından” dizesinde “tutuşup” zarf-fiilinden sonra virgöl kullanılmıştır. Bu yüzden cevap “A” seçeneğidir.
- “Bir tarih boyunca onun uğurunda” dizesinde “uğurunda” sözcüğü bu kurala aykırı kullanılmıştır. Bu yüzden cevap “D” seçeneğidir.

3. Metin “Ben Sana Mecburum” Metni Anlama ve Çözümleme Soruları Cevap Anahtarı

- Kelime gruplarının anlamları şöyledir:
içini ısıtmak: Hoş, tatlı ve huzur verici duygular uyandırmak, coşku vermek.
aklında tutmak: Bellemek, unutmamak.
- Şiirin teması “aşk” ve konusu ise “söyleyicinin büyük bir tutkuyla bağlı olduğu sevgilisini hiçbir zaman unutamaması”dır.
- Söyleyicinin karamsar bir ruh hâline sahip olduğu söylenemez. Bu yüzden cevap “D” seçeneğidir.
- Ölçü:** Serbest ölçü
Uyak: Düzenli bir uyak örgüsü yoktur ancak düzensiz uyaklar ahengin doğmasında etkili olmaktadır.

Redif:

ben sana mecburum bilemezsin
 adını mih gibi aklımda tutuyorum
 büyüdükçe büyüyor gözlerin
 ben sana mecburum bilemezsin
 içimi seninle ısıtıyorum

Bu bentte “-ıyorum” rediftir.

Kelime ve Kelime Grubu Tekrarı: “ben sana mecburum bilemezsin”

Şiirin ahenk ve şekil özellikleri temayı daha belirgin hâle getirmiştir. Şiir, bentlerden oluşuyor. Bentlerin dize sayıları birbirinden farklıdır. Şair, şiirin şekil özelliklerini içi-riğe göre düzenlemiştir.

5. Çünkü bu şiirin nazım biçimi serbest nazım biçimi ise şiirde hecelerin arasında daha önceden bir kalıpla belirlenmemiş ama orijinal bir bağlantı içinde oluşturulmuş uyak sistemi vardır. Ayrıca dizelerin uzunluk ve kısalığı farklıdır. Aşk temasını coşkulu bir dille anlatan duygusal bir şiir olduğu için de türü lirik şiirdir.
6. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.
- 7.

İmge	Söyleyicinin sevgilisinin adını aklında mih gibi tutması, ona olan bağlılığının, ona duyduğu aşkın derecesinin göstergesidir.
Edebî Sanat	Teşbih ve mübalağa sanatları

8. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır
9. Cevap “B” seçeneğidir.
 Ağaçlar sonbahara hazırlanıyor.
 Bu şehir, o eski İstanbul mudur?

10.

Şiir Adı	Konusuna Göre Türü
Gece	Lirik
Bu Vatan Kimin	Epik
Ben Sana Mecburum	Lirik

Dünya Edebiyatından Şiir Örneği İle Türk Şiiri Örneği Karşılaştırması

	Aşk Ki Sevgili Kızım...	Ben Sana Mecburum
Tema	Aşk	Aşk
Nazım birimi	Dize	Dize
Nazım türü	Lirik	Lirik
Ahenk	Serbest ölçü	Serbest ölçü, kelime ve kelime grubu tekrarı
Dil ve anlatım	Lirik anlatım ve alıcıya seslenen bir üslup vardır. Dil sanatsal işlevde kullanıldığından kelimeler yan ve mecaz anlamlarda kullanılmıştır. Çağrışım bakımından zengin bir metindir.	Lirik anlatım ve iç konuşma üslubu vardır. Şiir, baştan başa şairin iç konuşmalarından meydana gelmektedir. Dil sanatsal işlevde kullanıldığından kelimeler yan ve mecaz anlamlarda kullanılmıştır. Çağrışım bakımından zengin bir metindir.

Dil Bilgisi

1. Uygulama

Aşağıdaki yargılar doğruysa yay ayraç içine (D), yanlışsa (Y) yazınız.

Birden fazla sıfat bir isimi niteleyebilir. (D)

Bir sıfat birden fazla ismi niteleyemez. (Y)

İsimlerden önce gelerek onları niteleyen ve belirten kelimelere sıfat denir. (D)

Sıfatlar tek başına kullanıldığında isimleşir. (D)

Sıfatlar isimler gibi çekim eki almaz. (D)

2. Uygulama

Aşağıdaki atasözlerinde yer alan sıfat görevli kelimeleri bulunuz.

Ağır kazan geç kaynar. (Ağır)

Tatsız aşı tuz neylesin, akılsız başa söz neylesin. (tatsız / akılsız)

Karga yavrusuna bakmış, “Benim ak pak evladım!” demiş. (ak pak)

Hayırlı komşu, hayırsız akrabadan iyidir. (Hayırlı / hayırsız)

Kurtlu baklanın, kör alıcısı olur. (Kurtlu / kör)

Her vaktin bir padişahı var. (Her / bir)

Allah sağ eli sol ele muhtaç etmesin. (Sağ / Sol)

İki testi çarpışınca biri kırılırsa biri çatlar. (İki)

Yarım hekim candan eder, yarım hoca dinden eder. (Yarım)

Hangi gün vardır akşam olmadık? (Hangi)

3. Uygulama

Sokaktayım, kimsesiz bir sokak ortasında;
 Yürüyorum, arkama bakmadan yürüyorum.
 Yolumun karanlığa saplanan noktasında,
 Sanki beni bekleyen bir hayal görüyorum.
 Kimsesiz, bir, Yolumun karanlığa saplanan, beni bekleyen, bir” kelimeleri sıfattır.

4. Uygulama

- A. Aşağıdaki cümlelerde altı çizili sıfatların türlerini karşılıklarına yazınız.
- Ahmet Hâşim Türk şiirine birçok yenilik getirmiştir. (belgisiz)
- Şiirlerinde kendine has bir estetik anlayışı vardı. (belgisiz)
- Hâşim’in güzel şiirleri en azından on beş yıllık bir çalışmanın mahsulüdür. (sayı)
- Şiiri, ince bir dil yapısı olarak kabul ederdi. (niteleme)
- Böyle zengin şiir dünyasına az rastlanır. (işaret)
- Deneme alanındaki bu yazıları estetik bakımdan şiirleri kadar değerlidir. (işaret)
- Basmakalıp fikirler insan düşüncesini uyuşturur. (niteleme)
- O günün benim için en büyük nimeti, onu yakından görmem olmuştur. (işaret)
- Mart güneşi, yatan bütün yılanları uyandırıyor. (belgisiz)
- Ünlü şair hangi yıl vefat etmiştir? (soru)
- Şairi ölümünün seksen dördüncü yılında anacağız. (sayı)

Sıfatlarla İlgili Çoktan Seçmeli Soruların Cevapları

1. C
2. D
3. D
4. B
5. D
6. C
7. C

3. Ünite Ölçme ve Değerlendirme

1. a. D

b. Y

c. D

d. D

e. D

2. a. edebî sanat

b. yarım uyak

c. Epik

d. asonans

e. modern şiir

3.

* 1. cümlede birden çok sıfat vardır. (D)

* 1. cümledeki sıfatların tamamı bileşik yapıdır. (Y)

* 2. cümlede niteleme sıfatı kullanılmıştır. (D)

* 2. cümledeki “bunlar” kelimesi işaret sıfatıdır. (Y)

* 3. cümlede isimleri niteleyen ya da belirten üç tane kelime bulunmaktadır. (Y)

* 4. cümlede bir sıfat birden fazla ismi nitelemektedir. (D)

4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
C	D	B	D	B	C	A	C	D	A	B	D	A	D

18	19	20	21	22	23	24	25	26
D	D	B	B	C	C	A	D	B

4. ÜNİTE

MASAL / FABL

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu üniteyi tamamladığınızda;

- Masal ve fabl türünün genel özelliklerini,
- Masal türünün yapı unsurlarını,
- Masal çeşitlerini,
- Edat, bağlaç ve ünlemleri,
- Fabl yazma aşamalarını,
- Dinleme türleri ve etkili dinlemenin ilkelerini öğreneceğiz.

OKUMA

1. Metin Hazırlık

Voltaire'e (Volter) göre "çalışmak, üç büyük eksikliği uzaklaştırır; can sıkıntısını, kötü alışkanlıkları ve yoksulluğu." Bu konudaki düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

AÇIL SOFRAM AÇIL

Zaman zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynarken eski hamam içinde... Aç tavuk düşünde darı görürmüş; hastalar dersen, narı görürmüş; ben de ben olalı her gece sarı görürüm. (...)

Bir varmış, bir yokmuş; Allah'ın kulu çokmuş, develer tellâl iken, pireler berber iken ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken bir Keloğlan varmış.

Günlerden bir gün o Keloğlan bu sokak benim, şu sokak senin dolaşırken iki taş arasında bir on para bulur; ama ne alsam, ne alsam diye düşünüp durur: "Üzüm alsam, çöpü çıkar! Erik alsam, çekirdeği çıkar! Et alsam, hani ocak? Ot alsam, hani bıçak? İyisi mi, kaygısız başım, ağrısız dişim; leblebi alırım da kütür kütür yerim; artanını da götürür anama veririm!" der, alır leblebiyi, düşer yola. Yine şura senin, bura benim derken varır bir kuyu başına. "Acep ne kuyudur bu kuyu, içilir mi ki suyu?" diye eğilir bakar; amma derinmiş kuyu, görünmez suyu; daha eğileyim derken yarım leblebisi suya düşmesin mi? Keloğlan'ın da akli başından gider:

"A kara kuyu, kara kuyu! Sen esirge benden bir yudum suyu... Sonra dönüp elsiz, ayaksız gel de, al elimden leblebiyi; hoppala yavrum, hoppala! Nedeymiş bu yağ bu yağma? De hadi, verirsen ver leblebimi, yoksa taşını kırar, başını yararım senin!" der, bir söyler ses çıkmaz, iki söyler ses çıkmaz; üçüncüsünde bir Arap Bacı çıkar kuyudan: "Ne istiyorsun Keloğlan?" diye sorar. Keloğlan da: "Ne isteyeceğim, leblebimi istiyorum!" der. Arap Bacı da: "A Keloğlan, yarım leblebin, su perisinin düğününe çerez oldu; koca bir düğün halkı yedi yedi, bitmedi, hâlâ da yiyip duruyorlar; eksik, artık helâl et! Onun yerine

sana öyle bir sofraya getirdim, öyle bir sofraya getirdim ki, “Açıl Sofram açıl!” dersin, açılır; yersin, içersin; sana da yeter; ona da yeter; ne tükenir, ne biter. Sonra “Kapan Sofram, kapan!” dersin kapanır.” der, demesi ile kaybolması da bir olur Arap’ın. Keloğlan, “Bak hele şu kismete, insanın kaşığına nasıl da çıkıyor!” diye düşünür; sofrayı omzuna vurup eve döner.

Çındılpıt deyip kapıdan girince anası onu şöyle bir tepeden tırnağa süzer, sonra ağız, dilden söz açıp: “Ne o yine Keloğlan, ağzın kulağına varıyor?” diye sorar. Keloğlan anasının sözünü ağzında kor: “Açıl Sofram açıl!” der demez, önlerine öyle bir sofraya açılır, öyle bir sofraya açılır ki... Çeşit çeşit yemekler; baklavalar, börekler.. Bu defa da anasının ağzı kulaklarına varır; yerler yerler bitmez; içerler içerler tükenmez; sonra “Kapan Sofram, kapan!” der Keloğlan, kapanır sofraya!

Bir gün böyle, beş gün böyle, Açıl sofram açıl! Kapan sofram kapan! Ne od istiyor, ne ocak; ne kaşık istiyor, ne çanak...

Günlerden bir gün Keloğlan, anasının karşısına dikilir:

“Ana ana, canım ana! Şu konu komşuyu bir yemeğe çağırırsak nasıl olur?” diye sorar.

Anası da:

“Aman deyim oğul, herkesin gözü götürmez ya şu halimize göz değerse? Gene de sen bilirsin.. Sen kendi başını kayır, öyle de olur, böyle de olur, ben yarım ekmeğin aç, yarım ekmeğin tokuyum!” der, der ama Keloğlan bu söze omuz silker:

“Bak hele, şu düşünüp kurduğun şeye!” der; gidip yedi mahalleye birden haber eyler ki “Nimetimi yesinler, devletimi görsünler de kadir kıymetimi bilsinler!”

Akşama varmaz, bu haber koca memlekete dağılır.

Aklı başındakiler:

“Keloğlan ne ocağın yanıyor, ne bacan tütüyor; elin adamlarını ne ile doyuracaksın?” diye biraz kulağını bükmek isterler ama o bu söze başını kaşır: “Misafir, umduğunu yemez, bulduğunu yer, herkesin kısmetinde ne varsa, kaşığına o çıkar; elbet de tok oturanlar, aç kalmaz ya?” diye savuşturur onları. Gelgelelim, ilde ne cingöz adamlar var! Öyle her akıntıya pabuç bırakırlar mı? “Keloğlan, daha bir baltaya sap olamadı, kendi karnını doyurdu da bizimki mi kaldı?” diye düşünür, çağırılıya kulak asmazlar. Ancak, işin alayında olanlar:

“Keloğlan’ın gene bir oyunu var ama gidip de görsek mi ki?” diye düşünür. Karınlarını tıka basa doyurup yollarını o yana doğrulturlar; bir de, gelip görürler ki, görülmedik, işitilmedik bir sofraya. Keloğlan “Açıl Sofram, açıl!” diyor, açılıyor; gelen yiyor, giden yiyor, oğlan yiyip oyuna, çoban yiyip koyuna gidiyor, ne bitiyor, ne tükeniyor; misafirlerin ardı arası alındıkça “Kapan sofram, kapan!” diyor, kapanıyor.. Gelenler, görenler şaşırıp kalır buna. Hepsi de içinden “Kanaat sofrası mı desem, keramet sofrası mı desem, ne desem, ne tükenmez bir sofraya bu, Keloğlan’ın sofrası!” diye geçirir, yedisinden yetmişine kadar herkes imrenir ve karınlarını, burunlarını doyurduktan sonra hep bir ağızdan:

“Neler yedi bu diş, ne altın oldu, ne gümüş; şimdiden geri, bize de böyle bir kanaat sofrası ihsan et; hey yeri, göğü yaratan!” diye bir sofra duası yaparlar.

Gelgelelim, sür sürelim; bu davet günü, Keloğlan’ın başına gelen, pişmiş tavuğun başına gelmez. Ne olur, nasıl olur? O gün, bu sofracık (sırta kadem) basar! İşte o zaman Keloğlan’ın gözleri fal taşı gibi açılır. Anası başını bir sallar, iki sallar da:

“Demedim mi oğul herkesin gözü götürmez diye? Korktuğumuza uğradık işte! Şimdi yerde ara ki gökte bulasın.. Ana sözü dinlemedikten geri, ben gayrı işine, aşına karışmam; ne hâlin varsa gör.” der ve gene kendi yününü eğirmeye başlar.

Keloğlan “Hele bir sorup soruşturayım.” diye; önüne gelen kapıyı çalar; her gördüğüne sorar. Kabahati gün etmişler de kim oğluna almış! Kimsecikler oralı olmaz; herkes, birbirinin üstüne atar. (...)

(Keloğlan, sofrayı önce Eskici Baba ya da Emeti Ana’nın aldığından şüphelenir fakat sofrayı ikisi de almamıştır. Bunun üzerine sofrayı Sihirli Kuyu’nun almış olabileceğini düşünür. Sihirli kuyuya sofrayı alıp almadığını sormak için gittiğinde karşısına Arap Bacı çıkar. Sofrayı aldığı kabul eder. Onun yerine Keloğlan’a bir değirmen verir. Değirmen her çevirdikçe altın gümüş akıtmaktadır. Anasıyla birlikte evde ne kadar küp varsa bu küpleri altın ve gümüşle doldururlar fakat Keloğlan bu altınlara güvenerek gezip tozmaya başlar.

Altınlar da zaman içinde biter. Annesi bu duruma üzülür ve Keloğlanı bu konuda uyarır. Keloğlan, anasından değirmeni altın üretmek için getirmesini istese de değirmen uzun süredir kullanılmadığı için paslanmış. Bu işin de Arap Bacı’nın işi olduğunu düşünerek tekrar Sihirli Kuyu’nun başına gider. Arap Bacı bu kez Keloğlan’a bir tokmak verir.)

Arap Bacı: “Hamhum etme Keloğlan, sana öyle bir tokmak getirdim, öyle bir tokmak getirdim ki, kim haksızlık ederse “Kudur tokmağım kudur” dersin, kudurur! Vurur da vurur, vurur da vurur... Sonra “Dur tokmağım dur” dersin, durur” der; demesiyle kaybolması da bir olur.

Keloğlan “Demek kismette bu da varmış. Her başa yazılan gelir!” der. Tokmağı yüklenip eve gelir. Kapıdan girince anası:

“Ne o gene Keloğlan, yüzünden düşen bin parça oluyor” der; Keloğlan da:

Sonra “Dur tokmağım dur” dersin, durur” der; demesiyle kaybolması da bir olur.

Keloğlan “Demek kismette bu da varmış. Her başa yazılan gelir!” der. Tokmağı yüklenip eve gelir. Kapıdan girince anası:

“Ne o gene Keloğlan, yüzünden düşen bin parça oluyor” der; Keloğlan da:

“Görürsün şimdi gününü!” der ve “Kudur tokmağım kudur” diye bağırır. Vay sen misin diyen! Kara tokmak Keloğlan’ın başına inip kalkmaya başlar. Keloğlan, “Dur tokmağım, dur” der, tokmak duymaz! Gene kel başın üstüne bir inip bir kalkar; Keloğlan iki

göz iki pınar bir daha “Dur tokmağım, dur” der; bu defa da tokmak bu “vay, vuy” arasında “dur” u “vur” anlar; daha daha vurur, vurur da vurur, vurdukça vurur, Keloğlan’ın kel başı alkanlar içinde kalır. Son encamı, can acısıyla avaz avaz bağırır da tokmak duyar ve durur.

Anası ocak başında oğlunun bu akıbetini görür; “Gülsem mi ki, ağlasam mı ki!” diye düşünür; ama ne güler, ne ağlar, sadece “Bu akılsız başa bu tokmak bile az!” diye söylenir. Bu söz üstüne Keloğlan köpürür, küplere biner ve anasının üstüne yürüyüp: “Kudur tokmağım kudur! Şu anam olacağa bir, bir daha vur!” der, der ama tokmak kılını bile kıpırdatmaz. O zaman Keloğlan Hanya’yı Konya’yı anlar ama iş işten geçmiş olur. Öyle ya suçun büyüğü kendinde... O sofracığı çaldıran da kendi, el değirmenini paslandıran da. Ettigine, edeceğine bin pişman olup anasının eline, eteğine varır:

“Ana ana, canım ana, hanımlardan hanım ana; ben ettim, sen eyleme!” diye yalvarıp yakarır.

Neye derler ki ana gibi yâr, vatan gibi diyar olmaz. Kel olsun, kötürüm olsun; ciğer paresini atar, atar ama başı darda kalınca da koşup tutar.

Bundan ötürü Keloğlan’ın anası da kuzucuğunun garip garip meleyişine dayanamaz; suçunu, günahını bağışlar; sonra dizi dibine oturup bir güzel de öğüt eyler:

“A kel oğlum, keleş oğlum; yılan yılan iken toprağı bile kanaatle yalar. Bundan örnek alacak yerde gösterişe düşüp de el âlemi başına toplamasaydın, o sofracık ne yiter, ne biterdi; o güne de yeter, bugüne de yeterdi.

Haydi, o sofracıktan oldun, ya şu değirmene ne demeli? Allah yine yüzüne bakıp hali-ne acıdı da bari bu işe koşulup sebeplensin diye bir de tutup bunu gönderdi. Dört ayağını uzatıp tembel Ahmet gibi yatacağına bu değirmenin kulpuna yapışılacağı gibi yapışsaydın; sağ elin durursa sol elinle; sol elin yorulursa sağ elinle çevirseydin; ne paslanır, ne küflenir; altın, gümüş dediğin evimize oluk gibi akardı.

İmdi, son pişmanlık para etmez ama oğul, başına böyle bir felâket tokmağı indikten geri, belki aklın başına gelir de bundan sonra, ya Allah’ın verdiği ile kıt kanaat geçinir gidersin ya da tuttuğun, tutacağın işe koşulacağın gibi koşulsun. Günün birinde önü söğütlü değirmen olamazsan bile, gözümün bebeği, evimin direği olursun inşallah!” der.

Öğüt olur da kim tutmaz ki Keloğlan tutmasın! Ana öğüdü, öğütlerin anasıdır der; ekmeğini tuza batırıp oturacak yerde varır, bir zorlu işe koşulur; gece demez, gündüz demez yorulur mu yorulur; evlerine altın, oluk gibi akmaz ama alın terinden öyle bir pırlanta yapar, öyle bir pırlanta yapar ki görenler parmağını ısırır. Gerçi sofralarını, ne Arap Bacı kurar, ne kum hacı kaldırır; ille velâkin eli kolu dert görmesin, iki cihanda yüzü ak olsun, yine anacığı serer, anacığı derler; yerler, içerler, öte yana geçerler. Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine...

Eflâtun Cem GÜNEY, Açıl Susam Açıl ve Congoloz Baba

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

akıbet: Son, sonuç.

avaz avaz bağırmak: Var sesiyle bağırmak.

ciğer paresi: Ciğer parçası.

encam: İşin sonu.

Hanya'yı Konya'yı anlamak: Haddini bilmek.

kanaat: Yetinmek.

sırta kadem basmak: (Bir kimse) Ortalıktan yok olmak.

Bilgi Kutusu

MASAL

Masal,kahramanları insanlar,hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü bir sözlü anlatım türüdür. Bir yazar tarafından meydana getirilen masallara da yapma masal denir.

Masalların özellikleri şunlardır:

- Hayal mahsulü olması,
- Yer, zaman ve kahramanların belirsiz olması,
- Olaylar, kahramanlar ve varlıkların olağanüstü özellikler taşıması,
- Kahramanlarından bazılarının hayvanlar olması,
- Ahlaka dayalı, yararlı, eğitici olarak düşünülmesi,
- Nesirle söylenmesi,
- Kaynaklarının çok eskilere dayanması, söylendiği zamandan ve kültürden izler taşıması,

Halk Masalları Türleri

1. Asıl Masallar

- a. Olağanüstü masallar: Kahramanları peri, cin, dev anası gibi tabiatüstü varlıklar olan olağanüstü olaylara yer veren masallardır.
- b. Gerçekçi masallar: Şehzadeler, sultanlar, padişahlar, bezirganlar, hocalar, kadılar, yoksul ailelerin genellikle en küçük kız veya oğullarının başından geçenlerin anlatıldığı masallardır.
2. Hayvan masalları: Kahramanları hayvanlar olan masallardır.
3. Güldürücü masallar: Okuyan ve dinleyeni eğlendirmeyi amaçlayan masallardır.

4. Zincirleme masallar: Sıkı bir mantık bağıyla birbirine bağlanan, küçük ve önemsiz bir dizi olayın art arda sıralandığı masallardır.

Dünya Edebiyatında Masal

Dünya edebiyatında masal türündeki ilk eser, Hint edebiyatında görülür. “Binbir Gece Masalları” Doğu edebiyatındaki bu türün güzel örneklerindendir. Avrupa’da ise masalcılığın temellerini Fransız sanatçı La Fontaine (La Fonten) atmıştır.

Türk Edebiyatında Masal

Türk edebiyatında Anadolu ve Rumeli’den derlenmiş çok sayıda masal bulunmaktadır. Tanzimat Dönemi’nde masala olan ilgi artmış; La Fontaine’in masalları Şinasi tarafından Terçüme-i Manzume (1859) adıyla Türkçeye çevrilmiştir. Türk masallarını derleme ve inceleme çalışmaları Cumhuriyet Dönemi’nde yoğunlaşmıştır. Türk edebiyatında ‘Keloğlan’ en tanınmış masal kahramanıdır.

Masallarda Konu

Masallarda genellikle iyilik-kötülük, doğruluk-haksızlık, adalet-zulüm, alçak gönüllük-kibir gibi karşıt durumları simgeleyen kişilerin mücadeleleri; ulaşılması zor hedeflere varma isteğinden doğan konular işlenir.

Masalın Yapı Unsurları

Olay: Masal gerçek dışı ve olağanüstü olaylar üzerine kurulur. Gerçek ya da gerçeğe yakın öğeler masalın belkemiği olan olağanüstü atmosfer içinde eritilir.

Kişi: Masalın kahramanları padişahlar, vezirler, zengin tüccarlar, sıradan ve yoksul insanlar gibi gerçek dünyadan alınan kişilerin yanı sıra peri, cin, dev, cadı, Zümrüdüanka kuşu gibi varlıklar masal kahramanları arasında yer alır. Ancak, masallardaki hayvanlar, neredeyse kendi özelliklerini yitirerek insan özelliği kazanmışlardır.

Yer: Masallarda olayların geçtiği çevre, “memleketin birinde” gibi ifadelerle belirsizleştirilen bir yer ya da “Kafdağı, “Yedi Derya Adası” gibi haritada bulunmayan ülkeler; “yedi kat yerin altı”, “bulutların üstü” gibi hayalde tasarlanan yerlerdir. Masalların en belirgin özelliklerinden biride mekanın belirsiz olmasıdır.

Zaman: Masallarda “zaman”ın tarihî zamanla ilgisi yoktur. Miş’li geçmiş zaman ki- piyle anlatılmaları zamanın belirsizliğini gösterir.

Masal Planı

Masal üç ana bölümden oluşur:

1. Döşeme: Asıl masala başlamadan önce masal başı tekerlemesinin söylendiği bölümdür.
2. Asıl masal: Asıl masalın anlatılmaya başlandığı bölümdür. Bu bölüm “serim, düğüm ve çözüm” planı çerçevesinde anlatılır.
  - a. Serim: Tekerlemelerle giriş yapılır. Kahraman tanıtılır. Konu verilir.
  - b. Düğüm: Bu bölüm, masalda anlatılan olayların düğümlendiği ve bir çıkmaza girdiği bölümdür.
  - c. Çözüm: Bu bölüm, düğüm bölümünde ortaya konulan sorunun bir çözüme kavuşturulduğu bölümdür. Bu masalların tamamına yakını mutlu sonla biter. İyiye kazanır, kötüye kaybeder. İyiye ödüllendirilirken kötüye cezalandırılır.
3. Dilek: Bu bölümde hem masal kişilerine hem de dinleyicilere yönelik iyi dilekler sunulur.

Masalda Kalıp İfadeler (Tekerlemeler)

Masallarda sıkça rastlanan ve asıl masal ile içerik yönünden bir ilgisi olmayan masal tekerlemesi; masalın başında, ortasında ve sonunda söylenen, yerine göre çok kısa ya da uzun kalıplaşmış birtakım sözlerdir.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Masalın başında Keloğlan, çalışmayı seviyor mu? Annesi bu konuda ona nasıl bir nasihat vermiştir?
2. Masalın sonunda Keloğlan, bir iş gücü sahibi olmuş mudur? Bu durum annesiyle onun hayatını nasıl değiştirmiştir?
3. Aşağıda verilen atasözlerinden hangisi okuduğunuz masaldan çıkarılabilecek derslerden biri olabilir?
  - A) Elden gelen öğün olmaz, o da vaktinde bulunmaz.
  - B) Garip kuşun yuvasını Allah yapar.
  - C) Dağ ne kadar yüce olsa yol (onun) üstünden aşar.
  - D) Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş
4. “Edebî türlerin değişiminde çevre koşulları, toplum beklentileri gibi nedenler etkili olabilmektedir. Mesela dünyayı algılayış tarzının değişimiyle “destan” türünün terk edilmesi, romanın doğuşu ütopyanın yerini bilimkurgu türünün alışı... Bazı türler de (özellikle belirleyici kuralları esnek olanlar) mesela polisiye romanlar değişimlere dayanabilmiş yaşamaya devam etmiştir.” (Gürsel AYTAÇ, Genel Edebiyat Bilimi)

Verilen bilgilerden yararlanarak günümüzde masal anlatma geleneğinin olup olmadığını düşününüz.

5. Okuduğunuz masalda metnin başında, ortasında ve sonunda kullanılan kalıp ifadeleri bulunuz. Bu kalıp ifadelerin masaldaki işlevlerini tabloya yazınız.

	Kalıp ifadeler	Masaldaki işlevi
Masal başı tekerlemesi		
Masal ortası tekerlemesi		
Masal sonu tekerlemesi		

6. Okuduğunuz masalın döşeme, serim, düğüm, çözüm ve dilek bölümlerini gösteriniz.
7. Masaldaki olay akışını yönlendiren temel çatışma ve ona bağlı diğer çatışmaları (fizik-sel, psikolojik, toplumsal, kültürel, kavramsal vb.) belirleyiniz.
8. a. Okuduğunuz masal kişilerini belirleyiniz. Bu kişiler arasında gerçeküstü varlıklar, hayvanlar ya da kılık değiştiren varlıklar var mı?
- b. Masaldaki şahısların rol dağılımlarını, olay akışını etkileyen fiziksel, psikolojik ve ahlaki özelliklerini, toplumsal statülerini belirleyiniz.
9. a. Masalın başından alınan “Bir varmış, bir yokmuş; Allah’ın kulu çokmuş, develer tel-lâl iken, pireler berber iken ben anamın beşiğini tıngır mıngır salları iken bir Keloğlan varmış...” kalıp ifadelerden yola çıkarak okuduğunuz masalın zamanı ile ilgili neler söyleyebilirsiniz?
- b. Masalda kullanılan mekânı belirledikten sonra olayların gelişiminde mekânın işlevini açıklayınız.
10. a. Masalda hangi anlatıcı ve bakış açısı kullanılmıştır?
- b. Seçilen bakış açısının anlatımı nasıl etkilediğini açıklayınız.
11. Masalda hangi anlatım biçiminden yararlanılmıştır?
12. “Keloğlan ne ocağın yanıyor, ne bacan tütüyor; elin adamlarını ne ile doyuracaksın?” cümlesinde noktalı virgölün neden kullanıldığını açıklayınız.
13. Masalda Keloğlan’ın anası oğluna gösteriştan uzak durması, elindekiyle yetinmesi yani “kanaat etmesi ve mutlaka bir iş sahibi olması gerektiği konusunda nasihat etmektedir. Kanaatkârlık konusunda siz ne düşünüyorsunuz?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. Metin Hazırlık

Yaptığınız bir işte sabır ve sebat göstererek bir kazanç elde ettiğinizde bu kazanç ile yetinir misiniz? Yoksa hep daha fazlasını mı istersiniz?

HAR-NÂME

Bir eşek var idi zâif ü nizâr
Yük elinde kati şikeste vü zâr

Gâh odunda vü gâh suda idi
Dün ü gün kahr ile kusûda idi

Çeker idi şu denlu yükler ağır
Ki teninde tü komamıştı yağır

Nice tü kalmamışdı et ü deri
Yükler altında kana döndü deri

Eydür idi gören bu sûretlu
Tan degül mi yürür söğük çatılu

Dudağı sarkmış u düşmüş eğek
Yorulur arkasına konsa sinek
(...)

HAR-NÂME GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİ

Zayıf bir eşek vardı
Yük çekmekten anası ağlardı

Bazen odun çeker, bazen su taşırdı
Gece gündüz sıkıntılıydı

O kadar ağır yükler taşıdı ki
Yaralardan tüyü kalmadı

Eti ve derisi de kalmadı
Teri yükler altında kan gibi akıyordu

Onu görenler
Sanki bir iskelet gidiyor diyordu

Dudağı sarkmış, çenesi düşmüştü
Arkasına sinek konsa yoruluyordu
(...)

ÖZET

Bir gün sahibi bu eşeğe acır ve yularını çıkararak onu otlasın diye salıverir. Eşek otlaya otlaya biraz ileri gidince çayırdaki gözleri ateşli, göğüsleri gerilmiş sığırları görür. Zavallı eşek onların iş gücü yapmamalarına, yularsız olmalarına, gezip dolaşmalarına çok şaşırır. Onların hayvan olarak yaratılmalarına rağmen bu kadar bakımlı olmaları üstelik de ay şeklinde boynuzlarının olmasının hikmetini anlayamaz. Bu konuyu danışmak üzere eşeklerin pirine giderek “Mademki yük taşımakta biz sığırlardan üstünüz, o halde boynuza neden layık görülmedik?” diye sorar. Eşeklerin piri ona öküzlerin işinin buğday işlemek eşeklerin işinin ise odun taşımak olduğunu söyler. Bu sözler üzerine kalbi çok kırılan eşek, yaşadığı hayata isyan ederek bundan sonra odun taşımamaya, öküzler gibi buğday işlemeye karar verir. Bunun üzerine bir buğday tarlasına dalar. Karnı doyunca da çok mutlu olur, şarkı söylemeye başlar. Bunu gören tarla sahibi elinde sopa ile gelir, tarlasının hâlini görünce çok sinirlenir. Eşeği cezalandırır. Canı yanan eşek, gözlerinden kanlı yaşlar dökerek kaçarken eşeklerin pirine rastlar. Eşeklerin piri bunun sebebini sorar. Eşek ona şu cevabı verir:

Derd ile inleyu didi iy pîr
Har-ı rûbâh bigi pür-tezvîr

Yalvarıp inleyerek dedi ki ey pir
Koca tilki gibi kurnaz ve hilekâr eşek

Bâtıl isteyü haktan ayrıldum
Boynuz umdum kulaktan ayrıldum

Batıl isteyerek haktan ayrıldım
Boynuz umdum kulaktan ayrıldım

Benim ol gâm yükinde har-ı leng
Gussalar balçığında vâlih ü deng

Gam yükünü çeken ve tasa balçığına
Şaşkın sersem bir hâlde saplanan o topal
eşek benim

Ne yüküm bir nefes giderici var
Ne biraz çekmeğine yâricı var

Ne ağır yükü kaldıracak hâlim var
Ne de taşımama biraz yardım eden var

Har gedây iken arpaya muhtâc
Gözedürem k'urıla başuma tâc

Arpaya muhtaç yoksul bir eşekken
Başıma taç konmasını beklerdim

İster iken halâldan rûzî
Varım itti haramîler rûzî
(...)

Helalinden rızık isterken
Bütün servetimi haramilere kaptırdım
(...)

Şeyhî mesnevinin bundan sonraki bölümünde, kendisine hitap ederek padişahın çok nüktedan olduğunu, mesnevisiyle ne demek istediğini anlayacağını belirttikten sonra padişaha duayla mesnevisini bitirir.

Şeyhî, Harnâme

Hazırlayan: Tâhir Olgun

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

batıl: Yanlış, haksız.

bigi: Gibi

çekmek: Taşımak.

denlu: Kadar

dün ü gün: Gece gündüz.

gussa: Keder, kaygı.

hak: Doğru.

har geda: Koca bir dilenci.

haramî: Eşkîya.

har-ı rûbâh: Koca tilki.

isteyu: İsteyerek.

Bilgi Kutusu

FABL

Sonunda ders verme amacı güden, güldüren, düşündüren ve genellikle manzum öykülerdir. İnsana ait bir özelliğin insan dışında bir varlığa verilmesidir. Fablların kahramanları genellikle hayvanlardır. Ama bu hayvanlar insanlar gibi düşünür, konuşur ve insanlar gibi davranır.

İnsanlar arasında cereyan eden olayları hayvanlar bitkiler ya da cansız varlıklar arasında geçiyormuş gibi göstererek bu yolla insanlara ahlak ve ibret dersi vermek örnek göstermek ya da bir düşünceye güç kazandırmak isteyen bir çeşit masaldır.

Fabl türünün özellikleri şunlardır:

- Fablların kahramanları genellikle hayvanlardır. Hikâyelerde yer alan hayvanlar, kendi temel özelliklerini korumakla birlikte insana ait bazı özellik ve değerleri de üstlenir. Bu bakımdan bu tür metinler genellikle kişileştirme (teşhis) ve konuşturma (intak) sanatları üzerine kurulur.
- Fabllar manzum (şiir) veya nesir (düzyazı) biçiminde yazılabilirler.
- Fabl türündeki metinlerin sonunda her zaman bir ahlak dersi verilir. Bu türdeki ders veya mesajlar kısa ve açık olarak sunulur. Bu mesaj anlatılan hikâyenin doğal bir so-

nucu olarak ortaya çıkar ve bir atasözü veya özdeyiş biçiminde açıkça ifade edilir.

- Fabllarda zaman ve yer genellikle belirsizdir. Olaylar genellikle hikâyelere konu edilen canlıların mekânlarında geçer.
- Fabllarda verilen mesajlar evrensel doğru ve değerler (adalet, dostluk, doğruluk, bağışlamak, cömertlik, alçak gönüllülük, kanaat, sadakat, kendini bilme... gibi) üzerine kurulur.
- Fabllar; serim, düğüm, çözüm ve öğüt bölümünden oluşur.

Dünya ve Türk Edebiyatında Fabl

Dünya edebiyatında ilk ve önemli fabllar, MÖ 1. yüzyıl civarında yaşadığı düşünülen Hint yazarı Beydeba'ya aittir. Beydeba'nın fablları "Kelile ve Dimne" adlı bir eserde toplanmıştır. Aisop Masalları, MÖ 6. yüzyılda yaşadığı varsayılan Eski Yunan masalcı Aisop(Ezop) tarafından anlatıldığına inanılan fabllardır. Türk edebiyatında fabl türünün ilk örneği Şeyhî tarafından "Harname" (15. yüzyıl) adlı eseri ile verilmiştir. Mevlânâ'nın Mesnevi'sinde de fabl türüne örnek olabilecek hikâyeler mevcuttur. Batılı anlamda ilk fabl örnekleri ise Şinasi tarafından Tanzimat Dönemi'nde verilmiştir.

Mesnevi

Mesneviler de fabl özelliği gösteren metinlerdir. Kendi aralarında uyaklı beyitlerden oluşan ve aruz ölçüsüyle yazılan şiir biçimine mesnevi denir. Bunlar, öğüt verici bir olayı anlatan uzun şiirlerdir. Harnâme 126 beyitten oluşan bir mesnevidir. Bu eserin şairi, 15. yüzyılda yaşayan Şeyhi erken dönem divan edebiyatı şairlerindendir ve divan edebiyatının gelişmesine büyük katkısı olmuştur. Şeyhî, köyünde uğradığı saldırı üzerine Harnâme isimli mesneviyi yazar.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Sahibi, eşeği serbest bıraktığında eşek hangi hayvanlarla karşılaşmış ve onların hangi durumları karşısında şaşkınlığa düşmüştür?
  2. Eşeğin kendisinden daha rahat bir hayat süren hayvanlara özenmesini doğru buluyor musunuz? Doğru bulup bulmadığınızı gerekçesiyle belirtiniz.
  3. Tarla sahibi, eşeği hangi olay sonucunda cezalandırmıştır? Eşeğin bu cezayı hak ettiğini düşünüyor musunuz?
  4. Olay, kahramanların birtakım duygularının tutkuya dönüşmesinden doğar. Bu metinde olay kahramanının hangi duyguları tutkuya dönüşmüştür?
  5. Okuduğunuz mesnevinin teması ve konusu nedir?
  6. Aşağıda verilen plana göre mesnevinin bu bölümlerinde anlatılanları birer cümle ile özetleyiniz.
- a. Serim (Giriş): .....

- b. Düşüm (Gelişme): .....
- c. Çözüm (Sonuç): .....
- ç. Öğüt (Ders): .....
7. Okuduğunuz mesnevide çatışma kimler arasında yaşanmıştır?
8. a. Okuduğunuz masalın, aşağıda verilen olay örgüsünü tamamlayınız.

1. Eşegin, sahibi tarafından bir gün serbest bırakılması,
2. ....
3. ....
4. Eşegin, eşeklerin pirine gitmesi,
5. ....
6. Eşeklerin pirinin verdiği cevabın eşiği üzmesi,
7. ....
8. Karnı doyan eşegin mutlu olması
9. ....
10. Eşegin ağlayarak kaçarken eşeklerin pirine tekrar rastlaması.
11. ....
12. Şairin mesnevisinde söylediklerinin padişah tarafından anlaşılacağını umması.

- b. Olayların akışında kronolojik bir zamanın kullanılıp kullanılmadığını inceleyiniz.
9. Okuduğunuz mesnevide olaylar hangi hayvanlar arasında geçmiştir? Bu hayvanlar hangi insanları sembolize etmektedir?
10. Yeryüzünde bütün ıstıraplar, aza kanaat etmemekten doğar. Elindekilerle yetinen, var olan imkânların dışındakilerde gözü olmayan kimselerin başı derde girmez, üzülmezler. İnsanları elinde olmayana yönelten arzular, onların bunları elde etmeye çalışırken sıkıntıya girmelerine, kötü şeyler yapmalarına neden olurlar. Okuduğunuz masalı bu açıklamalar ışığında değerlendiriniz.

3. Metin Hazırlık

“Çalışkanlık” ve “sorumluluk” konusunda ne düşünüyorsunuz?

AĞUSTOS BÖCEĞİ İLE KARINCA

Ağustosböceği bütün yaz
Saz çalmış, türkü söylemiş.
Karakış birden bastırınca
Şafak atmış zavallıda;
Bir şey bulamaz olmuş yiyecek:
Koca ormanda ne bir kurtçuk, ne bir sinek.
Gitmiş komşusu karıncaya:
— Aman kardeş, demiş, hâlim fena;
Bir şeycikler ver de kışı geçireyim.
Yaz gelince öderim,
Ağustosu geçirmem bile.
Ödemezsem böcek demeyin bana.
Karınca iyidir hoştur ama
Eli sıkıdır: Can verir, mal vermez.
— Sormak ayıp olmasın ama demiş;
Bütün yaz ne yaptınız?
— Ne mi yaptım? demiş ağustosböceği;
Gece gündüz türkü söyledim;
Fena mı ettim sizce?
— Yoo, demiş karınca, ne mutlu size;
Ama hep türkü söylemek olmaz;
Kışın da oynayın biraz.

La Fontaine, Bütün Masallar,

Çeviren: Sabahattin EYUBOĞLU

Metinde Geçen Kelime ve Kelime Grupları

eli sıkı: Kolay para harcamayan, cimri, çok tutumlu.

karakış: Kış ortası, kışın en şiddetli zamanı, zemheri.

şafak atmak: Aniden önemli bir durumla karşı karşıya kaldığını anlamak, bu sebeple tedirgin olmak.

Bilgi Kutusu

Okuduğunuz metin Fransız yazar ve şair La Fontaine'e ait bir fabldır. Ezop Masalları'nı yeniden kaleme alıp manzumlaştırarak yetişkinlerin dünyasına kazandıran Jean de La Fontaine, yazdığı fabl eserleri ile tanınmıştır.

La Fontaine, yazdığı masallarda hayvanlara ahlaki karakterler vererek onların şahıslarında bazı insan karakterlerini tenkit etmiş, bir ahlak dersi vermiştir. La Fontaine'in canlı, hızlı, incelik ve nükte dolu bir anlatımı vardır. Kişilerini hemen daima hayvanlar arasından seçerse de bazen insanları, bilhassa köylüleri de olaylara karıştırır. Sık sık bahsettiği hayvanlar aslan, kurt, tilki, eşek ve horozdur. La Fontaine, fabllarında kötüyü göstererek iyinin ne olduğunu anlatmaya çalışır.

Fablin Yapı Unsurları

Olay: Fablin konusu insan başına gelebilecek herhangi bir olaydır. Olay, kahramanın eyleme dönüşmüş beğenme, istek, özlem, öfke, korku... gibi tutkuya dönüşmüş duygularından doğar. Fablin gövdesini bir olay oluşturur, asıl önemli olan fablin anlatılış nedenidir. Buna “ders” denir.

Kişiler: Bu tür hikâyelerin, kahramanları çoğunlukla hayvanlardır. Fablda anlatılan olay, kişileştirilmiş en az iki hayvanın başından geçer. Bunlardan biri iyiyi, bir diğeri kötüyü temsil eder. Ayrıntılı bir kişi betimlemesi yapılmaz, fabla konu olan yönüyle tanıtılır. Fabllardaki kişiler temsilcisi olduğu toplum katmanını başat özellikleriyle yansıttıkları için tip boyutunda ele alınırlar.

Tip: Benzerlerinin niteliklerini abartılı bir biçimde üzerinde toplayan kişilere tip denir.

Karakter: Toplumsal bir tabakayı değil sadece kendini temsil eden kahramandır.

Uyarı: Tipler belirli bir zümreyi belirgin özellikleriyle temsil eden kişilerdir. Yani kıskançlık, cimrilik, korkaklık vb. özellikleri taşıyan kişiler birer tiptir.

Yer: Tasvir yapılmaz fakat orman, köy, yol vb. çevreyi oluşturur. Olayın geçtiği yer olayla birlikte değişebilir.

Zaman: Fabldaki olay belirsiz bir zaman diliminde geçer.

Fabl Planı

Fabl dört bölümden oluşur. Bunlar; serim, düğüm, çözüm ve öğüttür.

Serim: Olayın türüne, çıkarılacak derse göre kişileştirilmiş hayvanlar ve çevre tanıtımının yapıldığı bölümdür.

Düğüm: Kısa ve sık konuşmalar vardır. Hemen birkaç konuşma ile olay düğümlenir.

Çözüm: Olay beklenmedik bir sonuça biter. Fablın en kısa bölümüdür.

Öğüt (ders): Ana fikir bu bölümde öğüt niteliğinde verilir. Bu bölüm kimi zaman başta kimi zaman sondadır. Kimi zaman da sonuç okuyucuya bırakılır.

Metni Anlama ve Çözümleme

1. Fablda Ağustos Böceği bütün yaz ne yapmıştır?
2. Karınca'nın Ağustos Böceği'ne kışı atlatacak yiyecek vermemesini doğru buluyor musunuz?
3. Okuduğunuz fablda hangi soyut düşünce somutlaştırılmıştır?
4. Metnin teması, konusunu ve ana fikrini belirleyiniz.
Metnin teması: .....
.....
Metnin konusu: .....
.....
Metnin ana fikri: .....
.....
5. Metinde kullanılan ..... ve ..... sanatlarıyla hayvanlara insan özelliği verilmiştir.
6. Fablda adı geçen varlıkların gerçek yaşamda kimleri sembolize ettiklerini, tip veya karakter özelliği gösterip göstermediklerini belirleyiniz.

Fablın Kahramanları	Kimleri Sembolize Etmektedir	Tip / Karakter

7. Okuduğunuz fablda olayın geçtiği yer neresidir? Olayın geçtiği yerin ayrıntılı betimlenmemesinin nedeni sizce ne olabilir?
8. Okuduğunuz fablda olay ne zaman yaşanmıştır? Olayın geçtiği zamanda kesinlik var mı? Olaylar kronolojik olarak mı aktarılmıştır?
9. Aşağıda verilen plana göre metnin bu bölümlerinde anlatılanları birer cümle ile özetleyiniz.
- a. Serim (Giriş): .....
- .....
- .....
- b. Düğüm (Gelişme): .....
- .....
- .....
- c. Çözüm (Sonuç): .....
- .....
- .....
- ç. Öğüt (Ders): .....
- .....
- .....
10. Okuduğunuz fablda olay akışını yönlendiren temel çatışma nedir, çatışma kimler arasında yaşanmıştır?
11. “Mantıku’t-Tayr” mesnevisi, “Martı”, “Hayvan Çiftliği” ve “Küçük Prens” gibi eserler, fabl türünden etkilenmişlerdir. Bu bilgiden yola çıkarak fablların günümüzde de güncelliğini koruduğunu söyleyebilir miyiz?
12. a. Fabl hangi bakış açısıyla anlatılmıştır?

- b. Anlatıcının yönlendirme yapıp yapmadığını, olayları yorumlayıp yorumlamadığını, yazarın düşünce veya kişiliğiyle örtüşen bir yansıtıcı olup olmadığını, taraflı davranıp davranmadığını değerlendiriniz.
13. Okuduğunuz fabl nazım mı yoksa nesir biçiminde yazılmıştır?
14. Okuduğunuz fablda yararlanılan anlatım biçimlerini belirleyiniz.
15. Okuduğunuz fabldan alınan “Karıncı iyidir hoştur ama/Eli sıkıdır: Can verir, mal vermez.” dizelerinde iki noktanın neden kullanıldığını belirleyiniz.

DİL BİLGİSİ

Edat (İlgeç)

Yalnız başlarına anlamları olmayan, ad ve ad soylu kelime ve kelime gruplarından sonra gelerek anlam bakımından bunlarla sıkı sıkıya bağlı bulunan, eklendikleri kelimeler ile cümlelerin öteki kelimeleri arasında çeşitli anlam ilişkileri kuran kelimelere edat denir.

Örnek: için, ile, gibi, kadar, göre, doğru, başka, dolayı, beri, ötürü, öte, yana, itibaren, nazaran vb.

Edatların Özellikleri

1. Edatlar eklendikleri ad, sıfat, zamir gibi ad soylu kelime veya kelime grupları ile bir söz öbeği oluşturur; bu cümlede adlardan önce gelirse sıfat, sıfat ve fiillerden önce gelirse zarf görevi yapar.

Örnek: “Gül gibi geçiniyoruz.” cümlesinde “gibi” edatı bir isimle (gül) birleşerek söz öbeği oluşturmuş ve zarf görevinde kullanılmıştır.

2. El kadar bebeğe bakıyordum.” cümlesinde “kadar” edatı bir isimle (el) birleşerek söz öbeği oluşturmuş ve sıfat görevinde kullanılmıştır.
3. Eklendikleri kelime ve kelime grupları ile kendileri arasına başka bir kelime girmez.

Örnek: başarmak için, gelmek üzere, bacak kadar...

4. Tek başlarına iken isim, sıfat, zarf, bağlaç olarak kullanılabilir. Bu durumda edat olmaktan çıkar. Bu kelimelerin türünü belirlemek için cümlede kazandıkları anlamlara bakmak gerekir.

Örnek: Bize doğru geliyordu. (edat)

Doğru söylüyorsun değil mi? (zarf)

Doğru cevapları işaretledim. (sıfat)

Doğruyu dokuz köyden kovmuşlar. (isim)

5. Edatlar cümleden çıkarılınca cümlelerin anlamında bir eksiklik, daralma veya bozulma olur.

Örnek: “Akşamdan beri ders çalışıyorum.” cümlesinde “beri” kelimesini çıkarıp cümle “Akşamdan ders çalışıyorum.” şeklinde okunduğunda cümlenin anlamının bozulduğu görülmektedir. Bu yüzden “beri” edattır.

6. Bazı edatlar sadece hâl ekleri ile birlikte kullanılır.

Örnek: -e kadar, -e karşı, -e göre, -den beri, -den itibaren...

Edatların Cümle İçinde Kurdukları Anlam İlişkileri

Edatların cümle içinde kurdukları anlam ilişkileri geçicidir. Bunlar: benzerlik, beraberlik, araç, başkalık, miktar, sebep, zaman, mekân, yön gösterme vb. ilişkilerdir.

Örnekler:

Cennet gibi güzel vatanım var. (Benzerlik ilgisi kurmuştur.)

Sinemaya Ayşe'yle gittim. (Beraberlik ilgisi kurmuştur.)

İstanbul'a uçakla gitti. (Araç ilgisi kurmuştur.)

Bu işi senden başka yapacak hiç kimseyi tanımıyorum. (Baskalık ilgisi kurmuştur.)

Testiyi ağzına kadar doldurdum. (Miktar ilgisi kurmuştur.)

Çalışmadığı için sınıfını geçemedi. (Sebep ilgisi kurmuştur.)

Almanya'dan bir ay için gelmişler. (Zaman ilgisi kurmuştur.)

Ankara'dan beri hiç durmadık. (Mekân ilgisi kurmuştur.)

Bize doğru geliyor. (Yön ilgisi kurmuştur.)

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdakilerden hangisinde edat kullanılmamıştır?

A) Eskiden tarım karasabanla yapılıyordu.

B) Yağmur yağdığı için gelememiş.

C) Ders çalışma üzere kütüphaneye gitmiş.

D) Edebiyatla coğrafya en sevdiğim derstir.

Çözüm:

A, B, C seçeneğinde “ile, için, üzere” kelimeleri edat; “D” seçeneğinde ile kelimesi bağlaç olarak kullanılmıştır. **Cevap: D**

1. Uygulama

Aşağıda verilen cümlelerde kullanılan edatları bulup cümleye hangi anlamları kattığını belirleyiniz.

a. Ormanda gezer, korkmasınlar diye ağaçların her birini okşardım.

b. Bu küstahlığın için çok kızacaklar sana.

c. Bu olayın her tekrarlanışında zavallı adam ölecekmiş gibi olurdu.

2. Uygulama

Aşağıdakilerden hangisinde “için” edatı cümleye “amaç” anlamı katmıştır?

- A) Sizi çok özlediğim için geldim.
- B) Pazara biraz sebze almak için gitmiştim.
- C) Karnım acıktığı için yemek yedim.
- D) Kirayı ödemediği için ev sahibi çıkarmış.

Bağlaç

Kelimeleri, kelime gruplarını, cümleleri ve kimi zaman da paragrafları şekil ve anlam bakımından birbirine bağlayan ve yükledikleri işlevler ile, bağlandıkları sözler arasında türlü anlam ilişkileri kuran kelime ve söz öbeklerine bağlaç denir. En sık kullanılan bağlaçlardan bazıları şunlardır: ama, fakat, lâkin, ancak, yalnız, oysa, oysaki, hâlbuki, ile, ki, de, çünkü, veya, ya da, ne...ne (de), ya...ya (da), gerek...gerek(se), ha...ha, ister...ister(se), kâh...kâh, de...de, hatta, hem, hem de, yine...

Bağlaçların Özellikleri

1. Bağlaçlar da edatlar gibi tek başlarına anlam taşımaz.
2. Bağlaçların görevleri kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri birbirine bağlamaktır. Ancak bağladıkları öğelerin anlam ve anlatım güçlerini genişletip zenginleştirir. Edatlardan farkı, zaten var olan anlam ilgilerine dayanarak bağ kurmasıdır. Edatlar ise yeni anlam ilgileri kurar.
3. Cümleler arasında konu ve anlatım bütünlüğü sağlar.
4. Bağlaçlar cümleden çıkarılınca anlam bozulmaz ama daralabilir.

Örnek: Eve gittim fakat onu bulamadım. cümlesi “Eve gittim, onu bulamadım.” şeklinde de yazılabilir. Anlam bozulmaz ama daralır.

5. Bağlaçlar önceki ve sonraki kelimedenden ayrı yazılır. Bir tek “ile” bağlacı bitişik yazılabilir.

Bağlaç Türleri

1. **Sıralama Bağlaçları:** Bunlar art arda gelen eş değer veya eş görevde kelimeleri, kelime gruplarını ve cümleleri birbirine bağlayan bağlaçlardır. Başlıcaları: ile, ilâ, dahi, ve, da... da, gerek... gerek(se), hem... hem, ister... ister, ne... ne, olsun... olsun gibi bağlaç-

lardır.

Örnek: Hayal ile gerçeği birbirine karıştırıyordu. (Art arda gelen eş görevde (nesneleri) kelimeleri bağlamıştır.)

Bize geldi ve hiç kalmadan gitti. (Cümleleri birbirine bağlamıştır.)

Uyarı: “ve” bağlacından önce noktalama işareti kullanılmaz, cümle bu bağlaçla başlamaz.

Örnek: “Kırtasiyeden kalemle defter aldım.” cümlesini “Kırtasiyeden kalem ve defter aldım.” ya da “Kırtasiyeden kalem, defter aldım. şeklinde söylediğimizde anlamda bozulma olmadığı için “ile” kelimesi bu cümlede bağlaçtır.

2. Karşılaştırma bağlaçları: Cümlelerin iki ögesini karşılaştırma işleviyle birbirine bağlayan bağlaçlardır. Başlıcaları: ya, ya... ya, ya da, yahut, veya, veyahut dır.

Örnek: Ya bu deveyi gütmeli ya bu diyardan gitmeli.

3. Pekiştirme bağlaçları: Cümlede birbiriyle ilişkili iki ögeden birini ötekine anlamca güçlendirerek bağlayanlardır: da, dahi, bile, mı /mü, ise, -sa, ya gibi. Bu bağlaçların hepsi de bağladıkları ögeden sonra gelirler.

Örnek: Gerçekten de doğru söylüyordum.

4. Nöbetleşme bağlaçları: Cümledeki iki öge arasında, çeşitli yönlerden seçenekli bir bağlama işlevi yüklenmişlerdir. Başlıcaları: bazen... bazen, bazı... bazı, bir... bir, biri... öbürü, kâh... kâh, kimi... kimi gibi tekrarlı bağlaçlardır.

Örnek: “Ne yapacağını şaşırmış; kah gülüyor, kah ağlıyordu.”

5. Cümle bağlayıcısı niteliğindeki bağlaçlar: Cümleleri birbirine bağlar. Başlıcaları şunlardır: çünkü, açıkçası, aksi hâlde, ama, ancak, anlaşılan, anladığım kadarıyla, aslında

Yapı Bakımından Bağlaçlar

1. Basit bağlaçlar: Yapım eki almamış (kök hâlindeki) bağlaçlardır.

Örnek: ve, ile, ki, ama, de, hele, fakat, eğer...

2. Türemiş bağlaçlar: Yapım eki almış bağlaçlardır.

Örnek: kısa-ca-sı, ayrı-ca, ister-se, yal(ı)n-ız, üste-lik...

3. Birleşik bağlaçlar: Birden fazla kelimedenden oluşurlar ve bitişik yazılırlar.

Örnek: oysa (o ise), veyahut(ve yahut); yoksa (yok + ise), hâlbuki (hal + bu + ki)...

4. Öbekleşmiş bağlaçlar: Birden fazla kelimedenden oluşur ve ayrı yazılırlar. ya da, ne var ki, hem de...

Örnek: demek ki, ya da, ne var ki, hem de, şu sebeptendir, mademki...

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi bağlaç değildir?

- A) Hem bir gezinti yaparız, hem de oradaki işlerimizi görürüz.
- B) Bu konağa gelip giden çok ama iş yapan adam yok.
- C) Beni ancak sen iyileştirebilirsin
- D) O bu işi yapar yalnız çok para ister.

Çözüm:

“A” şıkında hem..hem, “B” şıkında ama, “D” şıkında yalnız kelimeleri iki cümleyi birbirine bağladıkları için bağlaçtır. “C” şıkında ancak sözcüğü cümleye özgülük anlamı kattığı için edattır. **Cevap: C**

3. Uygulama

Aşağıdaki cümlelerde bağlaçları bulup altını çiziniz.

- a. Ona güvenilmez ki...
- b. Ben ağlamayım da kimler ağlasın?
- c. Hem ağlarım hem giderim.
- ç. Ne hasta bekler sabahı / Ne taze ölüyü mezar.
- d. Orada mevsim ve ayların önemi yoktu.

4. Uygulama

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde “ile” ötekilerden farklı görevde kullanılmıştır?

- A) Babamla annem hafta sonu Zonguldak’a gidecekler.
- B) Taşıma suyla değirmen dönmez.
- C) Kendi diktiği elbiseyle podyuma çıktı.
- D) Dün telefonla konuşurken söyledi.

Ünlem

Söz içinde konuşanın acıma, beğenme, sevinç, korku, çaresizlik, şaşkınlık, üzüntü, dua, hayret, pişmanlık, kıskançlık, özlem gibi çok çeşitli duygu ve heyecanlarını etkili ve kısa bir biçimde anlatmaya; karşısındakilere seslenmeye, onları onaylamaya, redde veya tabiattaki sesleri taklit yolu ile kelimeler türetmeye yarayan kelimelere ünlem denir: aa, aferin, anam, aşk olsun, ay, ayol, arkadaş, be, bre, ey, eyvah, hâh, haydi, hayır, hey, hişt...

Uyarı: Bu kelimelerin yanında dilek, emir, tehdit gibi anlamlar taşıyan kelimeler, cümleler ve yansımalar da ünlem değeri kazanabilir.

Ünlemlerin Özellikleri

1. Anlamsız kelimelerdir ancak kullanıldıkları yere ve duruma göre anlam kazanır.
Örnek: Aa! Zavallı Nigâr Hanım! Ne kadar da bozulmuş! Bitmiş! (acıma)
2. Cümlelerin herhangi bir yerinde - başında, sonunda, ortasında - bulunabilir.
Örnek: Uçuyoruz hey, uçuyoruz yaşasın!.. (sevinç)
3. Ünlemler, adlar gibi ad durum ekleriyle çekimlenebilir. Bu durumda ünlem değil isim olur.
Örnek: Ahı gitmiş vahı kalmış.
4. Ünlemler isimden fiil yapım eki alarak fiil olabilir.
Örnek: Her şeye pöflüyordu.

Ünlemler ortaya çıkış ve kullanılış özellikleriyle üç öbekte toplanabilir:

1. **Asıl ünlemler:** Asıl görevi ünlem olan kelimelerdir. Başka görevlerde kullanılamazlar. Seslenme veya duygu anlatırlar.
  - a. Seslenme ünlemleri: hey, ey, bre, behey...
  - b. Duygu ünlemleri: Bu ünlemler içinde bulundukları cümlelere sevgi, şaşırma, korku, tikslenme, kuşku, üzüntü, özlem, bıkkınlık, sitem, beğenme, acıma, dua, beddua gibi anlamlar katabilir.
2. **Ünlem değeri kazanmış kelime ve sözler:** Tek başına anlamı olan kelime ya da kelime gruplarının bir duyguyu iletmek için kullanılmasıdır.
Örnek: Allah iyiliğini versin!
3. **Yansımalar:** Doğada bulunan canlı veya cansız varlıkların çıkardığı seslerden esinlenerek ve o sesleri taklit ederek ortaya çıkan kelimelere denir.
Örnek: Gece yarısı güm! diye bir ses işittik.

Uyarı: Bir ünlem çoğu kez bir cümle yerini tutabilir, söyleyişe göre bir cümle ünlem değeri kazanabilir.

Örnek: İlk hedefiniz Akdeniz'dir!

Çözümlü Örnek Soru

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ünlem vardır?

- A) Bundan daha iyisini ben bile yapamazdım.
- B) Artık hayatı cehenneme dönmüştü.
- C) Düşünceleriyle baş başa kalacaktı dedesi.
- D) Bir ah çeksem karlı dağlar kül olur.

Çözüm:

“D” şıkında “ah” kelimesi ünlem olarak kullanılmıştır. **Cevap: D**

5. Uygulama

Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ünlem yoktur?

- A) Ah ne olurdu, hepimiz bir sabah sağımızdan kalkabilseydik...
- B) Alevlerin içine dalarak çocuğu kurtardı.
- C) Tu, utanmaz, kendini bilmez adam, bunu nasıl yaparsın?
- D) Yahu, dursana, ne yapıyorsun?

a. Yazma Tür ve Tekniklerini Tanıma**Fabl Yazma Teknikleri**

Fabl aşağıdaki aşamalara göre yazılabilir.

1. Hazırlık

- Konu ve temayı belirleme
- Hayvanları ve temsil edecekleri insani özellikleri belirleme

2. Planlama

- Olay örgüsünü (serim, düğüm ve çözüm bölümlerini) belirleme,

3. Taslak metin oluşturma

- Plan doğrultusunda metni yazma,
- Hayalî ve olağanüstü unsurları kullanma,
- Ögüt bölümünü yazma,

4. Metni düzeltme ve geliştirme

- Metin tutarlılığını değerlendirme,

5. Yazılan metni paylaşma**b. Yazma Sürecini Uygulama**

Yukarıda verilen fabl yazma sürecindeki aşamaları uygulayarak bir fabl yazınız.

- Ürettiğiniz ve paylaştığınız metinlerin hukuki, ahlaki ve mesleki sorumluluğunun bilincinde hareket etmeyi,
- Metin türüne özgü dil özelliklerini, uygun anlatım tür/biçim ve tekniklerini (betimle-

yici, öyküleyici diyalog, iç konuşma) kullanmayı,

- Hikâyenizin açıklık, akıcılık, duruluk ve yalınlık gibi özellikler taşıması gerektiğini,
- Metinde farklı cümle yapı ve türlerinin kullanmayı unutmayınız!

SÖZLÜ İLETİŞİM

a. Sözlü İletişim Tür ve Tekniklerini Tanıma

Etkili Dinleme

Dinleme, anne karnında başlayan geliştirilebilen bir dil becerisidir. Dinleme duyma mekanizmalarından geçen bilgilerin kaydedilip kullanıma hazır hâle gelmesini sağlayan bir farkındalıktır. Bu açıdan dinleme, duymanın ötesinde aktif bir zihinsel süreçtir.

Etkili Dinlemenin İlkeleri

- Dinlemeye hazırlanma, ruhen ve bedenen dinlemeye hazır olunmalıdır. Konuya ilgi duymak, konuşulanları biliyor olmak, konuyla ilgili daha önce bilinenleri hatırlamak dinlemenizi kolaylaştıracaktır.
- Dikkati konuşan kişiye yöneltme,
- Dikkati konuşulan, anlatılan ya da okunan konu üzerinde toplama,
- Dikkati konuşma, anlatma, okunma süresince sürdürübilme,
- Dinlediklerinin içinden önemli düşünceleri seçip not alma,
- Dinledikleri içinden farklı anlamlara gelebilecek sözleri bulup not etme,
- Dinledikleri içinde, varsa konuyla ilgili olmayan sözleri bulup not etme,
- Dinledikleri içinde, eğer varsa çelişki ve tutarsızlıkları bulup not etme,
- Konuşmacının ve diğer dinleyicilerin dikkatini dağıtacak gereksiz konuşmalarla uyarılarda bulunma, fısıldaşma gibi davranışlardan kaçınma,
- Konuşmayla ilgili soru yöneltmede, görüş ya da karşı görüş bildirmede önceden söz isteme,

Başlıca Dinleme Türleri

- a. Katılımlı dinleme; dinleme sürecinde konuyla ilgili oluşan soru veya görüşlerin konuşmacıya iletilmesi ve konuşanla iletişim kurulması ile gerçekleşir.
- b. Katılımsız dinleme; dinleyicinin yalnızca konuşmacıya ve konuya odaklanması, konuşmacı ile bir etkileşime girmemesi ile gerçekleşir.
- c. Eleştirel dinleme; dinleyicinin, konuşmacı veya konuşma konusu hakkında belli bir bakış açısına sahip olarak dinleme etkinliğidir. Dinleyici, konunun olumlu ve olumsuz yanlarını tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirir ve dinleme etkinliğine hazırlıklı biçimde katılır.

- ç. Yaratıcı dinleme; dinleyicinin dinlediklerini yorumlaması ve bunlardan yeni fikirler üretmesi ile gerçekleşen dinleme türüdür.
- d. Seçici dinleme; dinlenen konuyla ilgili bilgilerden ilgi ve ihtiyaca yönelik olanların seçilerek dinlenmesi ile gerçekleşir.
- e. Not alarak dinleme; belirlenen konu veya noktalarla ilgili notların alınması ile gerçekleşen dinleme türüne denir. Böylece dinlenenlerin daha kolay anlaşılması veya hatırlanması sağlanır.

b. Sözlü İletişim Uygulaması

Yukarıda verilen bilgiler ışığında katılacağınız bir toplantıda konuşmacıya, dinlediklerinize yönelik sorular yöneltiniz.

ÖZET

MASAL

Masal; kahramanları insanlar, hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları masal ülkesinde cereyan eden, hayal mahsulü bir sözlü anlatım türüdür. Bir yazar tarafından meydana getirilen masallara yapma masal denir.

Masalların özellikleri şunlardır:

- Hayal mahsulü olması,
- Yer, zaman ve kahramanların belirsiz olması,
- Olaylar, kahramanlar ve varlıkların olağanüstü özellikler taşıması,
- Kahramanlarından bazılarının hayvanlar olması,
- Ahlaka dayalı, yararlı, eğitici olarak düşünülmesi,
- Kaynaklarının çok eskilere dayanması, söylendiği zaman ve kültürden izler taşıması,

- Çocuklar için olduğu kadar büyükler için de söylenmesi.
- Halk masalları, dört temel grupta toplanır: Asıl masallar (olağanüstü ve gerçekçi masallar), hayvan masalları, güldürücü masallar ve zincirlemeli masallar.

Masallarda Konu

Masallarda genellikle iyilik-kötülük, doğruluk-haksızlık, adalet-zulüm, alçakgönüllülük-kibir gibi karşıt durumları simgeleyen kişilerin mücadeleleri; ulaşılması zor hedeflere varma isteğinden doğan konular işlenir.

Masalın Yapı Unsurları: olay, kişi, yer, zamandır.

Masal Planı

Masal üç ana bölümden oluşur: döşeme, asıl masal (serim: düğüm çözüm), dilek.

Masalda Kalıp İfadeler (Tekerlemeler)

Masalın başında, ortasında uygun bir yerde ve sonunda söylenen, yerine göre çok kısa ya da uzun kalıplaşmış birtakım sözlerdir.

FABL

Sonunda ders verme amacı güden, güldüren, düşündüren ve genellikle manzum öykülerdir.

Fabl türünün özellikleri şunlardır:

- İnsanlar arasında cereyan eden olayları hayvanlar, bitkiler ya da cansız varlıklar arasında geçiyormuş gibi göstererek bu yolla insanlara ahlak ve ibret dersi vermek, örnek göstermek ya da bir düşünceye güç kazandırmak isteyen bir çeşit masaldır.
- Kahramanları genellikle hayvanlardır. Hikâyelerde yer alan hayvanlar, kendi temel özelliklerini korumakla birlikte insana ait bazı özellik ve değerleri de üstlenir. Bu bakımdan bu tür metinler genellikle kişileştirme (teşhis) ve konuşturma (intak) sanatları üzerine kurulur.
- Fabllar manzum (şiir) veya nesir (düzyazı) biçiminde yazılabilir.
- Fabl türündeki metinlerin sonunda her zaman bir ahlak dersi verilir. Bu türdeki ders veya mesajlar kısa ve açık olarak sunulur. Bu mesaj anlatılan hikâyenin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkar ve bir atasözü veya özdeyiş biçiminde açıkça ifade edilir.
- Zaman ve yer genellikle belirsizdir. Olaylar genellikle hikâyelere konu edilen canlıların mekânlarında geçer.
- Verilen mesajlar evrensel doğru ve değerler (adalet, dostluk, doğruluk, bağışlamak, cömertlik, alçak gönüllülük, kanaat, sadakat, kendini bilme... gibi) üzerine kurulur.

Fablin yapı unsurları: Olay, kişi, yer ve zamandır.

Fablin planı: Fabl dört bölümden oluşur. Bunlar; serim, düğüm, çözüm ve öğüttür.

ÖLÇME DEĞERLENDİRME

1. Kahramanlarından bazıları hayvanlar ve tabiatüstü varlıklar olan, olayları Kafdağı dibi gerçekte olmayan mekânlarda geçen, sözlü gelenekle oluşturulan ürünlerdir.

Yukarıda özellikleri verilen edebî tür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Destan   B) Şiir   C) Hikâye   D) Masal

2. Aşağıdakilerden hangisi masalın özelliklerinden değildir?

- A) Hayal mahsulü olması
B) Yer ve zamanın ve belirsiz olması
C) Olağanüstü özellikler taşıması
D) Millî ve dinî duygular barındırması

3. Aşağıdaki masal türleri sınıflandırılırsa hangisi dışarıda kalır?

- A) Yapma masallar   B) Asıl Masallar
C) Hayvan Masalları   D) Güldürücü Masallar

4. Babası benim kahramanlarımın

Tarihleri uydurma olsa da bunların

Ders olacak şeyler vardır içinde

Her şey konuşur burada, balıklar bile.

Bütün söyledikleri bizleredir ama

İnsandır eğittiğim hayvanlar yoluyla (Ezop)

Bu dizelerde sözü edilen edebî tür aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Hikâye   B) Roman   C) Fabl   D) Masal

5. Aşağıdakilerden yazar ve eser eşleştirmelerinin hangisinde yanlışlık yapılmıştır?

- A) Grimm Kardeşler-Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler,
B) Andersen-Kibritçi Kız
C) Beydeba-Kelile ve Dimne
D) Şinasi-Harnâme

6. Aşağıdakilerden hangisinde tekerleme ile ilgili bilgi yanlışlığı yapılmıştır?

- A) Tekerlemelerde kelime oyunlarından çok anlam önemlidir.
- B) Tekerlemeler, gerçek yaşamımızın ölçülerine sığmaz.
- C) Tekerlemeler, dinleyeni gerçeküstü masal havasına alıştırmayı amaçlar.
- D) Tekerlemelerde; ahenk, ses uyumu, uyak, kelime tekrarı ve şiirsellik ön plandadır.

7. ve 8. Soruları aşağıdaki metne göre cevaplayınız.

İKİ KATIR

İki katır yürüyormuş yan yana,	Eşkılar da veryansın etmiş sopayı.
Biri yulaf yüklüymüş, biri para:	İşte o zaman ağlamış katır,
Köylülerden tuz vergisi toplamışlar,	Ve dert yanmış:
Koca bir heybe dolusu mangır.	— Ben böyle mi olacaktım, demiş,
Para yüklü katırda bir çalım, bir çalım,	Yulaf yüklü katıra
Başı havalarda,	Fiske bile vurulmasın da,
Boynunda çingirak şingir mıngır:	Ben dayak yiyeyim ölesiye!
Zenginim zengin der gibi, sağa sola.	— Ya, kardeş, demiş öteki;
Derken eşkılar sökün etmiş;	Yüksek işler iyilik getirmez her zaman;
Doğru vergi katırının üstüne tabii	Yulaf taşımakla kalsaydın benim gibi,
...Yakalamış geminden, durdurmuşlar.	Başına bir belâ gelmezdi.
Katır direktmiş, savunmaya kalkmış parayı.	La fontaine

7. Yukarıdaki metinle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Metnin türü hikâyedir.
- B) Köpekle kurda insan özelliği verilmiştir.
- C) Metinde öğüt bölümü yoktur.
- D) Metinde teşhis ve intak sanatından yararlanılmıştır.

8. Metinden çıkarılacak ders aşağıdakilerden hangisidir?

- A) İyilik eden iyilik bulur.
- B) Fakirlik ayıp değil, tembellik ayıp.
- C) Eğreti ata (emanet ata, el atına) binen tez iner.
- D) Zararın neresinden dönersen kârdır.

9. Aşağıdakilerden hangisinde fablın özellikleri ile ilgili bir yanlışlık yapılmıştır?

- A) Fablların kahramanları genellikle hayvanlardır.
- B) Fabllarda kişileştirme ve konuşurma sanatlarına yer verilmez.
- C) Fabl türündeki metinlerin sonunda bir ahlak dersi bulunur.
- D) Fabllarda verilen mesajlar evrensel doğru ve değerler üzerine kurulur.

10. Ana fikir, fablın .....bölümünde verilir. Bu bölüm kimi zaman başta, kimi zaman sondadır.

Bu cümlede boş bırakılan noktalı yere aşağıdakilerden hangisi getirilmelidir?

- A) Serim
- B) Düğüm
- C) Çözüm
- D) Öğüt

11. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde, “yalnız” kelimesi diğerlerinden farklı bir tür ve görevde kullanılmıştır?

- A) Bu işi yaparım yalnız para kabul etmem.
- B) Bu işi yalnız sen yapabilirsin.
- C) Bu elbiseyi yalnız o mağazada bulabilirsin.
- D) Doğru bilgileri yalnız bu kitapta bulacaksın.

12. I. Fikirler, kafasından şimşek gibi hızla geçip gidiyordu.

II. Ben bu para ile dünyayı satın alacaktım.

III. Bütün zekâsına rağmen gözümünden düştü.

IV. Bu sokak çamurlu, dar, pis bir sokaktır.

Yukarıda numaralanmış cümlelerin hangisinde edat kullanılmamıştır?

- A) I.
- B) II.
- C) III.
- D) IV.

13. Aşağıdaki dizelerin hangisinde ünlem vardır?

- A) Desem ki vakitlerden bir nisan akşamıdır
- B) Sen bende hüküm sürmekteisin
- C) Ah aklımdan ölümüm geçer
- D) Ortalığa düşmüşüm seni arıyorum

14. Aşağıdaki cümlelerin hangisinin sonuna ünlem işareti getirilemez?

- A) Allah, sen gösterme ya Rabbi
- B) Senden kopardım çiçeklerin en solmazını
- C) Aman, söylediklerimi kimse duymasın
- D) Bravo, bugün formundasın

15. Aşağıdakilerden hangisi etkili dinlemenin ilkelerinden biri değildir?

- A) Dikkati konuşulan, anlatılan ya da okunan konu üzerinde toplama
- B) Dinlediklerinin içinden önemli düşünceleri seçip not alma
- C) Konuşmayla ilgili merak edileni hemen sorma
- D) Dikkati konuşan kişiye yöneltme

16. Bu tür dinlemede konuyla ilgili oluşan soru veya görüşlerin konuşmacıya iletilmesi ve konuşanla iletişim kurulur. Bu dinleme türünde başka bir işle uğraşmamak ve konuşmacı ile göz teması kurmak gereklidir.**Bu parçada sözü edilen dinleme çeşidi aşağıdakilerden hangisidir?**

- A) Katılımlı dinleme
- B) Katılımsız dinleme
- C) Eleştirel dinleme
- D) Yaratıcı dinleme

CEVAP ANAHTARI

1. Metin: “Açıl Sofram Açıl” Metni Anlama ve Çözümleme Soruları Cevap Anahtarı

1. Masalın başında Keloğlan çalışmayı sevmez. Bu durumda annesi ona şu nasihati yapmıştır: Dört ayağını uzatıp Tembel Ahmet gibi yatacağına başına gelenlerden ders çıkarmalı, yaptığın işi adam gibi yapmalısın. O zaman evimize altın, gümüş oluk gibi akar.
2. Masalın sonunda Keloğlan, bir iş güç sahibi olur. Bu çalışma sonucunda annesine hizmetçiler, halayıklar tutamasa da alın teriyle para kazanmasını öğrenir. Geri kalan hayatını annesiyle birlikte kimseye muhtaç olmadan, mutlu geçirirler.
3. Cevap: A
4. Günümüzde çevre koşullarının, toplum beklentilerinin değişmesi; bilim ve teknolojinin gelişmesi doğal masalların oluşmasını engellemiştir. Masal anlatma geleneği artık pek kalmamış; yerini televizyon, film ve çizgi film izlemeye bırakmıştır.

		Masaldaki işlevi
Masal başı tekerlemesi	Bir varmış, bir yokmuş; Allah'ın kulu çokmuş, develer tel-lâl iken, pireler berber iken...	Dinleyenleri/okuyanları masalın olağanüstü dünyasına hazırlamak bunun bir şaka, oyun ve yalan olduğunu belli etmektir.
Masal ortası tekerlemesi	Gelgelelim, sür sürelim...	Anlatıcının dinleyici üzerinde etkisini arttırmak, atmosferi canlı tutmak ve bölümler arasındaki yer ve zaman boşluklarını birbirine bağlamaktır.
Masal sonu tekerlemesi	Onlar ermiş muradına, biz çıkalım kerevetine...	Masalın sonunda bitişi gerçekleştirmek, hem masal kişilerine hem de dinleyicilere yönelik iyi dilekler sunmaktır

6. Masalın döşeme bölümü: 1. paragraf,

Masalın serim bölümü: 2, 3 ve 4. paragraf,

Masalın düğüm bölümü: 5. paragraftan başlayıp sondan iki önceki paragrafa kadar devam eden bölüm,

Masalın çözüm bölümü: Sondan bir önceki paragraf,

Masalın dilek bölümü: Son paragraftır.

7. Masaldaki olay akışını yönlendiren temel çatışma;tembel tembel gezerken gününü gün eden Keloğlan’la annesi arasında yaşanır. Annesinin uyarılarına kulak asmayan Keloğlan, bireysel bir tavır sergileyeyim, kendimi ispat edeyim derken başına iş açar. Bu temel çatışmaya bağlı fiziksel çatışma: Keloğlan’la başına inip kalkan tokmak arasında yaşanır.

Psikoloji çatışma: Keloğlan’ın, bireyselleşmeye çalışması ancak hata üstüne hata yapması. Kendisiyle çatışmasına yol açar.

Toplumsal çatışma: Keloğlan’la etrafındaki insanlar arasında yaşanır. Keloğlan’ın içinde yaşadığı toplum, onu işsiz güçsüz olduğu için küçümsemektedir. O da Kendisini ispat etmek, bu sorunu çözmek için annesine karşı gelir, komşuları yemeğe davet eder ve yerli yersiz altınları harcar.

8. a. Açıl Sofram Açıl masalının kişileri: Keloğlan, Keloğlan’ın annesi, komşular, Arap Bacı, Eski Baba Emeti Ana, sihirli sofraya, tokmak, kara kuyudur. Bu masalda Arap Bacı, sihirli sofraya, tokmak, kara kuyu gerçeküstü varlıklardır. Masalın olağanüstü dünyası bu varlıklarla sağlanmıştır.

b. Masalda en çok adı geçen kişiler Keloğlan ve annesidir. Masal, Keloğlan’ın fiziksel, psikolojik ve maddi eksiklikleriyle (kellik, dikkatsizlik, parasızlık) başlar. Buna bir de tembelliği eklenince Keloğlan toplum tarafından dışlanır. Keloğlan bütün zorlukları yener ve mutlu sona ulaşır. Annesi ise oğluna nasihatler eden, hata da yapsa onun arkasında duran bir kadındır.

9. a. Verilen kalıp ifadelerden yola çıkıldığında geçmiş zaman kipi (-miş) kullanıldığı ama aslında bu zamanın hayalî ve belirsiz bir zaman olduğu anlaşılır.

b. Masalda belirli bir yer, çevre yoktur, hayalî bir yer, çevre söz konusudur: Keloğlan’ın yaşadığı şehir, mahalle, sokaktır fakat bu şehrin nerede olduğu belli değildir. Olayların gelişiminde mekânın işlevi olağanüstülük sağlamaktır.

10. a. Masalda hâkim bakış açısı kullanılmış, olaylar üçüncü tekil kişi ağzından anlatılmıştır.

b. Anlatıcı, anlattığı olayların dışında durmuştur fakat her şeyi gören bilen durumundadır.

11. Masalda öyküleyici ve betimleyici anlatım kullanılmıştır. Olağanüstü olayların anlatıldığı yerlerde ise fantastik (düşsel) anlatım kullanılmıştır.

12. Ögeleri arasında virgül bulunan sıralı cümleleri birbirinden ayırmak için konmuştur.

13. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.

2. Metin: “Har-Nâme” Metni Anlama ve Çözümleme Soruları Cevap Anahtarı

1. Sahibi eşiği serbest bıraktığında eşek öküzlerle karşılaşmış ve onların iş güç yapmalarına, yularsız olmalarına, gezip dolaşmaları karşısında şaşkınlığa düşmüştür?
2. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.

3. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.
4. Bu metinde olay kahramanının yeteneğinin üstüne çıkmak istemesi tutkuya dönüşmüştür.
5. Mesnevinin teması: Kanaat etmek
Konusu: Eşğin kişiliğinde, yeteneğinin üstüne çıkmak isteyen bir insanın içine düştüğü kötü durum ele alınıyor, bu tür kişilerin karşılaşılabilecekleri güç durumlar anlatılıyor.
6. a. Serim (Giriş): Eşğin betimlemesi ve öküzlere şaşırması
b. Düğüm (Gelişme): Öküzlerin ayrıcalıklı olduğunu düşünmesi, bu duruma üzülen eşğin öküzler gibi bir yaşam sürmeye özenmesi. Bunun sonucunda başkasının tarlasına zarar vermesi
c. Çözüm (Sonuç) : Tarla sahibinden dayak yemesi kulağının ve kuyruğunun kesilmesi.
d. Öğüt (Ders) : “Boş şey istedim, doğru yoldan ayrıldım, boynuz umdum, kulaktan da oldum.”
7. Mesnevide çatışma: Eşekle sahibi, eşekle öküzler, eşekle tarla sahibi arasında yaşanmıştır.
8. a. Masalın olay örgüsünü tamamlayınız.

* Eşğin sahibi tarafından bir gün serbest bırakılması,
* Otlakta yürüyen besili bazı öküzleri görmesi ve şaşırması,
* Yaradılıştaki bunlarla eşit olduğunu düşünmesi bu haksızlığın neden yapıldığını sorgulaması,
* Eşeklerin pirine gitmesi,
* Eşeklerin pirinin “Onlar gündüz gece arpa ve buğday işlerler, onu otlayıp onu dişlerler. Bu da onların değerli olmasını sağladı üstelik bu değeri onlara Tanrı verdi.” şeklinde cevap vermesi,
* Eşeklerin pirinin verdiği cevabın eşği üzmesi,
* Eşğin öküzler gibi yaşamak için başkasının tarlasına dalması bütün buğdayları yemesi,
* Karnı doyan eşğin mutlu olması,
* Tarla sahibinden dayak yemesi üstüne üstlük kulağının ve kuyruğunun kesilmesi,
* Eşğin ağlayarak kaçarken eşeklerin pirine tekrar rastlaması,
* Eşğin boynuz umdum, kulaktan da oldum dersini çıkarması,
*Şairin mesnevisinde söylediklerinin padişah tarafından anlaşılabileceğini umması.

- b. Olaylar, baştan başlayıp sona doğru aktığından akışta kronolojik bir zaman kullanılmıştır.
9. Zayıf eşek: İçinde bulunduğu durumu beğenmeyen, elindekiyle yetinmeyen, olanaklarını değerlendirmeden hayatta daha çok şeye sahip olmak isteyen, bu yolda çaba verirken elindekini de yitiren insanları sembolize etmiştir.

Öküzler: Her toplumda var olan, hak etmedikleri biçimde varlıklı ve mutlu yaşayan talihli kişileri sembolize etmiştir.

Yaşlı eşek: Toplumu yönlendiren aydın ve düşünürleri sembolize etmiştir.

Ekin sahibi: Çıkarlarına düşkün, öfkeli ve yitirdiklerini kendi gücüyle almaya çalışan insanları sembolize etmiştir.

10. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.

3. Metin: “Ağustos Böceği ile Karınca” Metni Anlama ve Çözümleme Soruları Cevap Anahtarı

1. Fablda Ağustos Böceği bütün yaz saz çalıp türkü söylemiştir.
2. Öğrenci yorumuna bırakılmıştır.
3. Tembellik, çalışkanlık, tutumluluk gibi soyut kavramlar olay örgüsüyle somutlaştırılmıştır.
4. Metnin teması: Çalışkanlık

Metnin konusu: Çalışmazsa açlıktan dolayı kışın yaşamını sürdüremeyeceğinin bilincinde olan karınca ile bu durumu umursamayan ağustos böceğinin kışın nasıl aç kaldığı anlatılmıştır.

Metnin ana fikri: Yaşamını sürdürebilmek için başkalarına güvenme, zamanı doğru değerlendir, ne zaman ne yapman gerektiğini doğru tespit ederek kendi ayaklarının üzerinde durmayı bil.

5. Metinde kullanılan ...teşhis... ve...intak... edebî sanatlarıyla hayvanlara insan özelliği verilmiştir.

Fablin Kahramanları	Kimleri Sembolize Etmektedir	Tip / Karakter
Ağustos Böceği	Çalışkan, sorumluluk sahibi, tutumlu kişileri sembolize etmektedir.	Tip özelliği taşımaktadır.
Karınca	Tembel, sorumluluğunu bilmeyen kişileri sembolize etmektedir.	Tip özelliği taşımaktadır

7. Okuduğunuz fablda olayın geçtiği yer ormandır. Olayın geçtiği yerin ayrıntılı betimlenmemesinin nedeni şöyle açıklanabilir: Fabllar bir ahlak dersi vermek amacıyla kaleme alınır. Önemli olan fablda çıkarılacak derstir. Bu nedenle olayın geçtiği yer mutlaka verilir fakat kişi ve mekân betimlemelerine fazla yer verilmez.
8. Okuduğunuz fablda olay yazın başlamış, kışın bitmiştir. Ancak bu mevsimlerin hangi yıla ait olduğu bilgisi verilmemiştir. Yani olayın geçtiği zamanda kesinlik yoktur. Evet, olaylar oluş sırasına göre anlatılmıştır.
9. a) Serim (Giriş) : Ağustos Böceği'nin yazı eğlenerek geçirmesi

- b) Dügüm (Gelişme) : Kışın aç kalan Ağustos Böceği'nin Karınca'ya borç istemek için gitmesi
- c) Çözüm (Sonuç) : Karınca'nın ağustos böceğini tersleyerek onu cezalandırması
- d) Öğüt (Ders) : Karınca, Ağustos Böceği'ne, yaşamını sürdürebilmek için başkalarına asla güvenmemen gerekir, dersini vermiştir.
10. Okuduğunuz fablda olay akışını yönlendiren temel çatışma, tembellik ve çalışkanlık kavramları arasında yaşanmıştır. Bu çatışma tembel insanları yansıtan Ağustos Böceği ile çalışkan insanı yansıtan karınca arasında yaşanmıştır.
11. Edebiyat ve eğitim anlayışı içerisinde fabl türünün kendine özgü bir yeri vardır. Çok amaçlı kullanıma müsait olması, görselliğin katılmasıyla televizyon ekranına taşınabilirliği, içeriği ve farklı şahıs kadrosuyla zenginlik oluşturması sebebiyle fabllar günümüzde de güncelliğini korumakta, çocuk eğitiminde kullanılmaktadır. Tüm ülkelerde beğeniyle izlenen “Shrek, Köpekbahçesi Hikâyesi, Aslan Kral, Kahraman İnekler, Pisi Kedi Kötü Ellerde, Bonbon İnek” gibi animasyon tekniği ile çekilmiş filmler bunun en güzel örnekleridir.
12. a. İlahi bakış açısı.
- b. Anlatıcı masalda Karınca'nın masalın beğenilmesi, takdir edilmesi gereken iyi kahramanı olduğunu ve tembellik, müsriflik eğlence düşkünlüğü gibi özelliklerle tanımlanan Ağustos Böceği'nin de masalın kötü kahramanı olduğunu verdiği ara bilgilerle ifade ederek yönlendirme yapmıştır. Yazar, düşünceleriyle örtüşen yansıtıcı olarak Karınca'yı seçerek taraflı davranmıştır.
13. Manzum biçiminde yazılmıştır.
14. Öyküleyici, diyalog ve öznel anlatımdan (Karınca iyidir hoştur ama/Eli sıkıdır: Can verir, mal vermez.) yararlanılmıştır.
15. “Karınca iyidir hoştur ama / Eli sıkıdır: Can verir, mal vermez.” dizelerinde iki nokta, Karınca'nın elinin nasıl sıkı olduğuyla ilgili bir açıklama yapılacağı için kullanılmıştır.

Dil Bilgisi

1. Uygulama

1. a. “Diye” edattır, cümleye “neden” anlamı katmıştır.
- b. “İçin” edattır, cümleye “neden” anlamı katmıştır.
- c. “Gibi” edattır, cümleye “benzetme” anlamı katmıştır.

2. Uygulama

A, C, D şıklarında “için” kelimesi neden anlamı katarken “B” şıkında “amacıyla” anlamı katmıştır.

3. Uygulama

- a. Ona güvenilmez ki...
- b. Ben ağlamayım da kimler ağlasın?
- c. Hem ağlarım hem giderim.
- d. Ne hasta bekler sabahı/ Ne taze ölüyü mezar.
- e. Orada mevsim ve ayların önemi yoktu.

4. Uygulama

Cevap: A

5 Uygulama

Cevap: B

4. Ünite Ölçme ve Değerlendirme

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
D	D	A	C	D	A	A	C	B	D	A	D	C	B	C	A

SÖZLÜK

A

açık hece: Türkçe kelimelerde sesli harfle belirtilen kısa hecelerdir.

ahenk: Seslerin, hecelerın, kelimelerin ve cümlelerin sıralanışlarından, birbirleriyle olan ilişkilerinden doğan, okurda estetik duygular uyandıran uyum ve armoni.

akıcılık: Söz, yazı ve anlatımın akıcı olma özelliğı.

alıcı: Kaynaktan gelen mesajın iletici araç ve yöntemleri takip ederek ulaştığı kişi.

aliterasyon: Şiirde ünsüz harflerin tekrarlanması ile oluşturulan ahenk.

ana duygu: Esas anlatılmak istenen duygu.

ana fikir: Belirli bir konuda yazılmış eserlerin temelini oluşturan ve okuyucuya verilmek istenen asıl düşünce.

anlatıcı: Roman ve hikâyede olayları, kişileri, mekân ve zamana ait bilgileri gören, algılayan ve anlatan, yazarın anlatma görevini yüklediğı, olayların anlatımında okuyucu ile karşı karşıya bıraktığı kişi.

anlatım biçimi: Birbirinden farklı konuları, olayları, gözlem ve izlenimleri anlatırken kullanılan yöntemler.

anlatım birimi: Bir metni oluşturan anlamlı, en küçük parça.

anlatım teknikleri: Yazarın duygu ve düşüncelerini anlatırken kullandığı anlatma, gösterme ve özetleme gibi yöntemlerdir.

anlatım: Duygu ve düşüncelerin sözlü ya da yazılı ifadesi.

anlatma: Roman veya hikâyelerde, anlatıcının; kişi tanıtımı, olayların aktarılması ve iç çözümlemeleri aktarmak için başvurduğu temel anlatım tekniğı.

anonim: Yazanı, yapanı, söyleyeni bilinmeyen söz veya eser.

aruz: Hecelele uzunluk ve kısalık, kapalılık veya açıklık değerlerine göre türlü ses kalıplarından oluşan divan edebiyatı nazım ölçüsü.

asonans: Şiirde ünlü harflerin tekrarlanması ile oluşturulan ahenk.

B

bağlam: İletişimde rolü olan unsurların meydana getirdikleri ortam.

bakış açısı: Roman veya hikâyelerde, anlatıcının, aktardığı olayla ilgili ayrıntılara hâkimiyeti ve ayrıntıları aktarma biçimi.

bent: Şiirde iki ya da daha çok dizeden oluşan birim.

betimleme: Tasarlama, bir şeyi sözle veya yazıyla anlatma, göz önünde canlandırma, tasvir.

biçim: Edebiyatta var olan öğelerin birbirine bağlanarak oluşturdukları düzen.

C

cinas: Eşsesli kelimeleri birlikte kullanarak yapılan söz oyunu

Ç

çağrışım: Bir düşünce, görüntü vb.nin bir başkasını hatırlatması. Şiirde kelimelerin temel anlamlarına gönderme yaparak yeni ve soyut anlamlar kazanan yan anlamlı kelime ve kelime grupları.

çatışma: Roman ve hikâyede farklı düşünce ve hayat tarzından dolayı meydana gelen anlaşmazlık durumları.

çok anlamlılık: Bir kelimenin birden fazla anlamı yansıtır duruma gelmiş olma durumu.

didaktik şiir: Görünüşte şiirsel bir dokusu olan, ama gerçek amacı bir düşünceyi aşlamak ya da belli bir konuda öğüt vermek olan öğretici nitelikteki şiir.

didaktik: Öğretici nitelikte olan.

dil: İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan.

divan: Divan edebiyatı şairlerinin belli bir düzene göre şiirlerini topladıkları yapıt.

dize: Şiirin satırlarından her biri, mısra.

doğal dil: insan türüne özgü, sesli, çift eklemli bildirişim aracı.

dönüt: Kaynaktan gelen mesaja alıcının gösterdiği tepkinin tekrar kaynağa ulaşması süreci.

durak: Hece vezniyle yazılmış şiirlerde dizelerin belli bölümlere ayrıldığı yerler.

durum hikâyesi: Varlıkları, nesneleri veya doğayı birer tablo, resim veya fotoğraf görünümünde okuyucunun karşısına çıkarma amacı ile yazılan hikâye. Durum hikâyesinin ilk örneklerini Rus yazar Anton Çehov vermiştir. Bu sebeple bu tür hikâyeler, “Çehov tarzı hikâye” olarak da anılır.

düğüm: Bir söz yazıdan istenilen anlamı çıkarmayı, o yazıyı kavramayı engelleyen anlatım karışıklığı.

E

edebî metin: Edebî dil ve edebiyat eserinin temel özelliklerini taşıyan sanatsal anlatımlar.

edebî sanatlar: Sözü, ifadeyi güzelleştirmek, sözün anlamını güçlendirmek için başvurulan söz ve anlam oyunlarının tümüne verilen isim.

edebî türler: Edebiyat ürünlerinin belirli özellikleri dikkate alınarak yapılan ayrımlar sonucu ortaya çıkan yazı ve metin çeşitleri.

edebiyat: Yazın. Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı.

epik: Kahramanlık ve yiğitlik konularıyla ilgili olan.

estetik: Güzellik duygusuyla ilgisi olan veya estetik biliminin kurallarına uygun bulunan.

F

fabl: Hayvanlar, bitkiler ve cansız nesneler arasında geçtiği hayal edilen öğretici masallar.

fonetik sanatlar: Ses unsuruna dayanan sanatlar.

G

gerçeklik: Gerçek olan, var olan şeylerin tümü.

gönderge: Dış dünyada yer alan, bir göstergenin belirttiği nesne veya varlık.

gönderici : Mesajın çıkış kaynağı.

gösterge: Kendi dışında başka bir şeyi gösteren, düşündüren, onun yerini alabilen, nesne, görünüş ve olgu.

gözlem: Olaylara, olgulara, varlıklara inceleyici gözle bakmak ve onların belirleyici özelliklerini seçmek işi.

güzel sanatlar: Edebiyat, müzik, resim, heykel, mimarlık, tiyatro vb. insanda coşku ve hayranlık uyandıran sanatlar.

H

hece ölçüsü: Dizelerdeki hece sayısının eşitliğine dayanan, halk şiiri ölçüsü olarak bilinen şiir ölçüsü.

İ

içerik: Eserin kapsadığı duygular, imgeler ve hayaller; muhteva.

içtenlik: Sözlü ya da yazılı anlatımda duygu ve düşüncelerin içe doğduğu gibi doğal biçimde aktarma niteliği.

ileti: Bir metnin anlatmak istediği temel düşünce, mesaj.

iletişim: Duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılması bildirişim, haberleşme.

imge: Bir nesnenin bilince yansıyan benzeri, hayali, görüntüsü ya da bir uyarı aracı olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olay.

ironi: Söylenen sözün tersini kastederek kişiyle veya olayla alay etme.

istiare (eğretileme): Bir sözü, benzetme gayesi ile başka bir sözün yerine kullanma sanatı.

J

jargon: Aynı meslek veya topluluktaki insanların ortak dilden ayrı olarak kullandıkları özel dil veya söz dağarcığı.

jest: Herhangi bir şeyi açıklamak için genellikle el, kol ve baş ile yapılan içgüdüsel veya iradeli hareket.

K

kanal: Mesajın alıcıya iletilmesini sağlayan araç ve yöntemler.

karakter: Bir eserde duygu, tutku ve düşünce yönlerinden ele alınan kimse.

kişiler: Roman ve hikâyede olay örgüsü içerisinde yer alan, tutum ve davranışlarıyla bireysel veya toplumsal değerleri temsil edenler

konu: Konuşmada, yazıda, eserde ele alınan düşünce, olay veya durum, mevzu.

kurmaca: Dış dünyanın sanatçının zihninde yorumlanarak tekrar şekil ve düzen alması.

kültür: Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin.

L

lehçe: Bir dilin tarihsel, bölgesel, siyasal sebeplerden dolayı ses, yapı ve söz dizimi özellikleriyle ayrılan kolu.

lirik: Duygu yoğunluğu taşıyan.

M

manzum: Şiir biçiminde yazılmış yazı.

manzume: Genellikle öğretici veya bilgilendirici amaçla yazılan vezinli ve kafiyeli sözler.

masal: Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür.

mecaz: Bir sözcüğün gerçek anlamı dışında başka bir anlamda kullanılması.

mecazımürsel: Bir sözün benzetme amacı güdülmeksizin başka bir sözün yerine kullanılmasıdır.

mekân: Anlatma esasına bağlı edebî eserlerde anlatılan olayın sahnesi durumundaki unsurdur.

mensur: Düz yazı.

metin: Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütünü.

mısra (dize): Manzum metinleri oluşturan satırlardan her biri.

N

nakarat: Şiirlerde bendlerin sonunda tekrarlanan mısra veya mısralar.

nazım biçimi: Mısra ve kafiye'nin durumuna göre ortaya çıkan şiir formları.

nazım birimi: Şiirde en küçük anlam bütünlüğünü sağlayan ve kendi içinde bağımsız dize topluluğu.

nazım: Dizelerden oluşan vezinli ve kafiyeli anlatım şekli.

nesir (düz yazı): Cümlelerle oluşturulan, yalnızca dil kurallarının gözetildiği anlatım yolu.

O

olay örgüsü: Anlatmaya dayalı edebî metinlerde, gündelik hayatta yaşanabilecek durumların kurguya dayalı düzenlenmesi.

olay: Bir arada bulunmak zorunda olan en az iki kişinin veya iki kişi yerine geçen kavram veya varlığın bireysel farklılıklar sebebiyle karşı karşıya gelmesi veya çatışması sonucu ortaya çıkan eylem.

ölçü: Sözün birtakım bölümlere ayrılarak, her bölümün hece sayısına ya da hem sayı hem de hecelerin açıklık kapalılık, uzunluk kısalık yönünden denkliliği.

öyküleme: Tasarlanan, gözlemlenen ya da yaşanan bir olayı yer, zaman ve kişi unsurlarına bağlayarak ifade etme.

öyküleyici anlatım: Roman ve hikâyede olayı mekân, zaman ve kişi kavramlarıyla ilişkilendirerek veren anlatım biçimi.

P

pastoral şiir: Çoban ve kır hayatını, köylerdeki yaşayış şeklini anlatan şiir.

plan (yapı): Bir işin, bir eserin gerçekleştirilmesi için uyulması tasarlanan düzen.

plastik sanatlar: Resim, heykel, mimari, seramik gibi üç boyutlu görsel sanatlar.

R

redif: Mısra sonlarında kafiye den sonra tekrarlanan aynı ses ve anlamdaki ekler ya da kelimeler.

ritim: Şiirde armoniyle birlikte ahengi sağlayan unsur.

S

sanat: Bir duygu, tasarı, güzellik vb.nin anlatımında kullanılan yöntemlerin tamamı veya bu anlatım sonucunda ortaya çıkan üstün yaratıcılık.

satirik: Bir kimseyi, bir olayı ya da bir düşünüş biçimini yermeye, toplumun ya da düzenin aksayan, kusurlu yanlarını iğnelemeye, alaycı bir dille anlatmaya yönelik olan.

serbest şiir: Ölçü, uyak, nazım biçimi gibi şiiri oluşturan şekil öğelerinin uygulanmadığı şiir türü.

standart dil: Bir dilin belirlenmiş kurallarını taşıyan şekli, ölçünlü, kurallı dil.

sunum: Yenileyen, pekiştiren, hatırlatan, önemli noktaları öne çıkaran; bir çalışma sonucunu açıklayan; laboratuvar araştırmalarını sunan, anket sonuçlarını ifade eden; önemli olay ve olguları dile getirmek üzere yapılan konuşmalar.

Ş

şiir dili: Çeşitli ahenk unsurları, edebî sanatlar, söz oyunları yardımıyla ve kelimelerin çağrışımları yoluyla zengin anlamlar oluşturularak; kelimelerin duygu değerlerinden yararlanılarak meydana getirilen dil.

şiir geleneği: Şiirin edebî birikimden yararlanması anlayışı.

şive: Bir dilin değişik kültür düzeylerine göre farklı biçimlerde konuşulma özelliği.

T

tartışma: Bir sorunun sözlü veya yazılı olarak savunulması.

tema: 1. Temel duygu. 2. Öğretici veya edebî bir eserde işlenen konu, düşünce, görüş.

temel çatışma: Anlatıma dayalı edebî metinlerde gerilimi sağlayan, olayların dayandığı asıl unsur.

U

uyak (kafiye): Dize sonlarında anlam ve görevleri farklı ses benzerliği.

Ü

üslûp: Her yazarın, her hatibin fikrini, duygularını anlatmak için kullandığı özel anlatış tarzı.

Y

yalınlık: Anlatım da süsten ve zorlamadan kaçınma; kolayca anlaşılabilen bir anlatımın gerçekleşmesi.

yan anlam: Bir kelimenin, temel anlamına bağlı kalmak suretiyle kazandığı yeni anlamlar.

yapı: Bütünün bir araya getirilişinde uyulan dizge.

yorum: Bir yapının anlamını açıkça ortaya çıkarabilmekte tutulan yol.

KAYNAKÇA

- ABASIYANIK, Sait Faik, Seçme Hikâyeler, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2005.
- AKBAYIR, Sıddık, Metin Bilgisi, Deniz Kültür Yayınları, Samsun, 2004.
- AKSAN, Doğan, Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlemeleri, Bilgi Yayınevi, Ankara 2003.
- AKSAN, Doğan, Her Yönüyle Dil: Ana Çizgileriyle Dilbilim, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1987.
- AKTAŞ, Hasan, Modern Türk Şiirinde Edebi Sanatlar, Çizgi Kitapevi, Konya, 2002
- AKTAŞ, Şerif, Roman Sanatı ve Roman İncelemesine Giriş, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998.
- AKTAŞ, Şerif, Şiir Tahlili: Teori-Uygulama. Akçağ Yayınları, Ankara, 2009.
- AKTAŞ, Şerif; GÜNDÜZ, Osman, Yazılı ve Sözlü Anlatım, Akçağ Yayınları, Ankara. 2009
- AYTAŞ, Giyasettin, Ömer Özkan vd. Edebiyat Bilgi ve Kuramları, İldem Yayınları, 2013, Ankara
- BEYATLI, Yahya Kemal; Kendi Gök Kubbemiz, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1969, s. 47.
- ÇEHOV, Anton Pavloviç, Hikâyeler/Anton Çehov; [hazırlayan]: İbrahim Demirci: Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya, 2014.
- DİLÇİN, Cem, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Y ERGİN, Muharrem, Türk Dili, Bayrak Yayınları, İstanbul, 2005.
- Germiyanlı Şeyhî ve Harnâmesi, Hazırlayan: Olgun, Mehmet Tâhir, Yeşilgiresun Matbaası, Giresun, 1949.
- GÖKYAY Orhan Şaik Bu Vatan Kahraman, Haz. Hüseyin Karakan, Şiirimizin Cumhuriyeti C.1, İstanbul, 1958.
- GÜNEY, Eflâtun Cem, Açıl Susam Açıl ve Congoloz Baba, Yelkovan Yayıncılık, Ankara, 2009.
- İLHAN, Attilâ, Ben Sana Mecburum, İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2016.
- KABAKLI, Ahmet, Türk Edebiyatı Cilt-I, Türk Edebiyatı Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994.
- KARAKOÇ Bahattin, “B. Karakoçla Şair ve Şiir Üzerine” (Kon: M. Narh), Türk Edebiyatı, S.194, 1989
- KARATAŞ, Turan, Ansiklopedik Edebiyat Terimleri Sözlüğü, Sütun Yayınları, İstanbul. 2011
- KARAY, Refik Halit, Gurbet Hikâyeleri, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 1988.
- KUDRET, Cevdet, Örneklerle Edebiyat Bilgileri, İnkılâp ve Aka Kitabevi, İstanbul, 1980.
- KUT, Günay, Orhan Şaik Gökyay, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1989, s.37-38.
- La Fontaine, Bütün Masallar, Çeviren: Sabahattin Eyuboğlu, İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1914.

Yazma (kazanımları) Öz Değerlendirme Ölçeği

Açıklama: Bu ölçek, sizin yazma becerilerinizi değerlendirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Yönerge : Aşağıdaki ifadeleri okuyarak uygun seçeneği işaretleyiniz.

İFADELER	😊	😞	😐
1. Yazma amacımı belirlerim.			
2. Anlamalı ve kurallı cümleler kullanırım.			
3. Yazım kurallarına uyarım.			
4. Yazılarımda bitişik eğik yazı harflerini kurallarına uygun yazarım			
5. Olayları oluş sırasına göre yazarım.			
6. Yazılarımda ana düşünceye yer veririm.			
7. Duygu, düşünce ve hayallerimi anlatan yazılar yazarım.			
8. Farklı yazı türlerine uygun yazılar yazarım (hikâye, şiir, mektup, davetiye vb.).			
9. Yazım okunaklıdır.			
10. Öğrendiğim yeni sözcükleri yazılarımda kullanırım.			

Yazma çalışmalarında zorlandığım anlar: .....

.....

.....

.....

.....

Yazma çalışmalarında geliştirmem gereken yanlarım: .....

.....

.....

.....

.....